

Diplomitöö
473568

Paul Saretok
matr. 7775

Talernm, Tõnismägi 3-12

tel. 422-78 andr.
483-31 kod.

KASUTATUD LÜHENDE

ABI - Antsh. P. SARETOK

AT - etnik Testaja

BES - Balti Eraseadus

GHR - Godekoje hojajistvo Resol. 1905

Hbd - S. Ester, Ad. Weber, Fr. Wieser -
der Staatswissenschaften

KPS - Kreditaautiste seadus

KRS - Määrus krediidiautistete maksetas-
kooste kalude ülendamise kohta

LINNAPANGAD EESTIS KEHTIVA ÕIGUSE JÄRGI.

Krs - Krisinnalendustik

KB - Kaubandusõigustik (Tartu)

ES - Linnaseadus

KIS - Makseautistise seadus

RT - Riigi Teadus

RT - Riigi Teadus

TKS-TeKS - Teadus

TK - Teadus

TK - Teadus

TK - Teadus

TK - Teadus, valitud ja nende liitude registreerimise seadus.

A. B.
7832

*Arvestan diploma
9. VII. 1944
M. Kura*

E. V. Tartu Ülikooli Õigusteaduskond

Diplomitöö Kaubandusõiguses

1944

*hlp. 2. VII 44
õigusteadus-
konnas
Kura*

K A S U T A T U D L Ü H E N D I D :

- ABI - Amtsblatt
AT L. Ester, Ad. Weber, Fr. Wieser - Handwörterbuch der Staats-
BESwiss - Balti Eraseadus
GHR - Gorodskoje hosjäistvo Reveljä 1905-1915
HbdSW - L. Ester, Ad. Weber, Fr. Wieser - Handwörterbuch
der Staatswissenschaften
KAS - Kreditasutiste seadus
KOKM. Inno - Määrus krediidasutistele maksetavate otse-
koheste kulude ülemmäära kohta
KPS - Kokkuleppeprotsentidemäära seadus
KrS - Kriminaalseadustik
KS - Kaubandusseadustik (Vene)
LS - Linnaseadus
MKS - Maksustamiskorralduse seadus
RT - Riigi Teataja
RTL - Riigi Teataja lisa
TKS-TsKpS - Tsiviilkohtupidamise seadustik
VS - Veksliseadus
VSK - Vene Seaduste Kogu (1914)
VTsS - Vene Tsiviilseadustik
ÜRS - Ühingute, seltside ja nende liitude registree-
rimise seadus.

Tekstid teosed on mainitud vaid autori nimega või lü-
hendiga.

S I S U K O R D :

K I R J A N D U S :

lk.

1. Pankade ülesanne, niastus, mõiste 1
1. L.Elster, Ad.Weber, Fr.Wieser - Handwörterbuch der Staatswissenschaften, II Band, Jena 1924 3
2. Gorodskoje Kosjajstvo Reveljä - 1905-1915, Tallinn 1915
3. W.Hofmann - Handbuch des gesamten Kreditwesens, Frankfurt a.M. 1941
Kõigiti. Kogukondlikud pangad.
Linnapangad Eestis.
4. K.Inno - Pangatehnika I köide, Tartu 1938
5. M.Nurk - Kaubandusõiguse allikate küsimusi Eestis, Tartu 1939
EESTIS
6. A.Piip - Kaubandusõigus ja -protsess, Tartu 1939 11
7. M.Pung, Ed.Vendelin, A.Kukk - Krediiditasutiste seadus seletustega, Tallinn 1932
Õigusliku normid, KAS ja teiste normide suhe.
8. C.Schaeffer, J.Wiefels - Handelsrecht II, Leipzig 1943
III LINNAPANKADE ASUTAMINE
9. Tallinna Linnapank 1915-1940, Tallinn 1940
10. Ad.Weber - Kurzgefasste Volkswirtschaftslehre, Berlin 1942
Kõigiti. Loos teotlemine majandusmi-
11. G.F.Šeršenevitš - Kurs torgovogo prava, Tom II, Peterburg 1908.
Kõigiti. Kaubandus-õiguse kohta. Osakon-
dide ja agentuuride avamine. Kriitikalõiguslik-
ke sätteid. Üleminek KAS eeskirjade kohaldami-
selle.

Tekstis teosed on mainitud vaid autori nimega või lühendiga.

IV LINNAPANKADE JUHTIMINE

7. Linnapanga orgaanid 26
8. Linnavolikogu 27
Koosseis, Valimine, Pärvus, Asjaajamise kord.
9. Panga ealised 33
Valimine, volituste kestvus, õigused ja kohustused, Pärvus, vastutus, Esimehe ametitamine.
10. Juhatus 35
Koosseis, valimine ja volituste kestvus, Juhatuse liikmete õigused ja kohustused, vastutus, Pärvus, Asjaajamise kord.

S I S U K O R D :

11. <u>Koostamine</u>	37
I SISSEJUHATUS	
1. <u>Pankade ülesanne, nimetus, mõiste</u>	1
Ülesanne. Nimetus. Mõiste.	40
2. <u>Pankade arengust</u>	3
Vana aeg. Keskaeg. Uus aeg.	42
3. <u>Pankade liigid</u>	5
Pankade liigitusi. Kogukondlikud pangad. Linnapangad Eestis.	
II LINNAPANKU NORMIVA ÕIGUSE ALLIKAD	
EESTIS	
4. <u>Linnapankade õiguslik normimine</u>	11
KAS. LS. Muud avalikõiguslikud normid. Era- õiguslikud normid. KAS ja teiste normide suhe.	56
III LINNAPANKADE ASUTAMINE	
5. <u>Linnapankade asutamine de lege lata</u>	17
Põhikirja koostamine. Loa taotlemine Majandusmi- nistrilt. Registreerimine Siseministeeriumis. Registreerimine Kaubandus-tööstuskojas. Osakon- dade ja agentuuride avamine. Kriminaalõiguslik- ke sätteid. Üleminek KAS eeskirjade kohaldami- sele.	59
6. <u>Linnapankade asutamine in praxi</u>	23
IV LINNAPANKADE JUHTIMINE	
7. <u>Linnapanga organid</u>	26
8. <u>Linnavolikogu</u>	27
Koosseis. Valimine. Pädevus. Asjajamise kord.	
9. <u>Panga esimees</u>	33
Valimine, volituste kestvus. Õigused ja kohus- tused, pädevus, vastutus. Esimehe asetäitmine.	63
10. <u>Juhatus</u>	35
Koosseis, valimine ja volituste kestvus. Juha- tusliikmete õigused ja kohustused, vastutus. Pädevus. Asjaajamise kord.	67

11. Nõukogu 37
 Koosseis, valimine, volituste kestvus. Nõukogu liikmete õigused ja kohustused, vastutus. Pädevus. Asjaajamise kord.
12. Diskontokomitee 40
13. Revisjonikomisjon 41
14. Linnapanga juhtivate organite omavaheline suhe 42

V LINNAPANKADE TEHINGUD

15. Pangatehihingute liigitus 46
16. Aktiivkrediiditehingud 47
 Diskontotehingud. Tähtaja laen. Kontokorrentkrediit. Korrespondentkrediit. Maksekäsud krediidis. Hoiused teistes pankades.
17. Vahestiskrediiditehingud 56
 Vahestiskrediiditehingud. Aktsepttehing. Garantiikirjade andmine.
18. Passiivkrediiditehingud 58
 Passiivtehingud. Hoiusummade vastuvõtt. Tähtajalised hoiused. Eri jooksev arve ja jooksev arve. Teised linnapankade passiivsed krediiditehingud.
19. Maksetehingud 59
 Maksetehingud. Tsekitehingud. Siirdetehingud. Akreditiiv. Arveldustehingud. Inkassotehingud.
20. Muud linnapanga tehingud 60
 Kaubandamistehingud. Säilitus- ja haldustehingud. Mitmesugused teenusjõudlustehingud. Kinisvarade omandamine.

VI LINNAPANKADE TEGELUSE ÜLDINE NORMIMINE

21. Pankade tegeluse üldine normimine 63
22. Pangasaladus 63
23. Linnapankade seaduslikud reservid 67
 Seaduslikud kassareservid. Nõuded tagavarakapitali kohta.

24. Moratorium 69
25. Linnapankade arvepidamine ja aruandlus 70
Arvepidamine. Aruandlus. Avalik aruandlus.
26. Järelvalve linnapankade üle H A T U S 73
Organisatoorne kontroll. Superordineeritud organite järelvalve. Riiklik järelvalve.

VII LINNAPANKADE LÖPP

27. Linnapankade tegevuse lõpetamise viisid 76
Kui panga tegevus on lõpetatud, tuleb panga varad ja kohustused üle võtta. Üks võimalus on panga varade ja kohustuste üle võtmine teisele pangale. Teine võimalus on panga varade ja kohustuste üle võtmine riiklikule või muule institutsioonile.
28. Linnapankade müük, liitmine, ühendamine 76
Müük. Liitmine. Ühendamine. Järele.
29. Linnapankade likvideerimine 78
Vabatahtlik likvideerimine. Sundlikvideerimine. Kogumine.
30. Maksujõuetus 80

VIII LÖPPMÄRKMEID

31. Linnapangad praeguses olustikus 82
32. Kokkuvõtlikke märkmeid 84

...tis, mis kutseliseks kaubanduse raha- ja väärtpaberkapitaliga, kusjuures see kaubandamine hõlmab kaubandamist nii raha- ja väärtpaberite vahel kui ka nende kasutiste kandjatega konkreetses vormis (sularaha, raha surrogaadid, väärtpaberid) vahetuse ja ostu - müügi teel ning viimaste säilitamise ja haldamise.

I S I S S E J U H A T U S

1. Pankade ülesanne, nimetus, mõiste.

Ülesanne. Käesoleva aja pankade rahvamajanduslikuks ülesandeks on olla vahendajaks kapitali pakkujate ja nõudjate vahel: kapitali sealt, kus seda rohkem kui vajatakse, juhtida sinna, kus esineb puudus kapitali järele.

Kuid pangad ei ole üksnes lihtsalt kapitali pakkujate ja nõudjate kokkujuhtijaks, vaid pangandamine on palju komplitseeritum. Ta peab ületama ruumilised, ajalised, koguselised j.m. erinevused kapitali nõudmise ja pakkumise vahel, panetarbekorral looma isegi uusi kapitale, hõlbustama makseliiklust ja osutama mitmesuguseid teenusjõudlusi raha- ja väärtpaberkapitali liikluse alal. Pangandus peab edendama kokkuvõetud majusmajandites kui ka rahuldama majus- ja tulundusmajandite krediidi nõudlusi, soodustades kaubandust, tööstust, põllumajandust ja ehitustegevust, ühtlasi võimaldades ka tarbimis- ja õpikrediite ning hõlbustades üldse raha- ja väärtpaberite käivet.

Pankade käitismajanduslikuks ülesandeks on kasumitaotlemine pangatehingute sooritamise kaudu.

Nimetus. Panga nimetus on tuletatud itaaliakeelsest sõnast "banca" - pank - millel istudes hiliskeskaja itaalia rahavahetajad sooritasid omi rahalisi toiminguid. On huvitav märkida, et Vana-Kreekas tolleaegsed pangad ja pankurid said nime lauast, mille ääres rahavahetajad istusid.

Mõiste. Kuid panga nimetuse algupära ei selgita panga olemust ega mõistet. See on pika ajaloolise arengu vältel erinevais mais kujunenud erisuguselt, nii et praegugi veel puudub üldtunnustatud panga definitsioon. Mag. K.Inno, annud ülevaate mitmete teoreetikute poolt loodud panga mõiste piiritlestest, kokkuvõttes annab järgneva mõiste määrangu: pank on käi-

tis, mis kutseliselt kaubandab raha- ja väärtpaberkapitaliga, kusjuures see kaubandamine hõlmab kaubandamise nii raha- ja väärtpaberkapitali kasustistega krediidi, finantseerimise ja maksmise teel kui ka nende kasustiste kandjatega konkreetsetes vormis (sularaha, raha surrogaadid, väärtpaberid) vahetuse ja ostu - müügi teel ning viimaste säilitamise ja haldamise. Nii on pangad kaubandamiskäitised, mis teistest kaubandamiskäitistest oluliselt erinevad oma objektilt, milleks on raha- ja väärtpaberkapital. Toodud definitsioon annab vaid majandusteadusliku käibemõiste ning ei põhine otseselt kehtival õigusel.

Pankade juriidiline mõiste ei pruugi kattuda pankade majandusteadusliku mõistega. Ka teised ettevõtted peale pankade võivad tegeleda suuremas või vähemas ulatuses raha- ja väärtpaberkapitalikaubandamisega, samuti võib kehtiv õigus pankadele omistada muidki ülesandeid. Seadusandlused aga ei anna panku purgivalt haaravat mõiste määrangut. Nii näiteks Saksa 1939 a. Krediitiseaduse §1 määrab: Krediitasutised (pangad) on ettevõtted, mis sisemaal sooritavad pangatehinguid, kusjuures kahtlusjuhtudel otsustab Krediitasutiste inspeksioon (Das Reichsaufsichtsamt für das Kreditwesen) kas antud ettevõtet lugeda krediitasutiseks või mitte. Vene 1903 a. Krediitiseadus ei piiritle panga mõistet. Ka meie kehtiv õigus ei anna otseselt panga legaaldefinitsiooni, määrab vaid ühelt poolt toimingute kontingendi, mis pankadele lubatud, teiselt poolt keelab teistel ettevõtetel, väljaarvatud pangad, kasu saamise otstarbel võtta hoiusumme intresside peale ükskõik mis kujul. Edasi määrab pankade õigusvormi ja asutamise korra. Nii võiks kehtivast õigusest tuletada järgneva panga definitsiooni:

Pangad on kehtivas õiguses ettenähtud menetluse järgi ja lubatud õigusvormis asutatud käitised, mis oma eesmärkide taotlemiseks sooritavad seaduses ja oma põhikirjas loetletud pangatoiminguid, eriti on õigustatud ärilise kasu saamise otstarbel võtma hoiusummasid intresside peale ükskõik mis kujul.

2. Pankade arengust.

Vana aeg. Panganduse alged ulatuvad Babyloni. Pangatoiminguile sarnaseid tehinguid sooritavad alul peamiselt valitsejatekoda ja templid, kelle varakambritesse kodanikud annavad hoiule mitmesuguseid varasid. Erahoiuste säilitamine on juba kolmandal aastatuhandel enne Kristust laialdaselt levinud. Ka areneb laenutamine intresside saamiseks ja maksevahendus. Ajajooksul templite ja palee kõrvale astuvad eraettevõtjad, kes oma initsiatiivi tõttu varsti saavutavad panganduses domineeriva seisundi. Ühtlasi muutuvad toimingud elastsemateks. Reeglipäraselt usaldatakse hoiuseid edasilaenutamiseks, konto-korrent muutub tavaliseks ning hoiu- ja võlatähed asendavad käibes reaalseid objekte. Kuid Babyloni ettevõtjaid ei saa pidada puhtakujuliselt pankuriteks, nad on kaupmehed, kes ka pangatoiminguid sooritavad.

Ka Kreekas sooritavad preestrid templite juures pangatehinguid, võttes palverändajailt ja teistelt raha hoiule ja neile tagatiste vastu andes laenu. Panganduse arengule annab tõhusalt hoogu müntide tarvituselevõtt maksevahenditena. Nüüd alles kujuneb pangandamine erikutseks. Müntide vahetajad, trapezitased - (nime saanud lauast - trapeza, millel rahavahetamine toimus), kes peavad münte tundma ja evima publiku usalduse, saavad panganduse edasiarendajaks.

Müntide vahetamisele lisanduvad teised ülesanded, trapezitased võtavad raha hoiule, laenutavad seda välja ja sooritavad makseid klientide ülesandel. Arenemata kaubanduse tõttu vastav käive on väike. Hiljem areng suundub sularahaliikluse asendamisele kirjaliku kontoliiklusega. Hellenistlikul ajastul kujuneb linnriiklikke panku.

Kreeka eeskuju kandub Rooma. Olevatel andmetel esimesed pankurid Roomas on kreekklased. Roomas juba riigikassa sooritab pangatehinguid. Riigikassa kõrval tegutsevad ka eraettevõtjad - argentariused, kes alluvad riiklikule järelevalvele. Toimub spetsialiseerumine tööjaotuses, eriti areneb maksevahendus ja pangaraamatupidamine. Argentarius muutub Rooma ma-

janduselus keskseks kujuks ja pankuritüübina seisab kaunis lähedal käesolevale ajale.

Keskaeg. Rahvaste rändamine teeb lõpu arenenud Rooma pangandusele ja keskajal, eriti kiriku mõjul, pangandus soikus. Tegutsema jäävad vaid rahavahetajad, kes toimivad peaaesjalikult üksnes müntide tuvastamise, hindamise ja vahetamisega. Ristisõjad toovad kaasa pangatoimingute uue elustumise. Tekivad kutselised rahalaenuajajad, kelleks esialgu osutuvad peamiselt juudid. Varsti aga kujuneb pangandus eestkätt itaallaste alaks.

Üldine kaubanduse elavnemine hiliskeskajal oli eriti hoogus Põhja-Itaalia linnades ja tekitas siin vajaduse pankade järele. Juba 12. sajandil Genua "bancherii" d esinevad pankuritena moodsas mõttes: toimivad hoiule võetud summade edasilae- nutamist, eriti krediteerides ülemerekaubandust, hõlbustavad makseliiklust ja panevad aluse giro- ja veksliliiklusele. Mõne- des Vahemere linnades, eriti Hispaanias, tekkis erapankurite kõrval 15. sajandi alul ka juba avalikke panku, mis olid eelkäi- jateks järgnevatel sajanditel asutatud avalikkudele pankadele mujal Euroopas.

Nii arenes pangandus alul Vahemere ruumis, kust see peamiselt lombardlaste kaudu kandus ka Prantsusmaale, Saksamaa- le ja Inglismaale. Kogu hiliskeskaja vältel olid itaallased krediiditurul domineerivad, nende rahavõim kehastus kõige ilme- kamalt Medicite pangamajas.

Uus aeg. Itaallased oma monopoli panganduses kaotavad suurte avastuste tagajärjel 16. sajandil, kui maailma majandus-liku liikluse raskuspunkt Vahemerest kandub Atlandi ookeanile. Ettenähtamatu tõus kaubanduses ja riigikaitse alal üleminek tu- lirelvadele ning palgasõjaväele tekitab suurenenud krediidinõud- luse ja kerkivad esile suurpankurid, kes finantseerivad vürste ja riike. Varsti aga terved riigid jäävad pankrotti, mis toob kaasa paljude pankurite ja kapitalistide kokkuvarisemise. Tegut- sema jäävad vaid osa Genua pankureid, kes vekslimessidel oma raamatuid võrreldes väldivad sularahaliiklust ja väljaarendavad veksligiro.

Erapankurite langus põhjustab Veneetsias pärast pike- maid kaalutlusi esimese riigipanga - Rialto panga - asutamise

a. 1587. 17. sajandi alul asutatud avalikkudest pankadest tähtsamatena võib nimetada Amsterdami Pank a. 1609 ja Hamburgi Pank 1619 a., kes makseliikluse hõlbustamiseks hakkavad väljaandma pangatähti, mis ühtlaseks vääringuks kujunesid. Nimetatud pankade tegelus põhines müntide mitmekesisusel ja piirdus eestkätt maksevahendusega, kuna nad aktiivtehingutest hoolikalt hoidusid, et mitte usaldust endi ja oma poolt loodud vääringu vastu kõigutada. Mündiasjanduse paranemisega langeb aga nende pankade peafunktsioon ära ja pangandus hakkab taas tegelema ulatuslikumalt aktiivoperatsioonidega.

Pangandus tänapäeva kujul sai aluse Bank of England asutamisega a. 1694 Inglismaal, kus see viimastel sajanditel jõudsalt arenes, nii et ka mandririigid said edukalt kasutada Inglise kogemusi panganduse ratsionaliseerimisel.

Venemaal esimesed pangad asutati riigi poolt 18. sajandil riigi ja maaomanike krediiditarvete rahuldamiseks. Samal ajal ka Baltimail tekivad rahaasutused seisuste või linnade ettevõtetenä: Eesti alal avatakse Tartus 1763 Laenu- ja diskontokassa; esimese kommertspangana asutati 1868 Tartu pank ja esimese eestlaste rahaasutusena jällegi Tartus 1902 a. Esimene Eesti Laenu- ja Hoiuühisus.

3. Pankade liigid.

Pankade liigitusi. Panga funktsioonide mitmekesisus tingib teatava tööjaotuse üksikute pankade ja pankade liikide vahel ning nende arengu erinevused eripaikades põhjustavad lahkuminekuid pankade omanikes, käitismajanduslikes eesmärges, õigusvormis, teotsemisala ulatuses ja laadis jne. Seepärast osutub vajalikuks panku liigitada. Ei ole võimalik anda ühte kõikehaaravat pankade liigitust. Liigitamisaluseid on mitmeid olenevalt liigitamisele asumise lähtekohtadest.

I Lähtudes pankade eesmärgist ja käitismajanduslikust suhtumisest kasumi taotlusse liigitatakse panku:

1) üldkasulikud, millised taotleavad esijoones üldisi, kogu rahvamajanduse ja riigi huve (avalikud pangad, tähepangad, säästekassad);

2) ühistegelikud, millised eestkätt taotlevad oma liikmete krediidiinõudluse rahuldamist (ühispangad, laenu- ja hoiukassad);

3) tookitaoitlevad eramajanduslikud pangad, mille eesmärgiks on ettevõttest kasumi saavutamine (kommertspangad, tööstuspangad jne.).

II Käitismajanduslikust lähtekohast võib panku liigitada veel käitisesstruktuuri järgi:

- 1) a) osakonnapankadeks ja
b) osakonnata pankadeks;
- 2) a) pangaks pääkäitisenä,
b) pangaks kõrvalkäitisenä, kui teist liiki käitise juures töötab pangajaoskond (nt. postihoiuste jaoskond) ja
c) pangaosakonnaks.

III Teotsemisala ulatuse ja liigi järgi panku liigitatakse:

1) universaal- ehk üldpangad, mis sooritavad kõiki või enamiku pangatehinguid, väljaarvatud vähesed erandid (pangatähe- ja hüpoteegitehingud). Siia kuuluvad:

- a) krediidi- ehk spekulatsioonipangad, mis sooritavad kõiki lühiajakrediiditehinguid koos finantseerimis- ja emissioonitehingutega;
- b) deposiidi- ehk hoiusepangad, millede tegevus evib kitsama ulatuse, kuna finantseerimis- ja emissioonitehingud nende tegevusalasse enam ei kuulu;

2) eripangad, mis sooritavad vaid teatud liiki pangatehinguid või mille tegevusala on piiratud klientuuriga või mõnes muus suunas. Siia kuuluvad: finantseerimis-, aksept-, ülemere- ja koloniaalpangad, tähepangad, emissiooni-, diskonto-, inkasso-, hüpoteegipangad, säästekassad, pandimajad j.t. krediidiasutised. Samuti võib siia arvata mitmesuguste majanduseriharude pangad, nagu kaubandus-, tööstus-, põllumajanduspangad, tööliste-, majaanike-, ametnikepangad jne.

IV Pankade poolt antava krediidivälte järgi liigitatakse panku:

1) lühikrediidipangad, millised avavad krediite tähtaajaga alla ühe aasta - kommertspangad, krediidi-, hoiusepangad;

2) pikakrediidipangad, millised annavad krediite pikemaks ajaks - hüpoteegipangad, finantseerimispan-
gad;

3) segavältekrediidipangad - põllumajanduslikud
krediidiühistud, säästekassad j.t.;

V Põhikapitali omaniku järgi liigitatakse:

1) erapangad - kommertspangad, ühistupangad, pan-
gakontorid ja

2) avalikud- ehk üldpangad - kommunaalpan-
gad, hoiukassad, riigipangad.

VI Õigusvormi järgi panku võib liigitada:

1) avalikud pangad - riigi- või omavalitsuste ette-
võtted;

2) aktsiapangad;

3) ühistupangad;

4) usaldusseltsingu pangad;

5) üksikisikulised pangad - pangakontorid j.t.

On võimalik liigitada panku veel teistsugustelgi
alustel, nagu käitissuuruse järgi, liigitus esimese astme
pankadeks ja teise astme ehk liidumajandena teotsevaiks
pankadeks jne.

Eestis tegutsevad:

I tähepank - Eesti Pank eriseaduse alusel;

II pikakrediidipangad eripõhikirjade alusel;

III lühikrediidipanku normib KAS ja liigitab neid:

1) kommertspangad - kaubanduspangad aktsiaseltsi vormis;

2) linnapangad ja

3) krediidiühistud: a) ühispan-
gad ja b) laenu- ja hoiukas-
sad.

IV Eripangad: a) riiklik säästekassa, b) pandimajad
lombardkrediidi alal ja c) posti jooksvate arvete büroo, mis
toimib makseliiklust hõlbustava posti kõrvalkäitise-
na.

Kogukondlikud pangad. Kogukondlikud pangad asutata-
kse kogukonna omavalitsuste poolt omavalitsuste fiskaalsete
vajaduste rahuldamiseks või ühiskondlikes huvides kaubanduse,
tööstuse, ehitustegevuse soodustamiseks või kodanike sääst-
mismeele edendamiseks.

Eestis kogukondlikest pankadest KAS näeb ette linnapanku lühikrediidipankade eriliigina. Meil praegu teotsevad linnapangad on asutatud enne KAS kehtimapanekut Vene Krediidiseaduse linnapanku käsitava osa eeskirjade alusel. Venes linnade kohta käiv seadusandlus lubas juba a. 1785 linnadel oma vabade kassatagavaradega ellu kutsuda panku. Esimene Vene linnapank avati Jekaterinoslavis 1786, millele järgnesid mõned teised. 1862 üllati Linnapankade normaalpõhikiri, mis nende asutamist kergendas. Põhikapital moodustati linna varadest või annetati eraisikute poolt, kelle nime võidi panga nimetuses märkida. Muid õigusi annetajal ei olnud. Puhaskasu tarvitati koolide, heategevusasutiste jne. ülalpidamiseks. 1879 ja 1883 määrustega kitsendati linnapankade tegevusala ja allutati nad riiklikule kontrollile. Linnapangad Venes toimisid avalikkude pankadena ja nende tehingud kujunesid väga mitmekesisteks, nii et neid võiks liigitada universaalpankadeks ja võrrelda Šveitsi kantonaalpankadega. Šveitsi kantonaalpangad on Šveitsi omapära. Nende põhikapital antakse normaalselt kantoni poolt (ainult kaks kantonaalpanka on organiseeritud aktsiapankadena erakapitali osavõtul); kõrgeimaks juhtivaks organiks on kantoni esinduskogu või kantonivalitsus; kantonid vastutavad panga kohustuste eest ja osa puhaskasust läheb kantoni tuludesse. Neis iseloomulikes joontes on ka meie linnapangad teataval määral sarnased Šveitsi kantonaalpankadega.

Teistes riikides kogukondlikud pangad omavad tähelepanuväärivat tähtsust vaid Saksas, kus neid tegutsemas mitmes õigusvormis ja mitmesuguste ülesannetega. Mainida tuleks aktsiaseltsidena asutatud hüpoteegipanku, milliste aktsiad linna- või maakogukonna valitsuse omandis, mitmesuguseid avalik-õiguslikke panku krediteerimise ja finantseerimise ülesannetega ja avalikke säästekassasid, mis peavad kodanikes arendama kokkuhoiumeelt.

Linnapangad Eestis. Esimese linnapangana Eestis asutati Pärnus 1871 Pärnu Kommunaalpank Vene 1862 a. Linnapankade normaalpõhikirja alusel. Sellele järgnes 1882 Tallinna linnapank (Revaler Stadtbank), praeguse Tallinna linnapanga eelkäija. Kuigi esimese Tallinna linnapanga tegevus kohe alguses

käitismajanduslikult oli väga edukas, ei olnud tal pikka iga. 1883 a. kehtestatud uus Linnapankade normaalpõhikirjari fikseeris kindlapiirilisel pangale lubatud operatsioonide ja kitsendas senist tegevusvabadust. Vaatamata kitsendustele jätkus panga edukas tegevus. Siiski uue põhikirja kitsenduste ettekäändel eeldatava kahju kartusel tookordne linnavolikogu otsustas panga likvideerida. Panga ruumid ja inventari võttis üle panga ärijuht Scheel. Likvidatsioon viidi lõpule juba 30.VI 1884.

Linnapanga asutamise mõtte Tallinnas tõusetus uuesti 1911, kui linnavalitsus oli läinud juba eestlaste kätte. Vastava põhistatud ettepaneku esitas linnavalitsusele linnaõunik Jürgens ja vaatamata sakslaste tugevale opositsioonile linnavolikogus, otsustati linnapanga asutamine jaatavalt. Tegevust alustas praegune Tallinna linnapank 15. jaanuaril 1915. Praegu tegutsev Tartu linnapank asutati 1927. aastal. Tartu ja Tallinna linnapangad ongi ainukesed 2 senini püsimajäänud linnapanka Eestis.

KAS kehtima panemisega pidid linnapangad KAS elluviimise seaduse §5 alusel oma põhikirjad kooskõlastama KAS eeskirjadega ja hiljemalt 1. juuliks 1933 esitama vastavalt muudetud põhikirjad Majandusministrile kinnitamiseks. Vastasel korral nad oleksid kuulunud likvideerimisele krediidastute sundlikvidatsiooni korras. Põhikirjad ümbertöötatud kujul kinnitatigi 1933 a. Majandusministri poolt, parandati hiljem vastavalt hilisematele KAS muudatustele ja need ongi aluseks praegusele linnapankade tegelusele. Tuleb aga alla kriipsutada, et mainitud põhikirjad ei vasta KAS nõuetele ja peab imestama, kuidas nad küll Majandusministri poolt kinnitati.

LS järgi linnapankade ülesandeks on kaubanduse ja tööstuse edendamine ja soodustamine. Kehtiva õiguse - KAS - järgi linnapangad Eestis oma käitismajanduslikult eesmärgilt on aga tookitaotlevad eramajanduslikud pangad. Käitisstruktuurilt on nad pangad pääkäitiseks ja võivad asutada ka osakondi oma linna administratiivpiires, kuigi tegelikult arvestades meie linnade väiksust osakondade asutamine ei ole otstarbekas, ega ole neid senini asutatudki.

Teotsemisala ulatuselt meie linnapangad on univerversaalpangad, kuuludes deposiidi- ehk hoiusepankade liiki. Nende poolt antava krediidivälte järgi kuuluvad nad lühikrediidiasutuste hulka, kuna neil on lubatud anda laene ja diskonteerida veksleid tähtajaga mitte üle ühe aasta. Põhikapitali saavad nad avalikõiguslikult korporatsioonilt linnalt, kuid õigusvormi järgi linnapangad Eestis on erapangad, mida asutada võib ainult aktsiaseltsi vormis.

Linna ettevõtetena tegutsevad veel pandimajad, millised tegutsevad eripankadena lombardkrediidi andmise alal. Nende lähem käsitlemine ei ole käesoleva töö ülesandeks.

Kasutatud kirjandus:

- GHR - lk. 143-154; HbdSW lk. 124-128, 165-177, 253-254, 315;
Hofmann - lk. 38-48
Inno - lk. 3-16, 22-36
Piip - lk. 209-212
Schaeffer - lk. 84-85
Šeršenevitš - lk. 462-471
Tallinna linnapank - lk. 7-31
Weber - lk. 168-173.

Linnapanku KAS käsitleb eripeatükis - 3 ptk. 39-43-
II L I N N A P A N K U N O R M I V A Õ I G U S E A L L I -
K A D E E S T I S.

4. Linnapankade õiguslik normimine. poolt on KAS koostamisel kasutatud Vene Krediidiseaduse linnapankade kohta kehtivaid Linnapangad krediitasutistena esijoonel alluvad ühelt poolt pankade kohta kehtestatud normidele, teisalt kohaldatakse neile kui linna omavalitsuse poolt ellukutsutud ettevõtetele linna omavalitsust ja linna ettevõtteid käsitlevaid eeskirju. Kehtiv õigus normib pangandust laiaulatuslikult nii avalikõiguslikult kui ka eraõiguslikult.

KAS. Avalikõiguslikest normistikest linnapankade normimisel suurima tähtsuse evib Krediitasutiste seadus (RT 32, 31, 273) ühes hilisemate muudatuste ja täiendustega (RT 32, 33, 300; 34, 55, 475; 34, 85, 704; 34, 104, 818; 36, 15, 104 ja 40, 49, 446) ning selle alusel antud Määrus krediidasutiste aruandmise ja arvepidamise kohta (RT 35, 36, 344; 35, 109, 905; 38, 95, 818). KAS normib lühikrediidipanku sättides pankade asutamist, tegevuse ulatust, juhtimise, arvepidamise, aruandluse, järelvalve ja likvideerimise korda ning sisaldades eeskirju pankade moratooriumi kohta. KAS jätab panga põhikirjad. KAS muutis tunduvalt panganduse alal senikehtinud õiguslikku olustikku ja päevapealne üleminek kõigi KAS eeskirjade rakendamisele ei olnud võimalik, kuna pankade senised põhikirjad tulid ümber töötada ja kooskõlastada KAS sätetega ning üheisikulised pangad - pangakontorid pidid oma tegevuse koguni lõpetama. Seetõttu osutus vajalikuks KAS panna kehtima eriseadusega - Krediitasutiste seaduse elluviimise seadus (RT 32, 31, 274; 36, 15, 103; 36, 36, 274). KAS normides lühikrediidipanku, liigitades neid komerts-, linna- ja ühistupankadeks ja lubades asutada Majandusministri lähemal sättimisel rahavahetuskassasid, ei sisalda eeskirju pandimajade ja pikaajakrediidipankade kohta. Pandimajade kohta jäävad kehtivaks Vene Krediidiseaduse (VSK XI k. 2. j.) §§ 79 ja 80 ja pikakrediidipangad töötavad eripõhikirjade ja eriseaduste alusel.

Linnapanku KAS käsitleb eripeatükis - 3 ptk. §§ 43-53. KAS 3. ptk. sisaldab eeskirju linnapankade kohta vaid neilt aladelt, kus linnapangad kommertsbankadest erinevad, kuna muus osas linnapankade konstruktsioon on sarnane kommertsbankade omaga. Võrreldes Vene Krediidiseadusega on erinevusi nende vahel tublisti vähendatud. Ühelt poolt on KAS koostamisel kasutatud Vene Krediidiseaduse linnapankade kohta käivat osa, mis oli Vene seadustiku teiste osadega võrreldes moodsamatele põhimõtetele rajatud, ka kommertsbankade sättimiseks, teisalt on linnapankadele antud kommertsbankade õigusvorm, kuna linnapangad KAS järgi kaotasid oma senise avalikõigusliku iseloomu ja pidid muutuma erapankadeks aktsiaseltsi vormis.

Peale linnapanku sättiva KAS eripeatüki kohaldatakse linnapankadele KAS § 53 viite kohaselt kommertsbanku normivaid §§ 5-13, 15-24, 26, 27, 30, 31, 33-35 ja 42, mis käsitlevad panga asutamist, lubatud tehinguid ja panga organe. Ühel alustel teiste pankadega on linnapankade kohta rakendatavad KAS 5. ptk. §§ 74-79 krediitasutiste arvepidamise ja aruandmise kohta, 6. ptk. §§ 81-92, 95-99 ja 102 KAS § 103 alusel krediitasutiste ostu-müügi, liitumise ja ühinemise kohta ning 7., 8. ja 9. peatükid §§ 104-157 pankade järelvalve, moratoriumi ja likvideerimise kohta. Panga organite ja panga tegevuse juhtimise täpsema sättimise KAS jätab panga põhikirjadele.

KAS elluviimise seadus määrab tähtajad pankade tegevuse kohandamiseks KAS sätetega, annab muid üleminekueeskirju ja kaadab senikehtinud normistikke.

Määrus krediidiasutiste aruandmise ja arvepidamise kohta normib lähemalt pankade bilansside koostamist, raamatupidamist ja aruandlust.

LS. Linnapangad linna omavalitsuse poolt asutatud krediidiasutistena peavad jälgima ka Linnaseaduse (RT 38, 43, 404; 38, 59, 566; ja 40, 49, 447;) ning Linnade eelarvete ja aruannete koostamise ning raamatupidamise juhiste (RT 35, 22, 204) eeskirju. LS § 11 määrab linnaomavalitsuse pädevuse ettevõtete, ka pankade, asutamiseks. LS 2.ptk. 2.jagu käsitleb linnavolikogu, mis linnapanga rakingus KAS sätete kohaselt toimib peakoosolekuna.

Muud avalikõiguslikud normid. Peale KAS ja LS ning neile subordineeritud normide linnapangad oma tegevuses peavad järgima veel teistelegi avalik-õiguslikele, peamiselt majandusõiguslikele, normidele. Nii tuleb linnapankade asutamisel arvestada Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seadust (RT 26, 37, 73; 29, 30, 204) ja Äride registreerimise seadust (RT 27, 36, 25; 34, 85, 704). Mainima peab veel norme Rahaseaduses (RT 27, 48, 42; 33, 30, 208), Kokkuleppeprotsentide määra seaduses (RT 32, 7, 58; 33, 81, 594; 34, 85, 704), Majandusministri määruses krediidiasutistele maksetavate otsekoheste kulude ülemäärade kohta (RT 32, 9, 82), Välismaksuvahendite ja väärtmetallide liikumise korraldamise seaduses (RT 31, 95, 695; 34, 95, 704), Välismaksuvahendite liikumise korraldamise seaduses (RT 34, 18, 121) ja neile subordineeritud normides, Sisemaksuvahendite liikumise korraldamise seaduses (RT 32, 6, 47; 34, 85, 704; 39, 87, 672) ning Eesti Panga põhikirjas (RT 27, 48, 44). Järgnevalt tuleb arvestada Kaubandusseaduse (VSK XI k. 2 j.) veel kehtivaid sätteid ja mitmeid maksuseadusi, mis pankade tegevust oluliselt puudutavad. Lisaks peab silmas pidama Kriminaalseadustikku ja protsessi seadustikke. KrS § 307 sanktsioneerib seatud eeskirju täitmata või sellekohase loata pankade asutamist, KrS § 315 näeb ette karistuse panga juhatajale, kes sooritab pangale mittelubatud tehinguid. Edasi käsitavad KrS §§ 545, 546, 547, 567, 570, 571 süütegusid panga asjaajamises.

Eraõiguslikud normid. Pankade liiklemine klientuuriga, pangatehingute sooritamine, mille tagajärjel tekivad erasuhted, on reguleeritud eraõigusega - kaubandusõiguslike sätetega, mille hulgas tähtis koht on tavaõigusel. Üldiselt meil kaubandusõiguse normid pärinevad erinevaist aegadest, on laialipillatud, kodifitseerimata ja nende rakendamisel tihti võib esineda raskusi. Kaubandusõiguslike normistike küsimusi nende kehtivuse ja jõuastmesuse seisukohalt põhjalikult on käsitanud V.Nõges "Kaubandusõiguse allikaist Eestis" - 1930 ja prof. dr.jur. M.Nurk "Kaubandusõiguse allikate küsimusi Eestis" - 1939. Prof. Nurk annab kaubandusliku eraõiguse normistike rakendamisel nende jõuastmete järgneva järjestuse

1) kaubandusseadused, kaasaarvatud KS Eestis kehtivad eraõiguslikud normid, 2) tsiviilseadused ja 3) kaubanduskombed.

V.Nõges oma uurimuses eelistab kaubandustava tsiviilseadustele.

Eraõiguslikest normistikest tuleb esijoones nimetada aktsiaseltside kohta käivaid seadusi, milliseid kohaldatakse linnapankadele KAS § 8 alusel, väljaarvatud Aktsiaseltside ja osaühisuste kohta käivate seaduste täiendamise seaduse (RT 27, 54, 58) §§ 11-15. Veneaegsed aktsiaseltside käsitlevad eeskirjad olid kodifitseeritud Vene tsiviilseadustikku (VSK X k. I j. §§ 2126-2198), mis KS § 77 viite kohaselt olid ka meil kehtivaiks normideks aktsiaseltside kohta. Eesti ajal on neid sätteid muudetud ja täiendatud novellidega: 1) Aktsiaseltside ja osaühisuste kohta käivate seaduste täiendamise seadus (RT 27, 54, 58; 34, 85, 704), 2) Aktsiaseltside kohta käivate seaduste täiendamise seadus (RT 37, 90, 739), 3) Aktisia- ja osaühingute juhatuste ja nõukogude koosseisu seadus (RT 35, 24, 213) ning mõned teised vähem olulised.

Eraõiguslike norme, mida tuleb linnapankadel arvestada, leidub veel Veksliseaduses (RT 38, 82, 731) ja selle alusel antud määrustes, Tsekiseaduses (RT 28, 82, 732; 38, 86, 771), KS-s, BES, Tsiviilkohtupidamise seadustikus jne.

Suure tähtsuse evivad panga põhikirjad, mis peavad olema kooskõlas KAS ja aktsiaseltside kohta käivate seaduste sätetega, vastu võetud linnavolikogu ja kinnitatud Majandusministri poolt ning üllatud RT lisas.

Tallinna linnapanga põhikiri (RTL 34, 28; 35, 47; 36, 59) ja Tartu linnapanga põhikiri (RTL 33, 47; 36, 54; 38, 35) on aluseks praegu tegutsevate linnapankade organisatsioonile ja tegelusele. Kahjuks leidub teravaid vastuolusid linnapankade põhikirjades ja neile superordineeritud seadustes, mille juurde tuleme hiljem.

Panga põhikirjale lisanduvad panga kodukorrad, sisetised juhatuskirjad ja klientuuriga liiklemise tingimused. Klientidega liiklustingimuste kujundamisel eriliselt oluline osa on tavaõigusel. Tavaõiguse rakendamine võimaldab pangandamise suuremat elastsust ja kohandamist vastavalt muutuvale majanduslikule olustikule. Meil panganduses kohaldatav kau-

banduslik tava on mitmeti mõjustatud välismaa enamarenenud seadusandlusest, eriti tunduvat mõju omab Saksa õiguse usu-aalne retseptsoon.

Pankade poolt väljatöötatud ja kehtimapanud liiklustingimused reguleerivadki suurel määral pangatoiminguid. Neid tunnustavad panga kliendid kas vaikival nõusolekul või kokkulepetele allkirju andes. Nii omavad nad n.n. lex contractuse iseloomu. Nende kaudu taotletakse seadusega üldse sättimata või ebaselgelt või koguni vastuokslikult sätitud pangandamisele oluliste õigussuhete normimist võimalikult selgesti ja arusaadavalt lepingulisel teel. Nad aitavad vältida võimalikke tülisid panga ja klientide vahel selliseis küsimusis ja niiviisi võimaldada kiiret kindlat ja mugavat liiklemist panga ja klientuuri vahel. Pankade liiklustingimusi liigitatakse ühelt poolt: 1) üldisteks, mis korraldavad kogu panga liiklemise ja 2) erilisteks, mis normivad vaid üksikut või üksikuid tehinguliike ning teisalt: 1) ühtlustatuiks, mis on kujundatud ühtlaselt kogu teatava pankade liigi jaoks ja 2) individuaalseiks, mis on kujundatud eriti üksiku panga jaoks. Meil puuduvad ühtlustatud üldised liiklustingimused. Meie linnapangad evivad individuaalseid liiklustingimusi, mille põhiosaks on kontokorrenttingimuste määritlemine ja peale selle veel terve rida tingimusi nende õigustehingute sooritamise kohta, mis reeglipäraselt esinevad panga ja klientuuri vahelisis tehinguis, nagu veksliliiklus, maksetehingud, säilitus jne.

Tallinna linnapanga tegevust reguleerivad pärast põhikirja kinnitamist koostatud: 1) üldäritingimused, 2) krediditingimused, 3) raamatupidamise ja panga kirjavahetuse kord, 4) varakambri valitsemise kord ja 5) juhatus kord.

KAS ja teiste normide suhe. KAS ja eraõiguslike normide suhte kohta olgu nenditud, et KAS normides panga tegevuse ulatust ja piirates loendiga pangale lubatud tehinguid on ikkagi esijoones avalikõiguslike normide kogu, mis jätab vabaks panga suhted klientuuriga. Kehtiva eraõiguse alusel loodud suhted panga ja klientide vahel jäävad püsima kõigi nendest tulenevate õigustuste ja kohustustega ka siis, kui KAS pangale selleliigilisi toiminguid ei luba. Sellistel juhtudel jääb vastutavaks vaid panga juhatus KAS rikkumise eest.

Aktiiaseltside kohta käivaid seadusi rakendatakse KAS sätete kõrval subsidiaarselt, see on niivõrd, kui nad ei ole muudetud või täiendatud KAS eeskirjadega.

IS oma subordineeritud normidega on kehtejõult allutatud KAS-le, kui lex generalis lex specialisele.

Kasutatud kirjandus:

Inno - lk. 71-74, 164-166;

Nurk - "Õigus" 1939 lk. 84-122

Piip - lk. 125, 210

Pung-Vendelin lk. 14, 42-43

Tallinna Linnapank - lk. 55, 71-74.

III L I N N A P A N K A D E A S U T A M I N E.

5. Linnapankade asutamine de lege lata.

Linnaseaduse § 13 järgi linnaomavalitsus võib asutada ärilisi ettevõtteid ja LS § 11 p. 22 eeskirjadega on linnaomavalitsuse võimkonda sõnaselgelt antud ka krediidiasutiste asutamine ja ülalpidamine seadustega määratud alustel ja korras, eriti kaubanduse ja tööstuse soodustamiseks. Linna-seadusest ei selgu otseselt, milline linnaomavalitsuse organ on pädev linnapanga asutamiseks. Seadus, mille alusel ja korras linnapankade asutamine toimub, on KAS, mis linnapanga asutamise paneb linnavolikogule (Vrd. LS § 28 p. 27).

Linnapankade asutamist sätib KAS 2. ptk. 1. jagu §§ 5-8 KAS § 53 kohaselt muundatud sõnastuses ja KAS § 43. KAS § 8 põhjal tuleb arvestada ka aktsiaseltside kohta käivaid seadusi.

Linnapanku kehtiva õiguse järgi on lubatud asutada üksnes aktsiaseltsina. Peale selle on ette nähtud teisigi kitsendusi, kuna pankade asutamisel meil kehtib kontsessiooni-süsteem. Loa andmiseks pädev on Majandusminister, kes selle annab talle esitatud põhikirja kinnitamisega. Tegutsemisloa saanud pank tuleb seatud korras registreerida.

Linnapanga asutamise algatus on linnavolikogu käes. Algatus vastava ettepaneku ja isegi koostatud põhikirja näol võib ju tulla ka väljastpoolt, kuid linnavolikogu peab asutada kavatsetava linnapanga põhikirja vastu võtma ja Majandusministrile kinnitamiseks esitama. Põhikirja koostamisel tuleb silmas pidada kehtiva õiguse, eriti KAS ja aktsiaseltside kohta käivate seaduste nõudeid.

KAS § 5 lubab linnapanku asutada üksnes aktsiaseltsi vormis. Juba sellest järgneb, et asutatava panga põhikiri peab vastama aktsiaseltside põhikirjadele püstitatud nõuetele, eriti kriipsutab seda veelkord alla KAS § 8. Vene tsiviil-seadustiku § 2191 alusel peab linnapanga kui aktsiaseltsi põhikiri sisaldama:

1) panga olemust ja eesmärki ning oodatavat kasu, 2) panga nimetust ja juhatuse asukohta. Firmade seaduse § 6 järgi peab linnapanga nimetus sisaldama ka vastavalt oma õigusvormile märke "aktsiaselts" ja § 7 järgi panga nimetus peab erinema selgesti kõigi teiste Eestis tegutsevate aktsiaseltside ja osühingute nimetustest; 3) põhikapitali suuruse ja aktsiate arvu ja hinna. Aktsiaseltside kohta käivate seaduste täiendamise seaduse (RT 37, 90, 739) § 2 alusel tuleb põhikirjas määrata nimeliste ja nimetute põhiaktsiate üldarv ning juhul kui tahetakse välja lasta ka eelisaktsiaid § 5 alusel - eelisaktiakapitali suurus, nimeliste ja nimetute eelisaktsiate üldarv, samuti eelisaktsiatega seotud eesõigused. KAS § 6 määrab tegelikult sissemakstud panga põhikapitali alammäära, mis peab olema vähemalt nelisada tuhat krooni Tallinnas, vähemalt sada tuhat krooni Narvas, Pärnus, Rakveres, Tartus, Valgas või Viljandis ja vähemalt viiskümmend tuhat krooni teistes linnades. Samas on eeskiri üksiku aktsia nimesväärtuse nimimaalmäära kohta, mis peab olema vähemalt viiskümmend krooni; 4) kapitali koostamise korda: kas aktsiate eest sissemaks toimub täies summas või osade kaupa; 5) aktsiate väljaandmise ning soovijate ületusel nende vahel aktsiate jagamise ja nende eest sissemakstava raha hoidmise korda; 6) linnapanga ja linna kui aktsionääri õigusi, kohustusi ja vastutust; 7) aruandluse korda; 8) puhaskasu jaotamise ja tagavarakapitali kogumise korda; 9) panga asjade valitsemise ja juhtimise korda; 10) panga organite koosseisu, liikmete valimise korda, volituste tähtaega, ülesandeid ja võimupiire ning tasumäärasid juhatusele resp. direktoritele kui see neile nende töö eest eriti on ette nähtud (vrd. ÜRS § 7); 11) vaidluste lahendamise korda; 12) linnapanga likvideerimise korda ja 13) kõiki muid tingimusi ja sätteid, millised panga erilise olemuse ja iseloomu tõttu on vajalikud. Peale selle tuleb põhikirjas määrata panga tegutsemise tähtaeg kui panka kavatakse asutada tähtajaks ja kui taotletakse teatavaid soodustusi ja eelisõigusi, siis tulevad ka need ja nende nautimise tähtaeg põhikirjas fikseerida.

Linnapanga põhiaktsiad KAS mõtte järgi on kõik nimelised asutajaaktsiad. Kogu põhiaktsiate pakett peab jääma lin-

nale, kuna aktsiaseltsi peakoosoleku moodustab linnavolikogu, mille koosolekutest isikud väljaspool selle koosseisu ei pääse võtma osa. Kui osa linna poolt asutatud aktsiapanga põhiaktsiatest läheks eraisikute valdusse, oleks tegemist juuba puhtakujulise kommerts pangaga, nagu see meil kehtiva õiguse järgi on võimalik.

Selles mõttes ei ole aga takistusi 1937 a. seaduse alusel eelisaktsiate turulelaskmiseks, kuna eelisaktsiate oamine põhikirja sätete kohaselt ei anna õigust panga juhtimisest osa võtmiseks. On põhikiri kehtiva õiguse nõuete kohaselt koostatud ja linnavolikogu poolt vastu võetud, tuleb esitada palve Majandusministrile põhikirja kinnitamiseks. Palvele tuleb lisada põhikirja kava 4 eksemplaris, millised peavad olema asutajate poolt allakirjutatud. Kuna linna aktsiapanga asutajaks tuleb lugeda linnavolikogu seaduslikku enamust, mitte linnavolinikke kui üksikisikuid, siis kõigi linnavolinike allkirjade asemel piisab koosoleku juhataja ja protokollija allkirjadest; tuleb aga veel lisada seatud korras tõestatud väljavõtte linnavolikogu koosoleku protokollist, kus panga põhikiri vastu võetud.

Enne aktsiapanga põhikirja kinnitamist Majandusminister peab ära kuulama Eesti Panga nõukogu arvamuse uue panga asutamise soovitatavuse kohta (KAS § 5). Valitsuse seletuse järgi Eesti Panga nõukogu, kui meie juhtiva rahaasutuse kompetentne organ, kus kõik majandusalad on esitatud, võib oma arvamisega Majandusministrile olla kasulik. Kuigi Eesti Panga Nõukogu arvamus evib suure kaalu, ei ole see Majandusministrile siduv, kes võib sellele vastupidiseid otsuseid teha. Küll peab Majandusminister talle esitatud põhikirja kontrollima selle seadustele vastavuse suhtes, eriti silmas pidama kas aktsiaseltsi põhikapital vastab KAS § 6 nõutud põhikapitali alammäärale ja et põhikirjas ei rikutaks kolmandate isikute seaduslikke õigusi (VTsS § 2193). Valitsuse seletuse järgi võib Majandusminister keelduda uue panga asutamiseks luba andmast, kui ta selle põhikapitali liig väikseks peab, kuigi see KAS § 6 nõuetele vastab. KAS ettenähtud põhikapitali alammäärad Majandusministrit seega piiravad vaid jaatavate otsuste tegemisel.

Nii näeme, et meie kehtiv kontsessioonikord pankade asutamisel Majandusministri suvale on jätnud õige laiad piirid. Seda on põhjendatud sellega, et Majandusministril oleks võimalik pankade arvu kasvamist takistada, ebasoovitavate pankade tekkimisele piire panna ja elujõuetute ettevõtete asutamist vältida. Nii näib, et Majandusministri eitavate otsuste peale sisulised kaebused ei saa anda palju tulemusi, kuna kohus ei ole Majandusministrist kompetentsem otsustama, kas uue panga asutamine on soovitav või mitte, kui juba Eesti Panga nõukogu arvamusega Majandusministril arvestada ei ole vaja. Küll on kaebused haldusprotsessi korras Riigikohtu administratiivosakonnale mõeldavad ka loaandmisest keeldumise peale kui Majandusminister otsuse tegemisel on rikkunud formaalseid menetlussätteid. Samuti võivad Majandusministri kontsessiooni andmise jaatavalt otsustamisele kaevata kõik individuaal- ja kollektiivisikud, kui sellega nende õiguslikke või majanduslikke huve seadusevastaselt on riivatud.

Otsustab Majandusminister põhikirja kinnitada, lähetab ta vastava loa ja saadab tagasi 1 eksemplari põhikirja. Järgnevalt makstakse sisse aktsiakapital, palutakse Majandusministrilt tagasi veel 2 eks. põhikirja ja luba panga registreerimiseks ja esitatakse avaldus Siseministrile linnapanga registreerimiseks, millele lisatakse 2 eksemplari Majandusministrilt tagasi saadud põhikirja ja seatud korras tõestatud ära kiri linnavolikogu koosoleku protokollist, kus põhikiri otsustatud registreerimisele saata. Registreerimine toimub Ühingute, seltside ja nende liitude registreerimise seaduse (RT 1926, 37, 73) alusel. Registreerimise asju ajama võib volitada ka isikuid, kel õigus ajada võõraid asju tsiviilkohtus. Volitus võib olla tähendatud ka registreerimisavalduses. Siseminister peab registreerimiseks esitatud põhikirja kontrollima seadusele vastavuse suhtes ja kuu aja jooksul asja läbi vaatama ja otsustama, kas: 1) linnapanka registrisse sisse kanda või 2) registreerimisavaldus tagasi lükata. Tagasi lükata avaldust võib Siseminister vaid põhikirja kehtivale õigusele mittevastavuse pärast. Sel juhul tuleb otsuses täpselt märkida, missuguste normidega põhikiri on vastuolus ja mis suhtes.

Otsuse ärakiri tuleb saata avalduse esitanule, kellel on kuu aja jooksul õigus kaevata Sisedirektori kaudu Riigikohtu Administratiivosakonnale. Viimane otsustab asja 1 kuu jooksul ja saadab otsuse 2 nädala jooksul Siseministrile täitmiseks. Registreeritud põhikiri avaldatakse linnapanga kulul täielikult RT lisas. Kui kuu aja vältel Siseminister ei ole saatnud avaldajatele eitavat otsust, võib linnapank alustada tegevust, s.t. linnavolikogu võib asuda põhikirjas ettenähtud organite moodustamisele. Viimased paluvad loa Majandusministrilt panga avamiseks, tasuvad põhiärimaksu ja hangivad I järgu kaubandusliku äritunnistuse Otsemaksude seaduse (VSK V k. II osa) eeskirjade §§ 447-505 alusel.

Järgnevalt tuleb linnapank registreerida Kaubandus-tööstuskojas äride registris. (Äride registreerimise seadus RT 1927, 36). Vastav teadaanne tuleb esitada Kaubandus-tööstuskojale hiljemalt 14 päeva jooksul pärast panga avamist kirjalikus vormis. Teadaandes tuleb märkida: 1) panga nimetus ja juhatuse asukoht; 2) panga tegevusala; 3) põhikapitali suurus; 4) juhatusliikmete ja, kui asjaajajad-direktorid ning prokuristid on ametisse nimetatud, siis ka direktorite ning prokuristide ees- ja perekonnanimed ning kodakondsus; 5) põhikirja registreerimise ja 6) panga tegevuse algamise aeg. Teadaandel peavad olema kõigi juhatusliikmete seaduslikus korras tõestatud allkirjad. Kui on ametisse seatud asjaajajad-direktorid ning prokuristid, siis peab esitatama ka nende seaduslikus korras tõestatud allkirjad. Teadaandele tuleb lisada tõestatud ärakiri Siseministeeriumis registreeritud põhikirjast või RT lisa number, kus põhikiri avaldatud ja tõestatud väljavõtte linnavolikogu koosoleku protokollist linnapanga juhatuse liikmete ja direktorite valimise kohta. Kõigist muudatustest andmetes, mis teadaandes antud, tuleb Kaubandus-tööstuskojale teatada hiljemalt 14 päeva jooksul pärast ettetulnud muudatust. Kaubandus-tööstuskoda võib äride registrisse sissekandeid teha ka ise omal algatusel tema korralduses olevate andmete põhjal.

Aktsiatelt tuleb tasuda 1% tempelmaksu.

Et linnapanga vastu tõsta usaldust KAS § 45 eeskirjade kohaselt peale aktsiakapitali linnavolikogu võib veel eriliselt määrata summa, mille ulatuses linn peale panga omakapitalide vastutab panga kreditoride ees.

Oma tegevuse laiendamiseks ja soodustamiseks linnapangad võivad asutada agentuure ja osakondi ja osta teisi panku või nende osakondi kogu nende aktive ja passivatega. Panga agentuuri all mõistetakse panga käitist, millel on õigus panga või selle osakonna nimel, ülesandel ja arvel raha vastu võtta ja välja maksta ning panga komisjonilisi ülesandeid täita; panga osakonnad on peapangast lahusasuvad panga käitised, millised võivad sooritada kõiki panga operatsioone. Osakondade ja agentuuride avamiseks vajatakse Majandusministri luba, mille eelduseks on suurendatud põhikapital, nii et iga osakonna peale tuleks põhikapitali vähemalt sel määral, nagu peaks KAS nõuete kohaselt olema iseseisval pangal osakonna asukohas. Agentuuride avamiseks põhikapitali suurendamine ei ole nõutav. Linnapangad agentuuride ja osakondade avamisel on piiratud oma linna administratiivpiiridega, millest väljaspool neid avada linnapangal ei ole õigust. Vene Krediidiseadus lubas erandlikult linnapankade ajutiste osakondade avamist laataudel, kehtivas õiguses seda võimalust ei ole ettenähtud, kuna sel meie oludes pole mingit mõtet. Meie väikeste linnade juures ei ole tarvidust linnapankade osakondade ega agentuuride järgi ja kuigi nende avamine võimalik, tegelikult ei ole seni meie linnapangad avanud ei osakondi ega agentuure.

Kehtiva õiguse eeskirjade täitmine pankade asutamisel on sanktsioneeritud ka kriminaalõiguslike normidega. KRS § 307 järgi süüdlast selles, et ta seatud eeskirju täitmata või sellekohase loata avas panga, või andis oma ettevõttele, mis ei olnud pank, säärase nimetuse, mille järgi seda ettevõtet võidakse pidada pangaks, karistatakse arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle viiesaja krooni. KRS § 300 järgi süüdlast selles, et ta ei esitanud seaduse järgi nõutavaid teateid või esitas valeteateid tööstus- või kaubandusettevõtte ärideregistrisse kandmiseks, karistatakse rahatrahviga mitte üle kolmesaja krooni. Linnapanga kui juriidilise isiku eest kriminaalvastutust kannavad tema teovõime teostajad, kel-

ledeks on eestkätt panga esimees ja juhatuse liikmed, kes on vastutavad solidaarselt ja seatud eeskirjade rikkumise puhul kõik langevad karistuse alla.

Eesti linnapangad olid asutatud enne KAS kehtima panekut ja nad töötasid selle ajani Vene Krediidiseaduse linnapankade kohta käiva osa alusel. (1912 a. redaktsioonis). Senise olustikuga võrreldes KAS muutis linnapankade õigusvormi ja linnapankade edasitegutsemiseks oli vajalik põhikirja muutmine pankade asutamiseks ettenähtud korras. Vastavad sätted sisalduvad KAS elluviimise seaduse §§ 5 ja 6.

Põhikirja muutmiseks selle kooskõlastamiseks pädevus anti ka krediitasutiste nõukogule. Muudetud põhikirjad pidid olema esitatud Majandusministrile kinnitamiseks 1. juuliks 1933.

6. Linnapankade asutamine in praxi.

Nagu öeldud kuni KAS jõustumiseni linnapangad töötasid Vene Krediidiseaduse linnapankade kohta käiva eriseaduse 1912 a. redaktsiooni ja linnavolikogu juhendite järgi. Panga põhikirja üldse ei olnud. Tallinnas algatati põhikirja väljatöötamist 1928. aastal eesmärgiga seada sisse panganõukogu instituut, mida Vene normistik ette ei näinud. Põhikirjani aga tookord ei jõutud vaid 1931 a. piirduti juhatuskirja kehtestamisega. KAS jõustumisel nii ei tulnud üksnes põhikirja muuta, vaid pidi uued põhikirjad vastavalt seaduse sätetele välja töötatama. Põhikirjade koostamisel on püütudki saavutada kooskõla KAS normidega ja praegused linnapankade põhikirjad oma suuremas osas sisaldavad sõnasõnalisi KAS eeskirju eriti pangaoperatsioonide, aruandluse ja likvideerimise osas. Seal aga kus põhikirjas on KAS sõnastusest kaldutud kõrvale, on otsekohe satutud vastollu seaduse eeskirjadega. Põhikirjade koostajad olles nähtavasti Vene krediidiseaduse kammitsais, ei ole suutnud neist vabaneda ja on linnapangad konstrueerinud endiselt avalikkude pankadena, millised kapitali saavad linnalt ja mida kõrgema organina juhib avalikõigusliku asutisena linnavolikogu, kuigi KAS § 5 ja eriti § 8 ei jäta kõige vähematki kahtlust, et linnapangad eksisteerida ja neid asutada võib üksnes eraõigusli-

ke aktsiaseltsidena. KAS § 53 järgi kohaldatakse mõlemaid mainitud paragrahve linnapankadele, kusjuures kommertsipanga asemel tuleb lugeda linnapank ja peakoosoleku asemel linnavolikogu. § 53 nõuetele vastavalt muundatult KAS § 5 omab täpselt järgmise sõnastuse: " § 5. Linnapanga asutamine on lubatud ainult aktsiaseltsina. Seesuguse aktsiaseltsi põhikirja kinnitab Majandusminister, kuulates ära enne põhikirja kinnitamist Eesti Panga nõukogu arvamuse uue panga asutamise soovitatavuse kohta. Kinnitatud põhikiri registreeritakse seaduses ettenähtud korras." KAS § 8 määrab: "Aktsiaseltside kohta käivad seadused, kuivõrd nad ei ole muudetud käesoleva seadusega, on maksvad linnapankade kohta. Aktsiaseltside ja osühisuste kohta käivate seaduste täiendamise seaduse (RT 27, 54) §§ 11-15 ei ole maksvad linnapankade kohta." Neid väga selgeid eeskirju, mille järgi linnapankade põhikirjad peaksid vastama Vene tsiviilseadustiku § 2191 j.t. kehtivatele normidele, tegelikult ei põhikirjade koostajad ega kinnitajad ei ole silmas pidanud ega arvestanud.

Praegused põhikirjad ei räägi linnapankade eesmärgist, kuigi nad seda püüavad teha määrates, et pank on asutatud põhikirjas ettenähtud panga - resp. rahaliste operatsioonide toimetamiseks. On ilmne, et panga operatsioonid on vaid vahendiks panga eesmärkide saavutamiseks, mitte aga eesmärgiks endaks. Samuti ei sisalda linnapankade nimetused Firmade seaduse järgi nõutavat märget "aktsiaselts", mis on arusaadav, kuna põhikirjad linnapanku aktsiaseltsidena ei ole konstrueerinud. Järgnevalt puudub põhikirjades põhikapitali jagamine aktsiateks ja kõik eeskirjad aktsiate kohta ja linnapanga ja linna kui aktsionääri omavaheliste suhete normeering.

Kuna nii põhikirjade järgi linnapangad tegelikkuses ei ole aktsiaseltsid vaid omavalitsuse ettevõtted, ei ole neid registreeritud Äride registreerimise seaduse alusel Kaubandus-tööstuskojas. Küll kuulusid nad Kaubandus-tööstuskoja liikmeskonda.

Nii on KAS-ga vastuolus olevate linnapankade põhikirjade kinnitamisega loodud õigusvastane olustik, mis on kest-

nud aastaid ja praegugi edasi kestab. Selle olustiku tekkimine on seda kummalistem, et Majandusministrile kinnitamiseks esitatud linnapankade põhikirjad enne kinnitamist vaadati läbi Krediidiasutiste Inspektuuris ja kinnitamisotsused kannavad Krediidiasutiste Inspektori kaasallkirja. Ometi loodi Krediidiasutiste Inspektor KAS eeskirjade täpse täitmise järelvalvet teostava eriasutisena!

Ka Siseministeerium on seadusega ebakõlas olevad põhikirjad ilma pikemata registreerinud.

Kasutatud kirjandus:

Pung-Vendelin - lk. 11-14

Piip - lk. 132-137.

IV L I N N A P A N K A D E J U H T I M I N E.

7. Linnapanga organid.

Linnapankade juhtivateks organiteks on linnapanga esimees, juhatus, nõukogu ja linnavolikogu. Panga aruande ja arvepidamise revideerimiseks valitakse revisjonikomisjon. Diskonteerimiseks esitatud vekslite ja laenude tagatiste hindamiseks võidakse nõuandva organina valida diskontokomitee.

KAS on katsunud kooskõlastada senikehtinud Lääne-Euroopa eeskujudele tuginevat kollegiaalsüsteemi pankade juhtimises Inglismaal ja Ameerikas kehtiva direktoriaalsüsteemiga. Selleks on loodud esimehe instituut uudsusena. KAS jätab panga organite pädevuse, ülesannete ja asjade otsustamise korra lähema ja täpsema sättimise panga põhikirja normidele, ise määrates organite omavahelise suhte ja sub- ja superordinatsiooni järjestuse ning üksikud funktsioonid, mis tingimata peavad kuuluma kõrgema organi kompetentsi. Valitsuse seletuse järgi on põhikirjadele muus osas jäetud vabadus kõrgemate organite võimkonda laiendada alamate arvel.

KAS tõi võrreldes eelnenud olustikuga mitmeid muudatusi panga juhtimisse. Peale esimehe instituudi loomise loodi ka nõukogu instituut, mida mõnelt poolt peetakse tähtsamaks muudatuseks linnapankade sättimisel (Tallinna Linnapank - lk. 71). Diskontokomitee moodustamine jäi fakultatiivseks ja Tartu linnapanga põhikiri ei näegi ette diskontokomiteed panga organina. Igakuuline panga revisjon linnapea isiklikul osavõtul kaotati, selle asemel seati sisse riiklik järelevalve Majandusministeeriumi Krediitasutiste Inspektuuri kaudu. Ka tehti mõningaid muudatusi organite kompetentsis. Nii läks makstavate ja saadavate intressimäärade määramine nõukogu pädevusse, kuna senini see oli toimunud panga juhatuse ja linnavalitsuse kokkuleppel. Kokkuleppe mittesaavutamisel otsustas küsimuse linnavolikogu.

Linnapanga organite sättimisel panga põhikirjad on üldiselt kooskõlas KAS-ga.

8. Linnavolikogu.

Linnavolikogu on KAS sätete kohaselt linnapanga kõrgeim organ. Panga juhtimisel täidab ta samu ülesandeid, mis peakoosolek kommerts- ja ühistupankade alal. Linnavolikogu, kui linnapanga peakoosoleku, õigusliku normimise KAS jätab panga põhikirjadele. Viimased piirduvad selles küsimuses viitega Linnaseadusele. LS piiritledes linnavolikogu ülesandeid ja võimkonda (§ 28) otseselt ei määra linnavolikogu kompetent si linnapanga peakoosolekuna, küll aga LS § 28 p. 27 määrab linnavolikogu võimkonda peale eelmistes punktides (p. 1-26) loetletute "muud käesoleva ja teiste seadustega linnavolikogule pandud ülesanded", KAS poolt määratud linnapanga peakoosolekuna toimimise.

Koosseis. Linnavolikogu koosneb olenevalt linna suuruselt 12-60 linnavolinikust. Kui linnapea, abilinnapea ja linnanõunikud ei kuulu linnavolikogu koosseisu, võtavad nad linnavolikogu koosolekust osa linnavoliniku õigustega.

Valimine. Linnavolikogu moodustamine toimub sellekohase eriseaduse - Linnavolikogude valimise seaduse (RT 1939, 41, 329; 39, 106, 812) alusel, mida siinkohal lähemalt ei käsitleta.

Pädevus. Linnavolikogu, kui linnapanga kõrgeima organi, pädevusse kuulub KAS §§ 35 ja 48 järgi:

1) panga esimehe, juhatuse liikmete, nõukogu ja revisjonikomisjoni liikmete ametisse valimine ning nende tagandamine;

2) tasu määramine nõukogu liikmeile;

3) aastaaruande kinnitamine ja puhaskasu jaotamine;

4) panga osakondade ja agentuuride avamine;

5) kinnisvarade omandamine, võõrandamine ning pantimine väljaarvatud pangale panditud kinnisvarade omandamine avalikul enampakkumisel, kui teiste pakkujate poolt pakutud

summa ei kata panga võlga. Viimasel juhul toimub kinnisvara omandamine panga nõukogu otsusel;

6) põhikirja muutmine ja põhikapitali suurendamine või vähendamine;

7) panga ostmise, müümise, liitumise ja ühinemise küsimused;

8) panga likvideerimine.

Linnavolikogu otsused osakondade ja agentuuride avamise, põhikirja muutmise, põhikapitali suurendamise ja vähendamise ning panga ostmise, müümise, liitumise ja ühinemise kohta vajavad Majandusministri kinnitamist.

Linnapankade praegused põhikirjad on linnavolikogu pädevust laiendanud panga nõukogu võimkonna arvel. Nii kuulub linnavolikogu pädevusse peale ülalmainitu veel: a) tasu määramine esimehele, juhatuse ja revisjonikomisjoni liikmeile; b) aasta-eelarve kinnitamine; c) panga kapitalide, nende otsuste ja kasutamise viisi määramine ja d) kõigi panka puutuvate küsimuste otsustamine, mis ei kuulu nõukogu ega juhatuse võimkonda.

Sellevastu põhikirjad kärbivad linnavolikogu õigusi puhaskasu jaotamisel, vastava jaotuse kindlaksmääramisega neis enestes. (Vt. § 43 Tartu ja Tallinna linnapankade põhikirjades).

Loetletud ülesandeis linnavolikogu teotseb mitte avalikõigusliku omavalitsuse organina, vaid eraõigusliku aktsiaseltsi organina-peakoosolekuna. Küll omab linnavolikogu ka linnaomavalitsuse organina pädevust linnapanka puutuvais küsimusis. Sellisena toimib linnavolikogu:

1) linnapanga asutamisel põhikirja vastuvõtmisel

(KAS § 43) ja

2) peale aktsiakapitali erilise summa määramisele millele ulatuses linnapanga kreditoride ees vastutab

(KAS § 45).

Kommertspanka peakoosolekuga võrreldes linnavolikogu pädevus on avaram panga teiste organite moodustamisel. Linnavolikogu valib kõik teised panga organid peale diskontokomitee, kuna kommertspankades juhatuse liikmete valimine kuulub panga nõukogu kompetentsi. Kuid puhaskasu jaotamisel linnapan-

ga põhikirjad on linnavolikogule seadnud kindlad piirid, komertspankades aga see toimub peakoosoleku suva kohaselt.

Asjaajamise kord. Linnavolikogu koosoleku kutsub kokku tarviduse järgi linnapea, kes koostab ka koosoleku päevakorra ja otsustab päevakorda võtmiseks esitatud asjade kuuluvuse linnavolikogu võimkonda. Asjad võetakse päevakorda (LS § 38): 1) linnapea enda algatusel, 2) linnavalitsuse otsusel, 3) linnavolikogu otsusel, 4) vähemalt $\frac{1}{4}$ ettepanekul linnavolikogu seaduslikust koosseisust, 5) revisjonikomisjoni ettepanekul 6) järevalveasutiste nõudel, 7) eraisikute ja asutiste palvel nende huve puutuvais asjus.

Koosoleku kutsed saadetakse kirjalikult ühes päevakorraga linnavolinikele hiljemalt 3 päeva enne koosoleku päeva. Tungivail juhtudel võib koosolekust teatamine toimuda ka hiljem ja igasugusel viisil. Selliste juhtude tungivuse üle otsustab linnapea. Linnapanka puutuvais küsimusis viimane kokkukutsumise moodus võib leida aset vast ainult juhtudel, kui pank on sunnitud lõpetama maksmised või ilmnevad muud sundlikvidatsioonid põhjused.

Linnavolikogu koosolek loetakse otsusevõimeliseks, kui koos on peale koosoleku juhataja pool linnavolinike seaduslikust arvust. Kvalifitseeritud kvoorumiks on $\frac{2}{3}$ linnavolikogu seaduslikust koosseisust.

Küsimuste otsustamisel, mis kuuluvad linnavolikogu kui linnapanga organi kompetentsi, kvalifitseeritud kvoorum ei ole nõutav.

Linnapanga nõukogu liikmed, kes on ühtlasi linnavolikogu liikmeiks, ei või hääletada panga asjade otsustamisel linnavolikogus küsimustes, mis puudutavad nende vastutusele võtmist või vastutusest vabastamist, ametist kõrvaldamist ja neile tasu määramist.

Kui linnavolikogu koosolek kvoorumi puudusel jääb pidamata, kutsutakse volikogu kokku uueks koosolekuks sama päevakorraga. Kui ka teistkordselt koosolek kvoorumi puudusel ei tule toime, esitab linnapea esimese ja teise astme linnades päevakorda võetud asjad otsustamiseks linnavalitsusele, kolmanda astme linnades linnavanem otsustab asjad ise, kui asi ei kannata viivitamist. Sarnastest otsustest teata-

takse järelvalveasutisele ja linnavolikogule järgmisel koosolekul. Kui taandumise tõttu linnavalitsus või linnapea resp. linnavanem, või nende seaduslik asetäitja ei saa asja otsustada, esitatakse asi otsustamiseks järelvalveasutisele. Ka juhtudel, kui asjaolud ei kannata viivitust ning ei ole võimalik linnavolikogu kokku kutsuda, otsustab asja linnavalitsus, teatades seesugustest otsustest järelvalveasutisele ning linnavolikogule järgmisel koosolekul (LS §§ 31, 32). Tõusetub küsimus, kas linnapanka puutuvais küsimusis, eriti asjus, mis linnavolikogu kui linnapanga peakoosoleku võimkonda kuuluvad, linnavalitsus või linnapea või isegi järelvalveasutis on pädevad tegema otsuseid LS § 31 ja 32 korras? Tuleb silmas pida, et sellised otsused on lubatavad ainult juhtudel, kui asjaolud ei kannata viivitust. Millised asjad aga viivitust ei kannata, selle üle otsustajaks konkreetjuhtudel jääb linnapea resp. linnavanem. Oma iseloomult linnavolikogu kompetentsi kuuluvad linnapanka puutuvad küsimused üldiselt ei ole kiire iseloomuga.

Siiski panga eelarve ja aruande kinnitamine võib osutuda kiireks, eriti kui linnavolikogu koosolekut kvoorumipuudusel pikemat aega ei ole saadud pidada ja eelarve või aruande kinnitamise seaduslikud tähtpäevad kätte on jõudmas. Sellistel puhkudel on juba praktilistel kaalutlustel tarvilik vastavate otsuste tegemine linnavalitsuse poolt. Kehtivas õiguses selliste küsimuste teistmoodi lahendamiseks ei ole vastust leida. See on tarvilikum seda enam, et linnavolikogu koosoleku otsusevõimsuseks kvoorum on nõutav igal juhul, kuna muidu kommertspankade peakoosolekute kohta KAS üldse ei püstita kvoorum nõuet ja põhikirjade järgi teistkordselt kokkukutsutud peakoosolek on otsusevõimne vaatamata kokkutulnute arvule.

Kuigi tegelikkuses vast vähe esineb või sugugi mitte ei esine juhte, kus kvoorumipuudusel linnapanga aastapeakoosolekuna fungeerima määratud linnavolikogu koosolekut ei saada õigeaegselt kokku, on see ometi mõeldav. Samuti on mõeldav, et sääl arutusele tulevaid küsimusi valimiste ja tasude määramise alal linnapea või linnavalitsus taandumise tõttu ei saa otsustada. Näiteks võivad nõukogu poolt esitatavad juhatuse liikme-

te kandidaadid olla sugulusvahekorras linnavalitsuse liikmetega. Ka võib juhtuda tasude määramisel nõukogule, juhatusele ja revisjonikomisjoni liikmeile ja puhaskasu jaotamisel juhatusele langeva osa fikseerimisel, et suguluse või muude seaduses ettenähtud suhete tõttu linnavalitsuse ja linnapanga organite liikmete vahel, linnavalitsus taandumissätete tõttu pädev ei ole neid küsimusi otsustama. Sellistel juhtudel peaks need küsimused lahendama järelvalveasutis LS § 32 eeskirjade kohaselt, kuna teist teed kehtiv õigus ette ei näe.

Neis asjades võib rakendamisele tulla ka LS § 36: "Linnapeal või linnavanemal on õigus seisma panna järelvalveasutise kinnitamisele mittekuuluvaid linnavolikogu otsuseid, kui ta leiab, et tähendatud otsused on vastuolus seadustega või kahjulikud linna või üldhuvidele, ning anda asi linnavolikogule uueks otsustamiseks."

Asja linnavolikogule uueks otsustamiseks andmisest teatatakse järelvalveasutisele ühes protokolliga ära kirja saatmisega.

Kui linnavolikogu ka asja teistkordsel arutamisel jääb endise otsuse juurde, pööratakse otsus seatud korras täitmisele, kui järelvalveasutis ei ole täitmist seisma pannud."

Linna huvidele võib osutada kahjulikuks ebakohaste isikute valimine linnapanga organitesse või erakordselt suurte tasude määramine nõukogule, juhatusele ja revisjonikomisjonile.

Silmas pidada tuleb vaid seda, et KAS ja panga põhikirjade alusel linnavolikogu võimkonda kuuluvate küsimuste otsustamisel linnavalitsus, linnapea ja järelvalveasutis ei esine avalike võimukandjatena vaid linnapanga aktsiapaketi omaniku esindajaina. Vastavad otsused tulevad lugeda tehtuks mitte avaliku õiguse vaid eraõiguse - nimelt linnapanga põhikirjade viidete alusel.

Teiste linnavolikogu võimkonda kuuluvate asjade (osakondade ja agentuuride avamine, põhikirja muutmine, põhikapitali suurendamine ja vähendamine ning panga ostmine, müümine, liitumine, ühinemine ja likvideerimine) otsustamisel ei võiks tekkida taandumispõhjusi. Nii ei ole nende asjade lahendamise

siirmine järevalveasutisele tarvilik ega lubatav. Küll võib neid küsimusi otsustada linnavalitsus või linnapea, eriti sundlikvidatsioonil põhjuste ilmnemisel, kui linnavolikogu koosolek ei tule toime. Neis asjus, kuna nad, peale vabatahtliku likvideerimise küsimuse, kuuluvad Majandusministri kinnitamisele ei ole mõeldav ka LS § 36 kohaldamine.

Linnavolikogu koosolekuid avab, juhatab ja lõpetab linnapea resp. linnavenem, või abilinnapea või linnapea asetäitja. Kui nad asja arutamisest ei või osa võtta, valib koosolek linnavolinike seast koosoleku juhataja. Otsused, mis linnavolikogu teeb linnapanga organina, tehakse kõik lihthäälteenamusega, ka panga kui eraõigusliku juriidilise isiku kinnisvarade võõrandamine ja pantimine, kuna LS § 35 p. 1 2/3 häälteenamust nõuab ainult linnaomavalitsusele kuuluvate kinnisvarade suhtes. Muis linnapanka puutuvais küsimusis 2/3 häälteenamust ja kvalifitseeritud kvoorum on nõutavad linnapanga kohustuste katteks erilise tagatissumma määramisel. Häälte poolnemisel avalikul hääletamisel otsustab koosoleku juhataja hääl. Häälte poolnemisel salajasel hääletusel loetakse ettepanek tagasilükatuks, välja arvatud valimised, millisel juhul juhataja otsustab asja liisuga. Hääletamisel erapooletuks jäänud linnavolinikud loetakse ettepaneku vastu hääletajaiks. Salajasele hääletamisele kuuluvad obligatoorselt valimised ja tasude määramised, muidu hääletamine normaalselt toimub avalikult. Kuid poolte koosolevate liikmete nõudmisel hääletamine peab toimuma salajaselt ja 1/3 nõudmisel nimeliselt. Nimelise hääletamise nõudmisel on eesõigus salajase hääletamise nõudmise ees.

LS sätib veel õige üksikasjalikult linnavolikogu koosoleku käiku ja korda, kaebusi koosoleku korra asjus, linnavolinike taandusjuhtumeid, mitmesuguste komisjonide moodustamist asjade ettevalmistamiseks ja asjatundjate kutsumist koosolekule.

Linnavolikogu koosoleku kohta koostatakse protokoll, kuhu märgitakse:

- 1) koosoleku koht, aasta, kuupäev ja kokkukutsumistund;
- 2) koosoleku tegeliku alguse ja lõpu aeg;

- 3) koosoleku päevakord;
- 4) koosoleku juhataja ja protokolliri kirjutaja nimed;
- 5) koosolekust osavõtnud ja koosolekult puudunud linnavolinike nimed;
- 6) tehtud ettepanekud ja vastuvõetud otsused kui ka koosoleku juhataja poolt koosoleku korra kohta tehtud korraldused;
- 7) millisel hääletamisviisil ja millise häälteenamusega otsus tehtud.

Protokollile kirjutavad alla koosoleku juhataja ja protokolliri kirjutaja. Protokollid pannakse välja linnavalitsuse ruumes linnavolikogu koosolekuist osavõtnuile vaatamiseks hiljemalt neljandal päeval pärast koosolekut. Koosolekust osavõtnud linnavolinikel on õigus protokolliri kohta avaldada kirjalikke märkusi 2 päeva jooksul arvates protokolliri väljapanekust.

9. Panga esimees.

Valimine, volituste kestvus. Panga esimees on panga tegevuse ühtlustajaks ja panga organite tegevuse kooskõlastajaks. Ta valitakse otse linnavolikogu poolt salajasel hääletusel lihthäälteenamusega. Esimees valitakse KAS § 48 järgi 3-5 aastaks. Panga põhikirjad määravad esimehe ametikestuseks 5 aastat.

Õigused ja kohustused, pädevus, vastutus. Panga esimehe amet on sobimatu linnapea, linnavalitsuse liikmete ja kõigi teiste linnateenijate ametkohtadega. Ka ei või linnapanga esimees olla linnavolinikuks ega ametis teistes era-, riiklikes ega ühistegelikes krediitasutistes aktsiaseltsides ja osühingutes. Erandina võib ta kuuluda Eesti Panga nõukokku või revisjoni komisjoni ja nõukogu üksmeelsel otsusel ka teiste aktsiaseltside ja osühisuste juhatustesse, aga ainult siis, kui seda nõuavad panga erilised huvid. Muidugi võib panga esimeheks valida linnavolinikke, teiste krediitasutiste teenistujaid jne., kuid astudes linnapanga esimehe kohale, tuleb valitul loobuda panga esimehe kohaga sobimatuist ameteist. Ametisse astudes panga esimees peab esitama kindlustuse Tallinnas vähemalt kahe tuhande viiesaja krooni ja teistes linnades vähemalt tuhande krooni väärtuses.

Sellest tagatisest kaetakse esijoones kahjud, mis pangale tekitatud esimehe õigusvastase käitumise tagajärjel. Pärast ametiaja lõppu tagatis antakse tagasi täielikult, kui ei teki nõudmisi esimehe vastu.

Panga esimees kuulub üheaegselt panga juhatuse ja nõukogu koosseisu. Iseseisvalt esimees üksi ei oma otsustavat pädevust, kuid ta juhatab juhatuse ja nõukogu, samuti Tallinna linnapangas ka diskontokomitee koosolekuid. Juhatuse ja nõukogushäälte poolhäälmisel esimehe hääl on otsustav, juhatuse otsuste täitmist on tal võimalik peatada, asju nõukogule lõplikuks otsustamiseks andmisega. Esimees on õigustatud panga dokumentidele alla kirjutama ilma erilise volituseteta.

Panga esimees on kohustatud saladuses hoidma, nii panga teenistuses olles kui ka pärast teenistusest lahkumist kuivõrd seda kehtiv seadus teisiti ei nõua, kõik andmed, mis talle teatavaks saanud panga teenistuses olles ja mis puutuvad panga tegevusse, tema ärilisse seisukorda ja sisemisse asjaajamise ning klientide arvetesse, nende operatsioonidesse, varanduse seisu ja ärilisse seisukorda.

Oma tegevuse ja tegevusetuse eest panga esimees kannab nii tsiviilset kui ka kriminaalset vastutust. Ta vastutab tsiviilselt kõigi kahjude eest, mis pangale tekkinud kehtivate seaduste või määruste, panga põhikirja või juhatuse või nõukogu otsuse temapoolse rikkumise tagajärjel. Samuti vastutab ta solidaarselt juhatuse ja nõukogu liikmetega juhatuse ja nõukogu eksimuste eest. Eriti tähtsaks tuleb panga esimehe kriminaalset vastutust, mida ta kannab koos teiste juhatuse liikmetega eriti KrS §§ 307, 315, 545, 546, 547, 567, 570 ja 571 rikkumise korral.

Oma teenistusaja eest panga esimehel on õigus saada tasu ja osa puhtastkasust linnavolikogu määramisel. Kuid talle on keelatud anda laenu tema juhtimisel olevast pangast ükskõik missugusel kujul. See keeld ei käi vaid laenude kohta ametnikkude toetusfondist või toetuskassast, mis selleks otstarbeks asutatud.

Esimehe asetäitmine. Panga põhikirjade järgi juhatuse ja nõukogu koosolekute otsusvõimsuseks on vajalik, et neist osa võtaks ka panga esimees. Juhul kui esimees on aju-

tiselt takistatud, näiteks kas haiguse, ärasõidu tõttu või muil põhjusil, on vajalik sättida esimehe asendamise küsimust, kuna muidu, juhatus ja nõukogu koosolekute kvoorumini puudusel mitte toime tulles, panga tegevus võiks muutuda võimatuks. KAS ei normi linnapanga esimehe asetäitmist. Seda on lahendanud panga põhikirjad. Tartu linnapanga põhikiri § 35 lausub: "Panga esimehe äraoleku puhuks valib nõukogu esimehele asetäitja." Seega on siin kasutatud analoogiat esimehe asetäitja valimisega kommertspankades KAS § 29 järgi, mille kohaselt nõukogu valib esimehele asetäitja oma liikmete hulgast.

Linnapankades aga panga esimehe asetäitja ei pea tingimata olema panga nõukogu liige, ta võib olla ka juhatuse liige, nagu see praktikas esinebki, kui ka üldse panga juhtivatesse organitesse varem mitte kuuluda.

Võiks arvata, et linnapankades esimehe asetäitja valimise andmist nõukogu kompetentsi ei saaks pidada lubatavaks ja analoogia rakendamine kommertspankadega ei ole põhjendatud, kuna kommertspanga nõukogu pädevus teiste panga organite moodustamisel on üldiselt avaram linnapanga nõukogu omast.

Ei saa pidada loogiliseks, et kui linnapanga juhatuse liikmete valimine kuulub linnavolikogu võimkonda samal ajal panga esimehe asetäitja, kes kahtlemata omab juhatuse liikmetest suurema võimukülluse, valimine toimuks linnavolikogule subordineeritud organi - panga nõukogu poolt. Vormiliselt aga, arvestades Valitsuse seletust KAS § 23 juurde, mille kohaselt seadusega on kindlaks määratud panga organite need üksikud funktsioonid, mis tingimata peavad kuuluma kõrgema organi võimkonda ja muis osades panga organite pädevus on jäetud põhikirjade määrata, ei saaks linnapankade põhikirjadele siin teha etteheiteid, kuna KAS ei näe ette linnapanga esimehe asetäitja valimise korda.

10. Juhatus.

Koosseis, valimine ja volituste kestvus. Linnapanga juhatus koosneb panga esimehest ja vähemalt kahest liikmest. Juhatus liikmed valib ametisse linnavolikogu salajasel hääle-

tamisel lihthäälteenamusega KAS järgi vähemalt kolmeks, kuid mitte kauemaks kui viieks aastaks.

Panga põhikirjad määravad juhatusliikmete volituste kestvuse nelja aasta peale kindlaks, samuti määravad nad juhatusliikmete arvu kahele liikmele. Juhatusliikmete äraoleku puhul nende asendamiseks valitakse neile põhikirjas ettenähtud korras s.t. panga nõukogu poolt vajalikul arvul (2) asetäitjaid.

Juhatuseliikmete õigused ja kohustused, vastutus.

Samuti kui panga esimees ka linnapanga juhatuse liikmed ei või olla samal ajal panga nõukogu ega revisjonikomisjoni liikmeks, kuuluda linnavolikokku ega olla linnapea, linnavalitsuse liikmeks, kuuluda linnateenistusse ega olla ametis teistes krediitasutistes, aktsiaseltsides ja osühingutes. Erandina on neil lubatud olla Eesti Panga nõukogu või revisjonikomisjoni liikmeks ja teiste aktsiaseltside ja osühingute juhatustesse kuuluda võivad nad vaid samadel tingimustel kui panga esimeeski s.t. panga nõukogu üksmeelsel otsusel ainult siis, kui seda nõuavad panga erilised huvid.

Ametisse astudes linnapanga juhatuse liikmed peavad esitama tagatise Tallinnas vähemalt tuhande krooni ja mujal viiesaja krooni väärtuses. Tagatis on määratud kahjude katteks, mis tagatisemaksja õigusvastase käitumisega pangale võidakse tekitada. Tagatis antakse tagasi peale juhatusliikmete teenistusaja lõppu pärast lõpparvete tegemist nende ja panga vahel. Oma teenistusaja eest juhatuseliikmed saavad tasu ja osa panga puhaskasust põhikirja normide kohaselt linnavolikogu määramisel. Laenu andmine neile linnapangast on samuti keelatud, kui panga esimehele. Samadel alustel panga esimehega on nad õigustatud alla kirjutama panga dokumente, kohustatud hoidma panga saladust ning kannavad ka tsiviilset ja kriminaalset vastutust oma õigusvastase tegevuse või tegevusetuse eest.

Pädevus. Linnapanga juhatuse kompetentsi kuulub panga tegevuse juhtimine ja panga esindamine ilma erilise volitusega. Ta on panga täidesaatev organ ja panga tegevuse lähim juht. Eriti on juhatuse ülesandeks:

1) panga tegevuse ja asjaajamise juhtimine kehtiva õiguse, panga põhikirja, linnavolikogu ja panga nõukogu poolt antud juhiste ja korraldiste kohaselt;

2) volituste väljastamine panga esindajatele panga asjade ajamiseks kohtutes, amet- ja teistes asutistes ning eraisikute juures;

3) panga ametnike ja teenistujate ametisse määramine, nende vallandamine ja neile juhiste andmine.

Asjaajamise kord. Juhatus peab koosolekuid, mida kokku kutsub ja juhatab panga esimees või esimehe asetäitja, vähemalt kord nädalas, tarviduse järgi ka sagedamini. Kvoorumiks on esimees või tema asetäitja ja kaks juhatuse liiget või nende asetäitjat. Otsustatakse lihthäälteenamusega. Häälte poolnemisel on määrav panga esimehe hääl. Juhatus koosolekute kohta koostatakse protokollid. Protokollile kirjutavad alla kõik otsustamisest osavõtnud juhatuse liikmed. Protokollid ja otsused nummerdatakse järjekorras äriaasta algusest kuni lõpuni. Valitsuse seletuse järgi protokollide ja otsuste järjekorras nummerdamine aitab hoida ära tagantjärele tehtavaid otsuseid.

11. Nõukogu.

Koosseis, valimine, volituste kestvus. Linnapanga nõukogu koosneb panga esimehest ja vähemalt neljast liikmest. Eesti linnapankade põhikirjad on panga nõukogu liikmete arvu määranud kuuele. Nõukogu valitakse linnavolikogu poolt salajasel hääletamisel lihthäälteenamusega panga põhikirjas ettenähtud ajaks. Meie linnapankades nõukogu liikmed valitakse kolmeks aastaks. Samuti valib linnavolikogu kolm nõukogu liikme asetäitjat, kes liikmete äraoleku ajal neid asendavad. Iga aasta langeb nõukogu liikmete kui ka asetäitjate hulgast välja 1/3 nende arvust, esimesel kahel aastal liisu läbi, hiljem valimise vanuse järgi. Vanuse tõttu väljalangenuid võib valida tagasi. Nõukokku võidakse valida linnavolinikke kui ka asjatundjaid majandusalal väljastpoolt linnavolikogu. Kommertspankades seevastu nõukokku võib valida üksnes panga aktsionääre.

On nõukogu liikmeteks linnavolinikud, ei saa nad linnavolikogus panga asjade otsustamisel kaasa hääletada neis küsimises, mis puudutavad nende vastutusele võtmist või vastutusest vabastamist, ametist kõrvaldamist ja neile tasu määramist.

Nõukogu liikmete õigused ja kohustused, vastutus. Sobimatus teiste amet- ja teenistuskõhtadega linnapanga nõukogu liikmete suhtes ei ole kehtiv. Kuid astudes ametisse peavad nad samuti kui juhatuseliikmed esitama tagatise Tallinnas vähemalt 1000 krooni ja teistes linnades vähemalt 500 krooni ulatuses. Ka on nad kohustatud vaikima neile teenistuses olles teatavaks saanud pangasaladustest ja nad vastutavad panga kahjude eest KAS § 31 eeskirjade kohaselt samadel alustel kui panga esimees ja juhatusliikmedki. Oma vaeva eest panga asjade ajamisel saavad nad linnavolikogu poolt määratud ulatuses tasu. Ei ole ka seaduslikke takistusi neile krediidiandmiseks nende juhtimisel olevast linnapangast.

Pädevus. Nõukogu võimkonda võib KAS §§ 49 ja 29 põhjal kuuluda:

- 1) aastaeelarve kinnitamine, aastaaruande läbivaatamine ja ettepaneku tegemine selle kohta peakoosolekule;
- 2) juhiste andmine juhatusele tema tegevuseks ja kirjaliku aruandmise korra ning selle ulatuse ja tähtaegade määramine, samuti ka nende aruannete läbivaatamine ja üldiste juhiste andmine panga asjaajamiseks. Selliseid kirjalikke aruandeid panga tegevuse kohta peab juhatuse nõukogule esitama vähemalt kord kuus;
- 3) kõigi küsimuste läbivaatamine, mis linnavolikogus tulevad arutusele (kui viimane toimib linnapanga peakoosolekuna) ning ettepanekute tegemine nende küsimuste kohta;
- 4) diskontokomitee liikmete nimetamine pangas ja tema osakondades ning tasu määramine neile, kui seesugused komiteed on nähtud ette panga põhikirjas;
- 5) panga kahtlaste aktive ja nõuete kustutamine juhatuse ettepanekul;
- 6) panga operatsioonidelt võetavate ja makstavate protsentide ja komisjoni-tasunormide määramine;
- 7) panga ametnikkude võimupiiride määramine juhatuse ettepanekul;
- 8) krediitide ülemäärade otsustamine, kui võrd nõukogu ei ole jätnud seda juhatuse ülesandeks;
- 9) erandite tegemine garantiikirjade väljaandmisel üle $\frac{3}{4}$ panga põhi- ja tagavarakapitalist;

1) ettevõtte) panga hoiuste ülemäärade määramine korrespondent-
pankades ja summade määramine, millede ulatuses pank võib täita
üksikute korrespondentpankade kindlustamata maksukäskede;
nende 11) pangale panditud kinnisvarade omandamise otsusta-
mine avalikul enampakkumisel, kui teiste pakkujate poolt pa-
kutud summa ei kata panga võlga; kokollitakse. Protokollile
kirjutatakse 12) erandite tegemine üksikutele klientidele nende
kohustuse suuruse suhtes panga vastu. järjekorras Eriasta al-
gusest Panga põhikirjad eraldavad nõukogu pädevusest aastael-
arve kinnitamise, andes selle linnavolikogu otsustamisele ja
nõukogu võimkonda jättes vaid eelarve läbivaatamise ja selle
kohta ettepaneku tegemise linnavolikogule. Põhikirjade järgi
nõukogu pädevusse on antud veel a) juhatusliikmete kandidaatide
esitamine linnavolikogule, b) juhatusliikmetele asetäitjate
ja panga esimehe asetäitja valimine ja c) kuu lõpuks koosta-
tud Majandusministeeriumile esitatavate panga arvete seisu
läbivaatamine.

Asjaajamise kord. Nõukogu koosolekud kutsuvad kokku ja
juhatab panga esimees või tema äraolekul tema asetäitja tar-
viduse järgi. KAS teeskirjade ja panga põhikirjade kohaselt
see peab toimima vähemalt kord kuus. Vastavat nõuet seaduses
expressis verbis väljendatud ei ole, kuid see järgneb KAS
§ 29, mille kohaselt nõukogu saab juhatuselt kirjalikke aru-
andeid panga tegevuse kohta vähemalt üks kord kuus. ~~ntokomitee~~
valitakse Nõukogu koosolekud on otsusevõimsed, kui koos on esi-
mees või tema asetäitja ja pooled nõukogu liikmetest. Otsusta-
takse lihthäälteenamusega. Häälte poolnemisel esimehe hääl on
mööduandev. Erandlikult on nõutav nõukogu üksmeelne otsus
1) erandite tegemisel garantiikirjade väljaandmisel kogusum-
mas üle 3/4 panga põhi- ja tagavarakapitali summa ja 2) üksiku-
te klientide kohustuste tõusmise lubamisel üle 1/5 panga põhi-
ja tagavarakapitalist või üle 1/5 panga põhi- ja tagavarakapita-
ldest, kui need kohustused on kaetud kullaga, kaupadega, riigi-
või riigi poolt garanteeritud väärtpaberitega.

Et tagada erapooletust krediitide andmisel, nõukogu lii-
ge, kelle krediit nõukogu koosolekul otsustamisel, ei saa võt-
ta osa sellest otsustamisest. Samuti tuleb nõukogu liikmeil
taanduda krediitide andmise arutamisele ja otsustamisele:
vähemalt kolme komitee liikme osavõtul. Otsused tehakse lihthääl-

1) ettevõttele, kus nad on juhtivad ametnikud; 2) täisühinguile, kus nad on täisosanikud; 3) aktsiaseltsidele, osühinguile ja kooperatiivühinguile, kus nad on juhatuses või kui nende käes on vastava seltsingu aktsiate või osatähtede enamik.

Nõukogu koosolekud protokollitakse. Protokollile kirjutavad alla kõik otsustamisest osavõtnud nõukogu liikmed. Protokollid ja otsused nummerdatakse järjekorras äriaasta algusest kuni lõpuni.

Nii on nõukogu konstrueeritud panga tegeliku valitsejana laialdase pädevusega, mida ta osaliselt - krediitide ülemäärade otsustamisel - võib delegeerida juhatusele, teostades juhatuse tegevuse üle järelevalvet igakuuliste aruannete kaudu.

KAS järgi 12. Diskontokomitee.

Diskontokomitee moodustamine KAS kohaselt linnapanakadele ei ole obligatoorne. Ta moodustatakse nõukogu poolt, kui panga põhikiri seda ette näeb. Tartu linnapanga põhikiri diskontokomiteed ei tunneta. Tallinna linnapanga põhikirja § 44 kohaselt panga nõukogu valib diskontokomitee majanduselu või kohalikke majandustegevusi tundvate isikute hulgast kaheks aastaks. Diskontokomitee valitakse kuueliikmelisena. Neist langevad välja iga aasta pooled, esimesel aastal liisu läbi, hiljem aga valimise vanuse järgi. Väljalangenut tagasi valida võib ainult pärast kahe aasta möödumist. See kitsendus on arvatavasti mõeldud kildkondliku erapoolikuse vältimiseks komitee otsuste langetamisel.

Diskontokomitee ülesandeks on diskonteerimiseks esitatud vekslite ja laenude tagatiste hindamine, kuid ta on vaid nõuandva pädevusega. Seetõttu tema otsused ei ole siduvad panga juhatusele, kes võib neid mitte arvestada. Diskontokomitee koosolekuid kutsub kokku panga esimees resp. asetäitja tarviduse järgi. Panga esimees juhatab diskontokomitee koosolekuid ja võtab neist osa sõnaõigusega. Koosolekud on otsusevõimsed esimehe või tema asetäitja ja vähemalt kolme komitee liikme osavõtul. Otsused tehakse lihthääl-

teenamusega. Häälte poolnemisel on otsustavaks koosoleku juhataja hääli.

Komitee liige, kelle vekslid diskonteerimisel või laenude tagatised hindamisel, ei võta selle küsimuse otsustamisest osa.

Diskontokomitee otsused protokollitakse. Protokollile kirjutavad alla kõik koosolekust osavõtjad.

13. Revisjonikomisjon.

KAS § 42 sätib: "Panga revideerimise korra määrab põhikiri. Linnavolikogu valib revisjonikomisjoni, mis koosneb vähemalt kolmest aktsionäärist..."

Kuna linnapanga ainukeseks aktsionääriks on linna resp. linnaomavalitsus, jääb ebaselgeks keda võidakse valida KAS järgi linnapangarevisjonikomisjoni liikmeks. Tallinna linnapanga põhikirja § 48 on siia toonud selguse: "Panga aastaaruande ja arvepidamise revideerimiseks valib linnavolikogu linnavolinikkude hulgast üheks aastaks kolmeliikmelise revisjonikomisjoni..." Tartu linnapanga põhikiri ei määra positiivselt isikute ringi, keda võidakse panga revisjoni-komisjoni valida. KAS § 42 kohaselt revisjonikomisjoni kuuluda võivad vaid isikud, kes on õigustatud linna kui panga aktsiate omanikku esindama. Võiks arvata, et nendeks võivad olla ka linnapea ja linnavalitsuse liikmed. KAS mõttele siiski vastavam on vast küsimuse lahendus Tallinna linnapanga põhikirja kohaselt, arvestades, et revisjonikomisjoni moodustamine KAS mõtte järgi toimub samas korras kui kommertsbankadeski, s.t. peakoosolekul resp. linnavolikogu koosolekul isikute hulgast, kes on õigustatud samast koosolekust võtma osa.

Põhikirjade järgi revisjonikomisjon koosneb kolmest liikmest ja valitakse linnavolikogu poolt üheks aastaks salajasel hääletusel lihthäälteenamusega. Samas korras valitakse revisjonikomisjoni liikmetele kaks asemikku, kes komisjoniliikme puudumisel või lahkumisel teda asendab. Komisjoni liikmeks ega tema asetäitjaks ei või olla panga esimees, panga juhatuse ja nõukogu liikmed ja nende asetäitjad, diskonto-komitee liikmed, panga teenistujad ja teistes krediitasutistes ametis olevad isikud.

poolt. Revisjonikomisjon valib enda hulgast omale esimehe. Tema ülesandeks on: nõukogu poolt. Diskontokomitee aga punkt 1) panga aastaaruande läbivaatamine enne selle esitamist linnavolikogule; 2) igasuguste teadete küsimine panga tegevuse kohta juhatuselt ja nõukogult; 3) sätete piires panga põhikirja, linnavol 3) panga raamatute ja dokumentide läbivaatamine ja olvarade kontrollimine. Põhikirjale jätab avara vabaduse määrata kõigi ja Tavaliselt revideerib revisjonikomisjon panga asjaajamist üks kord aastas panga aastaaruande läbivaatamisel. Komisjoni kirjalik arvamus panga asjaajamise ja aruande kohta esitatakse panga nõukogule ja kantakse ette linnavalitsuse poolt linnavolikogule ühes aastaaruandega. Revisjonikomisjon võib aga panga tegevust revideerida ka jooksva äriaasta kestel, kas omal algatusel või linnavalitsuse vastaval soovil. Komisjoni koosolekud kutsub kokku ja juhatab komisjoni esimees. Nad on otsusevõimsed vähemalt kolme liikme koos olles. Otsustatakse häälteenamusega, otsused protokollitakse ja kirjutatakse koosolijate poolt alla. Revisjonikomisjon, valitud linnavolikogu poolt ja koosnedes linnavolinikest, on nii linnavolikogu usaldusorgan, mille kaudu linnavolikogul võimalik teostada kõige otstarbekamalt järelvalvet linnapanga asjaajamise üle.

14. Linnapanga juhtivate organite omavaheline suhe.

Linnapanga juhtivateks organiteks alluvuse järjekorras on: linnavolikogu, nõukogu, juhatus ja panga esimees ning diskontokomitee, lisaks veel kontrolliva organina revisjonikomisjon.

Kõigi panga organite hulgas omab linnavolikogu vaieldamatu primaadi. Temast sõltub panga põhikiri seaduse eeskirjade piires ja ta otsustab panga likvideerimise, seega on linnavolikogu määrata panga tegevuse iseloom, ulatus ja suunad. Eelkõige ülekaalu teiste panga organite suhtes annab talle asjaolu, et nii linnapanga nõukogu, juhatus, panga esimees kui ka lõpeks revisjonikomisjon valitakse otseselt linnavolikogu

poolt. Üksnes diskontokomitee, kui selline põhikirjas ette nähtud, moodustatakse panga nõukogu poolt. Diskontokomiteel aga puudub deliberatiivne pädevus ja ta toimib vaid juhatusele nõuandjana. Seega kõik teised panga organid on sõltuvad linnavolikogust.

Õigusega muuta KAS sätete piirides panga põhikirja, linnavolikogu üleolek teistest panga organitest suureneb veelgi, kuna KAS panga põhikirjadele jätab avara vabaduse määrata kõigi panga organite pädevust, nende asjaajamise korda, omavahelisi suhteid, ise määrates vaid üksikud funktsioonid, mistingimata peavad kuuluma kõrgema organi võimkonda ning Valitsuse seletuse järgi eriti lubades kõrgemate organite võimupiire laiendada alamate arvel. See ongi toimunud panga eelarve kinnitamise andmisega nõukogu võimkonnast linnavolikogu kompetentsi. Samuti kuulub linnavolikogu pädevusse tasude määramine teistele panga organitele ja puhaskasu jaotamine põhikirja raamides.

Valides revisjonikomisjoni teiste organite üle järelvalve teostamiseks, linnavolikogu linnapanga peakoosolekuna reeglipäraselt ise ei allu mingile kontrollorganile. Mainitud asjaolud teevad juhatuse ja nõukogu sõltuvuse linnavolikogust veelgi silmapaistvamaks ja viimase superordineeritud seisundi teiste organite hulgas eriti selgeks. Tuleb aga veelkord kriipsutada alla, et juhatuse ja nõukogu ning panga esimehe alluvus linnavolikogule ei põhine mitte avalikõiguslikul võimuvahekorral, vaid see subordinatsioon on eraõiguslik suhe aktsiaseltsi kui eraõigusliku juriidilise isiku organite vahel. Seda kalla-

Linnapanga organitest kompetentsilt teisel kohal asub panga nõukogu, milline omab avara võimkonna panga asjaajamise juhtimisel. Nõukogu olles valitav ja sõltuv linnavolikogust, evib kindla üleoleku panga juhatusest. See üleolek ei ole küll nii suur kui kommertsbankades, kus juhatuse liikmete valimine ja neile tasu määramine on antud nõukogu võimupiiridesse, kuid see on siiski ilmne. Juhatuse sõltuvust nõukogust suurendab tunduvalt olukord, et linnapanga põhikirjad on panga esimehe asetäitja valimise määranud nõukogu pädevusse. Esimehe asetäitjal on aga õigus esimehe äraolekul seisma panna juhatuse otsuste täitmist ja vastavaid küsimusi lõplikuks lahendamiseks esipanga esimehe suspensiiivse veto õigus juhatuse ja teiste suhtes.

tada nõukogule. Samuti esitab nõukogu juhatuse liikme kandidaate linnavolikogule ja ise valib ning vabastab ametist juhatuse liikmete asetäitjaid. Nõukogul on õigus anda juhatusele juhiseid, nõuda viimaselt aruandeid ja aletti intervenueerida juhatuse tegevusse. Panga tegeluses nõukogule kuulub määrav tähtsus, ta määrab panga teenistumäärad, otsustab üksikute operatsioonide otstarbekuse ja pangale kasutoovuse üle. Juhatus on õieti nõukogu täidesaatev organ ja vastutav nõukogu ees. Kuid juhatuse on ühtlasi ka panga tegevuse ja asjaajamise lähem juht ja korraldaja. Nõukogu võib osa oma pädevusest, eriti laenude andmise alal, delegeerida juhatusele. Linnapankades juhatuse sõltuvus nõukogust ei ole nii ulatuslik, kui seda näeme kommertspankade juures. Olles valitud otseselt linnavolikogu poolt, linnapanga juhatuse oma tegevuses säilitab teatud iseseisvuse, eriti veel arvestades seda, et juhatuse liikmed on valitud kindlaks tähtajaks ja nõukogu ei saa neid tagandada. Kavas on juhatuse liikmete ametikestus pikem kui nõukogu liikmetel ja juhatuse koosseisud on üldiselt püsivama iseloomuga, kuna nõukogu koosseisud igaastaste põhikirja kohaste väljalangemiste tõttu pidevalt ja kiiresti võivad muutuda.

KAS koostajad luues panga esimehe instituudi, on kavatsenud meie pangajuhtimisel valitsevat kollegiaalsüsteemi kooskõlastada Inglismaal ja Ameerikas praktiseeritava direktoriaalsüsteemiga. Kuid kollegiaalsüsteem meil siiski on jäänud püsima ja pankade asjaajamises võime märgata vaid teatavat kallakut monokraatsuse poole asjade otsustamisel. Seda kallakut iseloomustabki uudsusena loodud panga esimehe institut. Panga esimehel iseseisvalt ja üksikult ei ole mingit lõplikku deliberatiivset pädevust. Otsustajaks on ikkagi vaid kollegium - kas juhatuse või nõukogu. Kallak monokraatsuse printsii- bi poole tuleb nähtavale esijoonel panga esimehe häälte suuremas kaalus asjade otsustamisel: häälte poolnemisel esimehe hääl oma jõult kahekordistub. See on võimalik muidugi üksnes juhtudel kui koosolekust osavõtjate arv on paarisarvuline, mida sagedamini võib tulla ette nõukogus. Teiseks annab esimehele teiste juhatuse liikmete seas esikoha ka asjaolu, et ta on juhatuse koosolekute kokkukutsujaks ja juhatajaks. Kuid tähtsaim on panga esimehe suspensiivse veto õigus juhatuse otsuste suhtes.

Võib esimees võib panna seisma iga juhatuse otsuse täitmise ja anda asi lõplikult otsustamiseks nõukogule. See on võimas relv esimehe käes juhatuse vastu, ning see on seda tõhusam, kuna esimees võtab ise osa asja ümberotsustamisest nõukogus. Vähe sellest - ta toimib ka nõukogu koosolekute juhatajana ja häälte poolnemisel ka nõukogus tema hääl evib kahekordse kaalu. Nõukogu esimese liikmena võtab ta osa ka juhatuse liikmete ja ka enda asetäitja valimisest ja nende vallandamisest. Et alla kriipsutada veelgi panga esimehe primaati juhatuses, on panga põhikirjad määranud esimehe ametikestuseks 5 aastat, kuna teised juhatuse liikmed valitakse ametisse neljaks aastaks.

Oleneb muidugi panga esimehe isikust endast, kas ta suudab oma üleolekut juhatusest panna maksma. Omades poolehoidu nõukogus, saades juhatuse liikmete asemike valimisel aktiivselt hääletada kaasa, võib ta kasutades osavalt oma vetoõigust oma seisukohad hõlpsasti juhatusele peale suruda. Selles mõttes võib kõnelda panga esimehe primaadist juhatuse ees. Teiselt poolt aga jääb tõigaks, et panga esimees üksikult ei ole võimeline ühtki asja lõplikult otsustama ja peab painduma kolleegiumi, ka juhatuse, otsuste ees.

Diskontokomitee on vaid nõuandev organ juhatuse juures. Ta koosseis vaheldub kiiresti ja tal on tähtsust vaid teatavat liiki üksikute pangaoperatsioonide sooritamisel.

Revisjonikomisjon samuti võib avaldada vaid arvamist, ilma et ta oleks võimeline tegema mõnd otsust. Ta võib küll nõuda teatmeid nõukogult ja juhatusest ning nende tegevust ja asjaajamist kontrollida, kuid sellest on vähe, et võiks rääkida mingist alluvussuhtest minituid organite vahel. Revisjonikomisjon on linnavolikogu usaldusorgan ja tema õiguses revideerida panga pabereid ja asjaajamist väljendub vaid juhatuse ja nõukogu subordinatsioon linnavolikogule.

Kasutatud kirjandus:

Pung-Vendelin lk. 32-45

Tallinna linnapank lk. 71-78.

V T L I N N A P A N K A D E T E H I N G U D.

15. Pangatehingute liigitus.

Pangad oma eesmärkide saavutamist taotlevad üksikute pangatehingute sooritamise kaudu. Pangatehingute suure arvu tõttu osutub vajalikuks nende liigitamine nende paremaks tundmaõppimiseks ja nende kaudu ka panga käibe ja kogu pangandamise olemuse ja õigusliku iseloomu tuvastamiseks. Pangatehingute liigitamisel seni ei ole saavutatud üksmeelt, kuid erinevused liigitussüsteemide vahel ei ole kuigi suured.

Prof. Inno annab järgneva pangatehingute liigitusskeemi:

- A Krediiditehingud - kapitali siirmine võlgnikule kasutamiseks:
- I aktiivsed krediiditehingud:
- a) tähtajalaen, b) kontokorrentkrediit, c) lombardkrediit, d) diskontokrediit, e) rambuوركrediit, f) hüpotekaarkrediit, g) käendus krediit j.t.
- II passivsed krediiditehingud:
- a) hoiusekrediit, b) rediskontokrediit, c) kontokorrentkrediit, d) pangatähekrediit, e) pantkirjakrediit j.t.
- B Maksetehingud - kapitali siirmine makseks:
- a) kassatehingud, b) tšekitehingud, c) krediidikirjatehingud, d) akreditiivitehingud, e) inkassotehingud, f) siirdetehingud, g) arveldustehingud j.t.
- C Kaubandamistehingud - kaubandamine väärtpaberite ja diskontotehingud. Mitteseaduslike maksevahenditega:
- I omatehingud;
- II komisjonitehingud;
- D Säilitus - ja haldustehingud - väärtpaberite säilitamine ja haldamine;
- E Mitmesugused teenusjõudlustehingud - tehingud väljaspool panga põhitehinguid:
- a) tagamistehingud, b) nõustamine, c) krediidivääruse informatsioon d) seefide üürimine j.t.

Selles liigituses panga poolt teostatavad tagamistehingud - aktsept- ja avaalkrediit - on paigutatud mitmesugus-

te teenusjõudluste hulka, kuna nad ei ole krediidid s.t. kapitali võlgnikule kasustada andmised - vaid seisnevad panga käenduse andmises klientidele määratletud tasu eest. Edaspidises neid käsitletakse siiski otstarbekuse põhimõttel koos aktiivsete krediiditehingutega.

Pangatehingute ring, mida linnapangad võivad sooritada on kehtiva õigusega piiratud. KAS § 9 annab operatsioonide loendi, mille toimetamine linnapankadele lubatud. Konkreetne linnapank võib neist operatsioonidest sooritada vaid selliseid, millised tema põhikirjas nähtud ette.

16. Aktiivkrediiditehingud.

Krediit on kapitali siirmine võlgnikule kasutamiseks mingiks ajavälteks kapitali konkreetse vormi suhtes omandiõiguse ülekandmisega võlgnikule ning sellest järelduv siirdud kapitali tagastamise kohustus asendatavate hüviste vormis. Krediiditehingute tähtsus pangandamises on väga suur, eriti tähtsad on aktiivkrediiditehingud, kuna nad on osutanud pankade päämiseks tuluallikaks.

Aktiivsetest krediiditehingutest kuuluvad linnapankade tegevusalasse: 1) vekslite ja teiste kohustiste diskonteerimine, 2) tähtajaliste laenude andmine, 3) aktiivne kontokorrent, 4) korrespondentkrediit ja hoiused teistes pankades, 5) maksekäsud krediidis ning tagamistehingutest vahetiskrediititehingutena, 6) vekslite aktseptimine, 7) vastutuspealkirjade andmine vekslitele ja 8) garantiikirjade andmine.

Diskontotehingud. KAS § 9 p. 1 alusel on linnapankadel lubatud vekslite ja äritehingutest järelduvate kohustuste diskonteerimine, milliste tähtaeg ei ole üle ühe aasta ja milliste järgi vastutavad vähemalt kaks maksujõulist isikut, samuti ka kindlaprotsendiliste väärtpaberite jooksvate kupongide ja kustutusele määratud protsentpaberite diskonteerimine.

Suurimat tähtsust evib vekslite diskont, kuna teiste kohustiste diskonteerimine meie linnapankade käibes on minimaalne.

Diskontimine majanduslikus mõttes seisneb tavaliselt lühiajaliste nõudeõiguste omandamises ja võõrandamises, kusjuures nõudeõiguse nimiväärtusest arvatakse maha teatud summa -

diskont, mis määratakse aastase protsendina nõudeõiguse nimi-
väärtusest. Veksli diskontimisel diskontant saab diskonteerit-
tava vekslit vastu enne selle tähtpäeva diskontööri-
ltpangalt sularahas summa, mis kasvivate ja kulude võrra vähem vekslit
nimihinnast, mille ta oleks veksliväljajalt saanud vekslit täht-
päeval. Nii on diskontotehingu juures kolm osalist: veksliväl-
jaja, diskontant ja diskontöör, tavaliselt pank.

Pärisdiskontotehingu kui krediiditehingu sooritami-
sel kapitali saaja asemel on kolmas isik kohustatud pangale
kapitali tagastama. See tõsiasi ei võimalda diskontimist jurii-
dilises mõttes samastada muutlaenuga, nagu seda mõned teadlased
(Gide, Renault, Lyon-Caen j.t.) siiski arvavad. Ka ei saa
diskontimist pidada ostu-müügilepinguks, kuna vekslit üleandmi-
sel diskonteerija ei vabane vastutusest vekslit järgi nagu see
toimub ostu-müügi juures, kus asja üleannud müüja asja eest
üldpõhimõtteliselt enam ei vastuta. Katsed allutada vekslite
diskonti tsiviilõiguslike lepingute mõnele liigile ei kannata
kriitikat.

Vekslite diskont on õiguslikult indossament - s.t.
vekslit edasiandmine veksliseaduse mõistes ja allub täielikult
kõigile VS, mitte tsiviilõiguse eeskirjadele (Inno, Šeršene-
vitš).

Meie pankade praktikas ülekaalus on aga ebaveksli-
diskontokrediit peamiselt n.n. sõbravekslite kujul, kus kapi-
tali saajaks on mitte diskontant vaid veksliväljaja otseselt.

Nii päris- kui ka ebavekslidiskontokrediit allub
ühtlastele normidele. Kehtiva õiguse järgi vekslidiskontokre-
diit on kollektiivne personaalkrediit: vekslite järgi peavad
vastutama vähemalt 2 maksujõulist isikut. Lähemalt diskonto-
krediit on normitud linnapankade poolt kehtestatud diskonto-
krediiditingimustega. Nende kohaselt algatus diskontokrediidi
saamiseks peab tulema diskontandilt, kes esitab avalduse kõigi
panga poolt nõutavate andmetega diskontokrediidi saamiseks.
Krediidi avamise otsustab panga nõukogu, kes oma pädevuse võib
delegeerida juhatusele. Tavaliselt on nõukogu oma pädevuse
selles osas loovutanudki juhatusele, kes on tegelikult kredii-
tide avamise otsustajaks. Juhatusele nõuandvaks organiks võib

moodustada diskontokomitee, milline vaatab läbi ja hindab kõik diskontimiseks esitatud vekslid.

Krediidi avamise otsustamisel tuleb pidada silmas:

- 1) igale laenajale avatava krediidi seaduslikku ülemmäära, mis normaalselt ei või ületada 20% panga põhi- ja tagavarakapitaalist (KAS § 19); seadus ei määra krediidi ülemmäära laenutamisel riigile ja omavalitsustele; 2) krediidi avamine on keelatud panga organite liikmetele ja panga teenistujatele; 3) krediidi avamine on keelatud kõigile ärilisi operatsioone toimivaile juriidilistele isikuile, kelle juhatuse või nõukogu enamuse moodustavad panga organite liikmed või panga teenistujad (KAS § 27); 4) ei ole lubatud avada krediite välisrahas ega välismaal asuvaile asutisile või seal elutsevaile isikuile ilma Eesti Panga loata.

On kompetentse organi poolt vastav krediit avatud, võib diskontant soovi korral esitada avalduse koos diskontida tahtavate vekslitega, mis peavad vastama seaduse ja panga põhikirja nõuetele, panga diskonto jaoskonnale. Pank ei ole kohustatud vaatamata avatud krediidile diskontima vekslid, mis sisuliselt osutuvad nõrgaks. Vorminõuetele mittevastavaid vekslid üldse ei või diskontida. Diskontokõlbulikud vekslid peavad vastama järgmistele tingimustele: 1) tähtaeg mitte üle ühe aasta; 2) väärtus mitte alla 30 krooni; 3) vähemalt 2 maksevõimelise isiku allkirja. Kaheks allkirjaks ei loeta abikaasade allkirju varahisuse puhul; täisühingu ja sama ühingu täisosaniku allkirju; usaldusühingu ja selle täisosaniku allkirju. Ei diskonteerita vekslid, mille väljajate või diskontantide vekslid on olnud protestis viimase kahe kalendriaasta jooksul.

Diskontomäär ja kulude normid määrab panga nõukogu ja kuulutab nad avalikult välja.

Meie diskontomäär on seaduslikult piiratud 8% (KPS § 1) millele võib otseste kuludena võtta lisaks igalt diskontovekslilt: 1) maksekohaga panga asukohas - 50 senti, 2) maksekohaga mujal sisemaal - vekslilt kuni 500 kr. (incl.) - 1 kroon ja vekslilt üle 500 kr. - 1% vekslisummalt + 50 senti, 3) maksekohaga välismaal - välismaa korrespondendi inkasso kulud + 75 senti (KOKM).

Tähtaja laen. KAS § 9 p. 2 alusel võivad linnapangad anda tähtajalaene tähtajaga mitte üle ühe aasta, kas reaalkrediidina lombardkrediidi näol samas punktis ettenähtud tagatiste vastu või kollektiivse isikliku krediidina vekslite ja tähtajaliste äriliste kohustuste kindlustusel, kui nende järgi vastutavad vähemalt 2 maksujõulist isikut.

Oma õiguslikult iseloomult tähtajalaen kujutab muutlaenulepingut ja tema kohta kohaldatakse muutlaenulepingu kohta käivaid BES eeskirju. Muutlaen on ühekülgne reaalne leping, mis seisab võlgniku kohustuses kreditori käest omandiks saadud asendatavate asjade tagastamiseks samas koguses, liigis ja mihuses (BES § 3641). Leping loetakse toime tulnuks asjade üleandmise momendiga võlgniku omandisse. Muutlaen iseendast ei ole intresse kandev, kui selleks ei ole kokkulepet, samuti tuleb eraldi kokku leppida laenu tähtajas, muidu võivad mõlemad pooled laenu üles ütelda igal ajal. Tähtajalaenu muutlaenu eriliigina iseloomustab: 1) kreditoriks on pank; 2) laen on kasvikuline; 3) tähtaeg on kindlaks määratud; 4) leping on kirjalik (BES järgi muutlaenu leping on vormivaba). Muus osas tuleb jälgida BES sätteid ja kokkuleppelisi norme panga üldistes liiklustingimustes.

Tähtajalaenu sooritamise algatus tuleb tavaliselt laenajalt avalduse esitamisega pangale, millele tavaliselt eelneb isiklik krediidiläbirääkimine pangaga. Sellele järgneb krediidiavamise protseduur nagu diskontokrediidi juureski.

Krediidi avamise otsustamisel panga kompetentne organ - KAS ja põhikirja järgi on nõukogu, tavaliselt aga juhatuse. Peale laenaja krediidiväärsuse selgitamise, peab silmas pidama kehtiva õiguse, panga põhikirja, kodukorra ja liiklustingimuste nõudeid. KAS nõudel tähtajalaenu linnapangad võivad anda ainult: 1) tähtajaga mitte üle ühe aasta; 2) vastava tagatise vastu. Tagatisteks võivad olla:

1) isikliku krediidi korral: a) vekslid ja tähtajalised ärilised kohustused, mille järgi vastutavad vähemalt 2 maksujõulist isikut ja b) teiste krediitasutiste poolt antud garantiikirjad kuni 1/5 põhi- ja tagavarakapitalist;

2) reaalkrediidi korral pangale panditud väärtpaberid, kuld ja kaubad.

EX 1001. 107. 1935

Pank laenu Pantide vastu antakse laenu a) kulla kindlustusel mitte üle 95% seaduses määratud kulla väärtusest, b) börsil koteeritavate riigi ja riigi poolt garanteeritud ning omavalitsuste protsentpaberite kindlustusel mitte üle 90% nende börsihinnast, c) börsil koteeritavate eraseltside aktsiate, osatähtede ja võla- või pantkirjade kindlustusel mitte üle 75% nende börsihinnast, d) konossementide ning teiste kauba- veo- ja hoiutunnistuste kindlustusel mitte üle 75% kauba turuhinnast, e) kaupade kindlustusel mitte üle 75% nende turuhinnast, f) kinnisvaradele ja laevadele kinnistatud obligatsioonide kindlustusel mitte üle ühe kolmandiku panga poolt väljantud laenudest, kusjuures pank ei tohi anda laenu obligatsioonide vastu, mille eel on kinnisvarale või laevale kinnistatud eesõigustatud nõudeid enam kui $\frac{2}{3}$ kinnisvara väärtusest panga hindamise järgi või kui nende eesõigustatud nõuete summa ületab $\frac{1}{5}$ panga põhi- ja tagavarakapitalist.

Linnale, kelle poolt nad asutatud, võivad linna- pangad KAS § 46 alusel anda laene ilma tagatiseta, kuid summas mitte üle poole panga põhi- ja tagavarakapitalist.

Samuti tuleb jälgida ühele kliendile avatava krediidi seaduslikku ülemmäära, krediidiavamise keeldu panga juht- ja ametkonnale ja nende juhtimisel olevaile ettevõttele. Laenu andmisest pank peab loobuma, kui ta kassareservid ei vasta seaduslikule alammäärale.

Peab mainima, et kuigi panga juhatus on avanud kliendile krediidi rikkudes vastavaid õigusnorme ja oma kompetentsi, evib see siiski õiguslikku kehtivust ja on pangale kohuslik.

Panga poolt laenu jaatavalt otsustamisega saabub krediidiavamisleping. Krediidiavamisleping kujutab endast muutlaenu-eellepingut, Šeršenevič'i järgi (lk.516 II) on leping suo generis. Ta sisaldab panga nõusolekut krediidi andmiseks ja antava krediidi lähemaid tingimusi. Vastandina muutlaenule on ta kahepoolne konsensuaalne leping, ta tuleb toime kokkuleppe saabumisega ja kohustab mõlemaid pooli.

Pank on kohustatud vastavalt krediidiavamislepingu tingimustele kliendile laenu andma, sellest loobumisel peab tasuma teisele poolele kogu huvid ja kahjud.

Pank laenu andmisest võib loobuda üksnes muutunud asjaoludel - clausula rebus sic stantibus. Kui klient talle avatud krediiti ei kasuta, tekib pangale õigus nõuda teatud tasu krediidi valmiduse eest. See tasu ei või siiski tõusta avatud krediidi protsentideni.

Nagu öeldud tähtajalaenu leping toimub kirjalikult võladokumendi üleandmisega pangale. Võladokumendiks võib olla: 1) võlakohustus ja 2) veksel. Esimesel juhul laenule kohaldatakse BES, teisel juhul VS eeskirju.

Kasvikute ülemmääraks tähtajalaenult on 8% aastas. Peale otseste kulude pankadel ei ole lubatud võtta mingeid muid seaduslikku % ületavaid kulusid.

Tagasimaks võib toimuda ositi või täies summas vastavalt laenutingimustele.

Tähtajalaenu tagamiseks määratud vallaspandid peab üle antama panga valdusse ja laenu tähtajaks mitte tasumisel, pank võib müüa pandi avalikul enampakkumisel ilma kohtu poole pööramata. Deebitori huvides peab ta aga oksjoni kuulutuse üldama ja müügipäevast laenuvõtjale tähtkirjaga teatama. Kolmas isik, kes tahab pöörata nõudmist pangale panditud esemele, võib antud eseme pandiõigusest vabastada, tasudes pangale täielikult pandiga tagatud kohustused. Kinnisvaradele ja laevadele kinnistatud obligatsioonidega ei või olla tagatud üle ühe kolmandiku panga poolt antud laenudest. Võla korratul tasumisel pank võib asuda sissenõudmisele obligatsiooni järgi või seda enampakkumisel või börsil müüa, müügist 14 päeva enne müügipäeva tagajale teatades.

Nõukogu otsusel pank võib talle panditud kinnisvarasid omandada enampakkumisel, kui teised pakkumised ei kata võlga. Sellised kinnisvarad pank peab realiseerima hiljemalt kahe aasta jooksul. Seda tähtaega Majandusminister võib küll pikendada, kuid pärast seda tuleb pangal kirjutada igal aastal kahjudesse vähemalt 1/10 sellise kinnisvara ostuhinnast.

Valitsuse seletuse järgi on kõrge amortisatsiooni protsent määratud selleks, et pangad ei muutuks kinnisvara eksploateerimise seltsideks ja oleksid sunnitud oksjonil omandatud kinnisvarasid realiseerima kõige kiiremas korras.

Kontokorren Konto-korrent krediit. Kontokorrentkrediidi all mõistetakse krediiti, mis avatud kontokorrentlepingu ja krediidi avamislepingu alusel. Kuigi kontokorrentlepingu rakendamine käesoleva aja majanduselus on levinud väga laialt, on kontokorrentleping meil, nagu paljus teisis riigeski, seadusandlikult normimata. Küll järgneb kontokorrentlepingu oleolu seadusist. Nii KS § 670-672 räägib kontokorrentraamatute pidamisest, BES § 3412 - kontokorrentsuhteist ja KAS § 9 laenutamisest konto-korreni kujul. Järelikult konto-korrentleping meil põhineb täielikult tavaõigusel, teaduslikul literatuuril ja kohtutegelusel, olles suurel määral mõjutatud saksa kontokorrentõigusest. tunnustatakse.

19. saj. alul kontokorreni peeti vaid eriliseks arvepidamise süsteemiks. Varsti kontokorreni aluseks tunnustati leping, mida katsuti allutada mitmele roomaõiguslikule lepingu liigile. Viimaks tunnustati konto-korrentleping lepinguks sui generis. Praegu valitseva vaate järgi kontokorrentleping on ja konsensuaalne kahepoolne leping, mille eesmärgiks tasenduse kaudu lihtsustada tehingute sooritamiseiga seotud maksete õendamist. 1) lepingus oli ette nähtud; 2) ühe poolt surnaga, likvideerimis. Kontokorrentlepingu alusel kontodesse kantud summad kaotavad oma individuaalsuse, moodustavad jätkuvate kohustus- ja te rea, kusjuures rahuldust ei anta mitte üksikute toimingute ja sissekannete järgi, vaid teatud tähtaegadel tehtud kokkuvõtete alusel saldo järgi. Kui saldo on vastastikku aktsepteeritud, siis eelmiste sissekirjutiste vastu ei saa enam väel- da. Kontokorreni, mis avatakse pankade vahel. Oma panga pool teistes p Kontokorreni eesmärgiks on nõudmiste ja jõudluste paljuse asendamine üheainsa nõudmisega, mis on kreditori muut- laenu nõudmine. See nõudmine taotleb saldo väljanaksmist. Kontokorreni KAS § 9 p. 2 volitab linnapanku avama tähtajata kre- diite kontokorreniarvete kujul ülesütlemise õigusega hiljemalt ühe kuu jooksul. Kontokorrenikrediidi avamine toimub üldiselt analoogselt diskontokrediidile ja tähtajalaenudele kliendi al- gatusel. Kontokorrenikrediidi ülesütlemiseks pangad tavaliselt näevad ette lühema kui kuuajalise tähtaja. pankadel tähta ku kindlusa. Krediidiavamisleping sisaldab linnapankade üldäri- tingimuste, mis peamiselt sätivadki panga poolt antavat kon- tus on õigustatud tähta tema maksekorraldusi. KAS ei nõua kor-

tokorrennkrediiti, tunnustamist kliendi poolt. Nende kohaselt avatud krediidi kasutamiseks võidakse kliendile avada üks või mitu kontot, mis loetakse kõik ühe kontokorrendi osadeks, kuid pank võib omi õigusi teostada ka iga üksiku kontosaldo järgi eraldi. Klient võib kontokorrendil hoida omi vabu summe ja krediitsaldo puhul saada kasvikuud. Kasvikud määrab panga nõukogu seadusliku ülemmäära 8%-i piires, neid kirjendatakse kontokorrendi veerandaastati tagantjärele. Hoiustelt kasvikuud kirjendatakse vaid kord aastas. Peale kasvikuude arvestamist esitatakse konto väljavõtte kliendile õigekstunnustamiseks, mis peab toimuma 14 päeva jooksul. Selle tähtaja möödumisel loetakse saldo kliendi poolt õigeks tunnistatuks.

Krediidi tagamiseks antud pandid peab klient õnnetuste vastu kindlustama ja ise hoolitsema pantide korraliku säilumise eest, milleks pank temale võimaldab juurdepääsu kaupade hoiuruumi; samuti kannab klient kõik kulud, mis seoses pantide vastuvõtu, hindamise, järelvalve, kindlustamise, säilitamise ja paigutamisega.

Kontokorrentleping lõpeb: 1) tähtpäeva saabumisega, kui selline lepingus oli ette nähtud; 2) ühe poole surmaga, likvideerimisele määramisega, maksujõuetuks jäämisega ja teovõime kaotamisega, kuid selle järeldusel liiklus poolte vahel katkeb ja 3) ühepoolse ülesütlemisega igal ajal. Kontokorrennkrediidi ülesütlemiseks pangad tavaliselt näevad ette lühema kui kuuajalise tähtaja.

Korrespondentkrediit. Korrespondentkontodeks nimetatakse kontokorrente, mis avatakse pankade vahel. Oma panga poolt teistes pankades avatud kontokorrent-arveid algataja panga arvepidamises nimetatakse nostro-korrespondentkontoks, teiste pankade poolt meie pangas avatavaid kontosid - loro-korrespondentkontodeks. KAS § 9 p. 9 alusel võivad linnapangad avada ja pidada nostro-korrespondentkontosid sise- ja välismaa pankades, kusjuures iga korrespondendi kohta panga nõukogu eraldi määrab ülemmäära, mida pank võib pidada tema juures korrespondentarvel. Loro-korrespondentarvete avamiseks teistele pankadele volitab linnapanku KAS § 9 p. 10, lubades linnapankadel täita ka kindlustamata maksukäsked neil kontodel, kusjuures panga nõukogu määrab kindlaks igale korrespondendile summa, milleni juhatuse on õigustatud täitma tema maksukorraldusi. KAS ei nõua kor-

respondentkrediidi tagamist, seega see kuulub blankokrediidi hulka, nii erinedes tavalisest kliendi kontokorrentkrediidist. Teiseks erinevuseks on asjaolu, et kliendikontokorrendis arvestatakse koos nostro- ja lorotehingud, kuna correspondentkrediidi korral neid arvestatakse erinevate kontode kaudu ja correspondentide tõeline nõudeõigus selgub alles samasihiliste saldode tasendamise n.n. kompensatsioonitehingu sooritamisega.

Korrespondentkrediidiga täpses mõttes on tegemist püsiva loro-korrespondentkonto deebet-saldoga meie pangas, kuna nostro-korrespondentkonto deebet-saldod correspondentpankades näitavad vaid meie hoiuseid seal.

Majandusministri loal nostro-korrespondentkontode deebet-saldosid välismaapankades võidakse arvata panga minimaalreservide hulka.

Maksekäsud krediidis on correspondentkrediidi kõrval ainukesed linnapankadele lubatud aktiivsed blankokrediiditehingud. KAS § 9 p. 13 põhjal võivad linnapangad toimetada makseid ja rahalisi transferte saata Eestis ja välismaal kolmandate isikute arvel erilistel juhtudel panga juhatuse üksmeelse otsusel ka ilma täieliku kindlustuseta, kusjuures seesuguste maksete kogusumma ei või ületada 5% panga põhi- ja tagavarakapitalist. Need maksed tulevad tasuda või tagada 30 päeva jooksul, vastasel korral panga juhatuse on kohustatud asuma viivitusega nende sissenõudmisele. KAS § 9 p. 13 alusel on linnapankadele lubatud maksekäskke normaalselt sooritada hariliku tähtajalaenu jaoks ettenähtud tagatistega.

Hoiused teistes pankades. KAS § 9 p. 9 alusel linnapangad võivad asetada teistesse pankadesse sise- ja välismaal ja muudesse asutustesse, kes on õigustatud võtma hoiule raha (Posti jooksvate hoiuste büroo) hoiuseid, oma sularahavarude mahutamiseks. Sellised tehingud on rohkem mahutus- kui krediiditehingud, olgugi, et pank neis esineb kreditorina. Seepärast ja nende hoiuste suure likviidsuse tõttu võidakse linnapankade hoiuseid Eesti Pangas ja selle osakondades, posti jooksva arvel ja riigihoiukassas lugeda kassa reservideks.

Hoiused põhinevad õiguslikult depositum irregulare instituudil ja neile kohaldatakse meil muutlaenulepingu norme.

17. Vahestiskrediiditehingud.

Vahestiskrediiditehingud kuuluvad õieti tagamistehingutena mitmesuguste panga teenusjõudlustehingute hulka. Pank ei siira siin võlgnikule kapitali, vaid võtab endale tagamise oma kliendi - päävõlgniku eest selle kreditori ees. Teatud olundis aga, kui päävõlgnik ei täida omi kohustusi, tagamistehing muutub krediiditehinguks ja pangal tuleb oma kohustus täita. Kuna seda juhtub aga erandlikult ainult vahest, on saanudki tagamistehingud vahestiskrediidi nimetuse.

Tagamistehingute võime muutuda krediiditehinguks õigustab nende käsitlemist koos aktiivkrediiditehingutega. Selletõttu nõuab ka KAS tagamistehingute sooritamist ja tagamist ühel alusel teiste krediiditehingutega. Vahestiskrediidi tähtsamaiks liikideks on: aktsepttehing ja garantiiehk käendustehing, mis võivad toimuda

- 1) panga käendusena garantiikirja vormis;
- 2) panga käendusallkirjana vekslil;
- 3) panga aktsept käskvekslil;
- 4) panga veksliväljaja allkiri lihtvekslil.

Aktsepttehing. KAS § 9 p. 3 alusel linnapangad võivad sooritada vekslite aktseptimist ja vastutspealkirjade andmist vekslitele, anda välja vekseid, akreditiive ja transferte maksukohaga sise- ja välismaal tähtajaga mitte üle ühe aasta, kusjuures on nõutavad samad tagatised kui tähtajalaenu ja kohtokorrendi juures.

Aktsepttehing meil krediidipiiriga ei ole piiratud. Ulatuslikumalt esineb vekslite aktseptimist, kuna teised KAS § 9 p. 3 mainitud tagamistehingud on levinud vähem.

Aktsepttehinguga avamislepinguga õigustab pank klienti või selle kreditori trasseerima pangale määratud ulatuses vekseid, milliseid pank kohustub aktseptima tingimusel, et klient nende lunastamise eel nõutab panga poolt vekslite lunastamiseks vajaliku katte. Tegemist on meil nõudlustehinguga, kuna pank annab vaid oma usaldusväärse allkirja kliendi käsutada. "hangete seaduses" (RT 34, 57, 504).

Kuid neid kasutatakse ka eraettevõtetega sõlmitud lepingute tagamiseks.

Tõeline krediiditoiming, nimelt diskontokrediidi-
tehing, aga tavaliselt järgneb panga aktseptile, sellega
aga aktseptival pangal normaalselt ei ole midagi ühist, kui
ta ise ei soorita seda diskontotehingut.

Nii on aktsepttehinguga ülesandeks kliendi krediidi-
väärsumma tõstmiseks muretseda talle sularahakrediite, kuna
panga aktseptiga varustatud veksel on võrdlemisi likviidne
maksevahend, mille diskontimine hõlpus. Pank aktsepti and-
mise eest võtab aktseptprovisjoni, mille suuruse määrab lin-
napanga nõukogu.

Aktsepttehinguga avamine toimub harilikus krediidi-
avamise korras. Veksli tähtpäeval või päev enne seda klient
maksab vekseli summa panka, või laseb oma kontokorrenti pan-
gas aktseptisummaga debiteerida.

Garantiikirjade andmine linnapankade poolt toimub
KAS § 9 p. 4 alusel tähtajaga mitte üle ühe aasta, konto-
korrentkrediidi jaoks ettenähtud tagatiste või sularaha
kindlustusel. Väljaantud garantiikirjade kogusumma ei või
ületada 75% panga põhi- ja tagavarakapitalist; panga nõuko-
gu üksmeelse otsusega võib eriolukorras juhtudel erandlikult
anda välja garantiikirju kuni põhi- ja tagavarakapitali sum-
mani. Sellistest eranditest panga juhatus teatab Krediit-
asutiste inspektorile.

Garantiikirjade andmine on kliendi kohustuste
eest käendamine, on käendustehing, mitte talle kapitali siir-
mine.

Samuti kui aktsepttehing võib ka käendustehing muu-
tuda krediiditehinguks ning seetõttu on vajalik rakendada
käendustehinguga avamisel ja tagamisel tavalist krediiditehin-
gu korda.

Garantiikiri antakse panga kliendile, kes selle esi-
tab pääkreditorile. Erinevalt aktsepttehingult panga allkiri
garantiikirjal ei või suubuda liiklusse. Garantiikirjade and-
misele kohaldatakse tsiviilõiguse eeskirju käenduse kohta.

Meil on eriti levinud panga garantiikirjade kasuta-
mine riigiasutistega liiklemisel, kusjuures nende rakendamis-
kord on ette nähtud "Riigi hangete seaduses" (RT 34, 57, 504).
Kuid neid kasutatakse ka eraettevõtete ja sõlmitud lepingute
tagamiseks.

kuu aega pärast 18. Passiivkrediiditehingud. pärast, arvates kuulutusse ilmumisest, selle järgi, kumb tähtaeg on lühem.

Passiivtehingud. Kehtiva õiguse järgi linnapangad võivad toimida järgnevaid passiivkrediiditehinguid, esinedes neis tehinguis deebitorina: 1) hoiusummade vastuvõtt, 2) vekslite ja teiste kohustuste rediskont, 3) laenamine panga väärt-paberite pantimisel ja pangale panditud esemete edasipanditamisel ja 4) passiivne konto-korrent.

Hoiusummade vastuvõtt. KAS § 9 p. 11 alusel võib kuuluda linnapankade operatsioonide hulka hoiusummade vastuvõtmine tähtajaga ja tähtajata ning jooksvate arvete pidamine. Üldiselt pank ei või avada hoiuarveid alla kahekümne krooni ega maksta intresse saldodelt alla 20 krooni, kuna väiksemate summade arvestamine ei suuda katta panga kulusid. (KAS § 18).

Hoiusummade vastuvõtt ehk n.n. deposiittehingud on majanduslikust seisukohast krediiditehingud, kuna kliendid oma kapitali pangale usaldavad ja viimane seda oma huvidesmajanduskäibesse rakendab. Õiguslikult deposiittehingutele kohaldatakse muutlaenu kohta kehtivaid eeskirju (BES §§ 3641-3679).

Deposiittehing on reaalne leping, mille põhjal pank kohustub hoiustaja poolt pangale omandiks antud asendatavaid asju hoiustajale tagastama nõudmisel või kokkulepitud tähtajal. KAS liigitab linnapankadele lubatud deposiiditehinguid: 1) tähtajalised hoiused, 2) tähtajata hoiused ja 3) jooksev arve.

Tähtajalisi hoiusumme hoiustaja võib nõuda tagasi vaid kokkulepitud tähtajal, mille kestuseks tavaliselt on 6 kuud kuni 1 aasta. Hoiustaja õigusi saab tõendada ainult panga poolt antava nimelise hoiutähega. Kas § 17 sõnastuse järgi, "Tähtajaliste hoiusummade peale pank võib anda välja ainult nimelisi hoiutähti. Hoiusumma väljaandmine toimub ainult hoiutähe esitamisel," ei saa pank anda välja hoiusumme neile pööratud nõudmise korral kohtu täitelehe järgi, kui sellele lisatud ei ole hoiutähte. Sama KAS § 17 alusel hoiutähtede üleandmine võib toimuda üksnes nimelise pealkirja tegemisega ja hoiusumma kandmisega panga raamatuis uue omaniku nimele. Hoiutähe kaotamise korral omanik teatab sellest pangale, kes selle tunnustab maksvusetuks kuulutusega RTL-s. Omanikule antakse uus hoiutäht

kuu aega pärast tema tähtaega või aasta pärast, arvates kuulutuse ilmumisest, selle järgi, kumb tähtaeg on lühem.

Tähtajata hoiuste ehk eri jooksva arve ja jooksva arve vahel erinevused on peamiselt pangatehnilist laadi. Eri jooksev arve nõutakse tavaliselt tagasi tervikuna ja lühikese, 3-8 päevase, etteütlemitähtajaga, jooksval arvel olevaid summe nõutakse tagasi osadekaupa ja viivitamata; eri jooksvalt arvelt kasvikuud arvestatakse kuuviisi, jooksvalt arvel päeviti. Tähtajata hoiuste dokumendiks võib olla hoiusetäht, jooksva arve tõendiks normaalselt on hoiuraamat.

Hoiuleandmise lepingud võivad sisaldada korralduse, et hoiustaja surma korral hoiused makstakse välja tema poolt määratud isikule.

Muidu pärijad peavad omi õigusi hoiustele tõendama asjaomase kohtu poolt antud tunnistusega nende pärimisõigustesse kinnitamise kohta.

Hoiussummad linnapankades normaalselt on kasvikulised. Kasviku määr, mis ei või ületada 6% aastas, määrab panga nõukogu. See on kõrgeim tähtajaliste hoiuste ja madalaim jooksva arve juures.

Hoiusummade intresside peale võtmist kasu saamise otstarbel loeb KAS § 3 pangandamisele kõige iseloomulikumaks tehinguks, mille sooritamine teistele käitisliikidele keelatud.

Teised linnapankade passiivsed krediitidehingud toimuvad analoogselt vastavatele aktiivtehingutele, kusjuures linnapangad esinevad deebitori osas.

19. Maksetehingud.

Maksetehingute aluseks on klientide hoiused või neile avatud krediit pankades. Rahvamajanduslikult pangad maksevahendusega vähendavad nõudlust sularaha järgi ja soodustavad sularahatut makseliiklust.

KAS § 9 p.13 alusel linnapangad võivad toimetada makseid ja saata rahalisi transferte Eestis ja välismaal kolmandate isikute arvel, kui need maksed ja transferdid on vastavalt kaetud kliendi hüvistega pangas. Vastavalt sellele võidakse sooritada tseki-, siirde-, akreditiiv- ja arveldustehinguid.

KAS § 9 p. 16 ja 17 volitavad linnapanku maksete vastuvõtmiseks ja sissenõudmiseks vekslite ja muude võladokumentide ja protsentpaberite järgi kolmandate isikute ülesandel kui ka maksete vastuvõtmiseks riigi-, omavalitsuste ja teiste avalikõiguslike asutiste ülesandel. Vastavalt sellele on linnapankadel lubatud sooritada inkassotehinguid.

Tsekitehingud põhinevad kokkuleppel kliendi ja panga vahel. Tsekiliiklusele kohaldatakse tsekiseaduse sätteid. Tseki järgi maksmine tsekivaldajale võib toimuda sularahas või tsekisumma kandmisega tema arvele, kui ta omab pangas konto. Tsekivaldaja võib tsekisumma oma panga kaudu lasta lunastada ja oma arvele kanda.

Siirdetehingud seisnevad raha ülekannetes ja transferites. Pangaülekanded on sularahatu makseliikluse lihtsaim vorm. Transfert on korraldus pangale maksta määratud isikule panga asukohast erinevas kohas kindel summa korraldise andja arvel. Transfert põhineb panga ja korraldise andja vahelisel kokkuleppel ja eeldab, et pank enne transferdi väljaandmist on saanud vastava summa korraldise andjalt.

Akreditivi kaudu toimub maksmine kaupade eest. Ostja teeb oma pangale ülesandeks kas ise või oma korrespondentpanga kaudu maksta müüjale kaubahind kauba dokumentide (konossementid, veokirjad jne.) vastu tema arvel temale pangas avatud krediidi või hoiuste ulatuses.

Arveldustehingud seisnevad panga mitmete klientide nõudmiste ja kohustuste tasaarvestamises.

Inkassotehingud on operatsioonid, kus pank oma kliendi ülesandel nõuab sisse selle deebitori käest võladokumendi järgi kreditorile kuuluvad summad ilma vastutust võtmata nõude sisulise rahuldamise eest.

20. Muud linnapanga tehingud.

Kaubandamistehingud seisnevad kulla, efektide ja deviiside ostus ja müügis. Linnapankadele KAS § 9 p. 5, 8, 14 ja 15 alusel on lubatud sooritada järgnevaid kaubandamistehinguid

A omal arvel: 1) kulla ost ja müük rahas ja kangides, 2) sise- ning välisvekslite ja tsekkide, samuti ka välisraha ost ja müük, 3) riigi ja riigi poolt garanteeritud väärtpaberite ost ja müük, kusjuures nende üldsumma ei tohi ületada kah-

te kolmandikku panga põhi- ja tagavarakapitalist, 4) sisemaa-
liste eraväärtpaberite ost ja müük nõukogu otsusel, kusjuures
ostetud paberite üldsumma ei tohi ületada ühte kolmandikku pan-
ga põhi- ja tagavarakapitalist.

B kolmandate isikute arvel s.t. komisjonitehin-
gud: 1) vekslite, tsekkide ja deviiside ost ja müük, 2) efektide
ost ja müük, kui ost on pangas tagatud sularahas või kliendi
vaba krediidiga: a) börsil koteeritavate riigi ja riigi poolt
garanteeritud ning omavalitsuste protsentpaberite ostu puhul
10% nende börsihinnast, b) börsil koteeritavate eraväärtpaberite
ostu puhul 25% nende börsihinnast, c) mittekoteeritavate
väärtpaberite ostu puhul nende ostuhinna suuruses; 3) tellimis-
te vastuvõtmine komisjonimüügiks riigi-, omavalitsuste ja teis-
te avalikõiguslike asutiste laenudele ning väärtpaberitele,
mille turule laskmine on lubatud Eestis; tellimiste vastuvõtuks
välismaa väärtpaberitele annab loa Majandusminister igal üksi-
kul juhul. Pank ei või võtta enesele kohustust väärtpaberite
väljalaske kordamineku kohta.

Säilitus- ja haldustehingud. KAS § 4 p. 19 järgi
linnapankade tehingute ringi kuulub ka väärtuste võtt hoiule.
See toimub vastava lepingu alusel panga ja kliendi vahel, mil-
le põhjal klient annab pangale hoiule asendamatu asju õigu-
sega nõuda tagasi samu asju igal ajal või kokkulepitud täht-
ajal. Hoiule antakse väärtasju, väärtpabereid, kinniseid pak-
ke jne. Tehakse vahet lihtsäilitustehingute ja säilitus-haldus-
tehingute vahel. Lihtsäilitustehingute eesmärgiks on panka hoiu-
le antud eseme ohutu paigutamine ja säilitamine. Pank vastutab
ka kerge hooletuse eest asjade rikkumisel, kuna risk juhuse
korral jääb hoiuleandjale kui esemete omanikule. Kohaldatakse
depositum regulare kohta käivaid sätteid.

Säilitus-haldustehingute alusel pank kohustub tal-
le hoiule antud esemeid peale säilitamise ka haldama: saama
sissetulekuid protsentpaberitelt, loteriiloosimiste jälgimine
loteriipiletite puhul jne.

Mitmesugused teenusjõudlustehingud. Mitmesuguste
teenusjõudlustehingute hulka kuuluvad tehingud väljaspool panga
põhitehinguid. Siia kuuluvad aktiivkrediiditehingutega koos kä-

sitatud tagamistehingud: 1) aktsepttehingud, 2) garantiikirjade ja 3) käendusvekslite väljastamine; KAS § 9 p. 18 alusel, 4) riiklikkude võidulaenupaberite ja teiste protsentpaberite kindlustamine kustutuse alla langemise vastu, 5) KAS § 9 p. 19 järgi seifide ja kaubaladude üüritamine, 6) KAS § 9 p.20 põhjal teotsemine kindlustusseltside agendina ja 7) krediidivääruse informatsiooni andmine kehtivate tavade kohaselt.

Pangad, evides juriidilise isiku õigusi, muidugi võivad astuda ka kõigisse tsiviilkäibes võimalikesse suhetesse. Kuid KAS § 15 alusel on pankadel kitsendatud kinnisvarade omandamine. Pank võib omandada kinnisvarasid ainult sel määral, kui võrd see vajalik panga operatsioonide toimetamiseks, kuid igal juhul omandatava kinnisvara hind ei või ületada panga põhikapitali, välja arvatud juhud kui pank nõukogu otsusel KAS § 16 eeskirjade kohaselt pangale panditud kinnisvara omandab avalikul enampakkumisel.

Üldkomisjoni seletuse järgi on KAS § 15 sätted kehtivad ainult kinnisvarade omandamise kohta tulevikus, kuna enne KAS jõustumist omandatud panga kinnisvarasid see ei puuduta.

Kasutatud kirjandus:

HpdsW - lk. 130-137

Inno - lk. 17-22, 166-182, 198-200, 224-271, 300-303, 313-314, 321-326, 398-400, 401-411, 415-419, 432-448

Piip - lk. 212-224

Pung-Vendelin lk. 14-28

Schaeffer - lk. 70-84

Šeršenevitš - lk. 471-533, 584-600

Weber - lk. 169-173.

VI LINNAPANKADE TEGELUSE ÜLDINE NORMIMINE.

21. Pankade tegeluse üldine normimine.

Praegusaja pangad on rakendatud suurel määral ühiskonna teenistusse ja opereerivad peamiselt neile usaldatud võõrkapitaliga. Pankadel õieti peaaegu ei olegi oma vara, vaid kõik on neile usaldatud kas aktsia- resp. osakapitalina panga osanike või hoiustena klientuuri poolt. Vastavalt peab kehtiv õigus tagama nende panga käsutuses olevate summade rakendamise rahvamajandusse nii, et osanikud ja panga arvukad kliendid oma kapitali vajaduse korral tervikuliselt ja kasuga kätte saaksid ja ka muidu nende huvid kõigekülgselt oleksid kaitstud. Selles mõttes ongi kehtiv õigus püstitanud panga saladuse põhimõtte, nõuab reserve moodustamist ja hoidmist minimaalkassareserve ning tagavarakapitali näol, keelab pangale liigse riisikoga seotud tehingud, määrab panga asjaajamiseks kindla ja kontrollivõimaldava korra, sätib riiklikku järelvalvet panga tegevuse üle ja lõpuks näeb ette panga ajutiste raskuste ületamiseks moratooriumi, lubades pangal provisoorselt katkestada oma kohustuste täitmise, et vältida suuremat pahet - maksujõuetust - vaid mööduvate häirete tõttu.

22. Pangasaladus.

KAS § 34 alusel panga juhtivate organite liikmed ja kõik panga teenistujad, nii panga teenistuses olles kui ka pärast teenistusest lahkumist, on kohustatud saladuses hoidma, kui võrd seda seadus teisiti ei nõua, kõik andmed, mis puutuvad: 1) panga tegevusse, tema ärilisse seisukorda ja sisemisse asjaajamise ning 2) klientide arvetesse, nende operatsioonidesse, varanduse seisuga ja ärilisse seisukorda, millised andmed on teatavaks saanud neile isikuile panga teenistuses olles.

KAS kohaselt on pangasaladus nii siis esiteks käitissaladus panga huvides ja teiseks kutsesaladus klientide huvides. Tema tähtsus suurem on kutsesaladusena, kuna ta eesmärgiks on esijoones klientide huvide kaitse ja ühtlasi võimaldab pangal pidada üheagselt suhteid omavahel majanduslikus võistluses seis-

vate klientidega. Pangasaladuse kui kutsesaladuse esemeks on töigad, mis: 1) pangale resp. panga juhtidele ja ametnikele teatavaks saanud panga teenistuses olles s.t. pangauhenduse tõttu kliendi ja panga vahel ja 2) puutuvad kliendi kontodessa, tehinguisse, majanduslikku seisundisse ja üldse asjaoludesse, mille saladuseshoidmist klient soovib. Tuleb silmas pidada, et pangasaladuste saladuseshoidmise kohustus on pangale siduv vaid sedavõrd, kuivõrd seda seadus teisiti ei nõua. Seadustes ettenähtud pangasaladuste piiramised osutuvad laiaulatuslikeks. Kõigepäält esinevad nad KAS §§ 9, 12, 19, 77, 106 ja 110. KAS §§ 9, 19 ja 77 alusel tuleb anda teateid Kreditasutiste inspektorile mainitud paragrahvide eeskirjade järgi toimetatavate erandlike tehingute kohta. KAS § 12 lubab kolmandal isikul kui ta soovib pöörata kohtu poolt väljamõistetud nõudmise pangale panditud vallasvarale nõuda pangalt teateid selle kohta, kuipalju on pandiandjal kohustusi panga vastu, tasuda need kohustused pangale ning vabastada panditud vallasvara pandiõigusest. KAS §§ 106 ja 110 järgi võib 1) Kreditasutiste inspektor linnapankadelt nõuda seletusi panga bilansi üksikute kontode kohta ning tema ja tema poolt volitatud ametnikud on õigustatud revideerima kõiki pankade arveraamatuid, dokumente ja varasid ning nõudma vajalikke seletusi raamatupidamisse ja asjaajamisse puutuvais küsimusis; 2) omavalitsuste järelevalveasutused on õigustatud pankadelt saama teateid omavalitsuste arvel olevate hoiusummade kohta.

Edasi on Eesti Pangal Välismaksuvahendite ja väärtmetallide liikumise korraldamise seaduse ja Välismaksuvahendite liikumise seaduse alusel õigus nõuda linnapankadelt kõiki andmeid, mis puutuvad panga tehingutesse välismaksevahendite alal. Samuti on Eesti Pangal õigus teatmeid saada tehingutest, millega viiakse Eestist välja sisemaksuvahendeid Sisemaksuvahendite liikumise korraldamise seaduse alusel.

Ka Majandusministril on mõningaid õigusi teatmete saamiseks linnapankadelt. Samuti on Riigikontrollil piiratud ulatuses õigus tungida pangasaladustesse.

Järgnevalt piiravad pangasaladust maksuseadused. Siiski on pangad teadete andmise osas maksuasutustele teistest

käitisliikidest soodustatumas seisundis. Nii on linnapangad ol
Maksustamise-korraldamise seaduse § 45 alusel kohustatud mak-
suinspektorile oma klientide maksukohusluse ja masustamisalus-
te kohta käivate andmete kontrollimiseks teatmeid andma vaid
siis kui: 1) on selleks Majandusministri luba, 2) tähendatud
ära maksukohuslane ja nõutavate andmete iseloom. Sedaviisi
saab maksuinspektor pankadelt andmeid ainult talle teadaoleva-
te asjaolude kontrollimiseks.

MKS § 46 alusel võib panku kohustada maksuinspek-
torile üldisi andmeid andma üksnes juhtudel, kui see on ette
nähtud maksuseadusis. MKS § 45 ja 46 ettenähtud teadete saami-
seks, kui neid teateid ei esitata, samuti esitatud teadete
kontrollimiseks on maksuinspektor ja tema volitusel temale al-
luvad ametnikud õigustatud pankades raamatupidamise raamatuid
ja maksustamiseks vajalikke dokumente vaatlema.

Pärandi ja kingimaksuseadusega on pangasaladust
piiratud MKS § 46 alusel. Selle seaduse kohaselt on pangad ko-
hustatud kahe nädala jooksul, arvates pärandaja surmast tea-
dasaamise päevast, teatama maksuinspektorile nende käes oleva-
te ja pärandajale kuuluvate varade kirjelduse või kapitalide
suuruse, kui varade või kapitali väärtus ületab 100 krooni.
Neid varasid ja kapitale võivad nad välja või üle anda ainult
maksuinspektori nõusolekul, kui vara ei ole kergesti riknev
või kui üleandmine ei ole sunduslik seaduse või kohtuotsuse
põhjal. Samuti tuleb anda teateid pärandajale üüritud seefide
ja ladude kohta ning nende esimese avamise juure pääle päran-
daja surma kutsuda maksuinspektori esindaja.

Ulatuslikum on pangasaladuse piiramine protsessi-
seadustega. TKS § 1400 ja 1899 lisa põhjal lasub pangal teata-
miskohustus ringkonnakohtule või konkursivalitsusele maksujõue-
tuks tunnustatud kliendi pangas asuvate varanduste ja tema nõu-
deõiguste kohta panga vastu kui ka panga nõudeõiguste kohta
maksujõuetuks jäänud kliendi vastu. Selle teatamiskohustuse
mittetäitmisel pank vastutab kõigi kahjude ja kulude eest, mi-
da põhjustab mitteteatamine.

Edasi puudub pangal TKS §§ 371-373 põhjal õigus
kutsesaladusele naaldudes loobuda tunnistuse andmisest kohtus.
Pank peab TKS põhjal kohtule tõenditeks esitama ka omi raamatu-

pidamise raamatuid, kui ta on protsessis pooleks ja vastaspool seda nõuab. Muidu on ta kohustatud oma raamatute esitamiseks kohtule üksnes seadusega otseselt määratud juhtudel.

TKS normid kehtivad ka administratiivkohtupidamises.

Kriminaalprotsessis puudub pangasaladuste kaitse üldse. Politsei, kohtu-uuri ja kohtunik võivad nõuda kuritööde jälitamisel pangalt kõikvõimalikke teateid klientide kohta kui ka läbi vaadata panga raamatuid ja dokumente ning vajadusel neid isegi võtta kaasa.

Pangasaladuste piiramine on võimalik ka seadustes expressis verbis mitte ettenähtud juhtudel. See esineb näit. asjaoludel kui pank on sunnitud kliendi kaebama kohtusse, kui viimane ei täida korralikult omi kohustusi samuti ka krediidiväärtsuse informatsiooni andmisel kliendi kohta pankade poolt. Viimasel juhul pank peab toimima äärmise ettevaatusega nii soodsate kui ka ebasoodsate teadete andmisel, seda enam, et väärad teated BES § 4418 alusel võivad tekitada kohustusi. Lõpuks võib märkida, et kuna klient pangasaladuse kui kutse-saladuse suhtes on õigustatuks, ta võib panka vaikimise kohustusest kas laiemas või kitsamas ulatuses vabastada. Pangasaladuse rikkumine teadlikult või hooletusest toob rikkujale kaasa nii tsiviil- kui ka kriminaalõigusliku vastutuse. Kliendil, kellele pangasaladuse rikkumisega on tekitatud varanduslikke kahjusid, on BES § 3449 alusel õigus rikkujalt nõuda nende kahjude tasumist.

Kriminaalõiguslikult pangasaladuse rikkumine on sanktsioneeritud KrS § 511:arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle viiesaja krooni, kvalifitseeritud juhtudel kui süüdlane taotles teha kahju ettevõtte või isiku krediidile või saada isiklikku kasu - on karistuseks vangimaja mitte üle ühe aasta. KrS § 5 kvalifitseerib pangasaladuse avaldamist erasüüteona, s.t. jälitamist alustatakse ainult kannatanu avaldusel, kellel on õigus kuni kohtuotsuse seaduse jõusse astumiseni asja leppimise teel igal ajal lõpetada.

Pangasaladuse hoidmise kohustus ei aegu ega kustuta seda ka saladuse rikkumine.

23. Linnapankade seaduslikud reservid.

Seaduslikud kassareservid. Minimaalkassareservidena peavad linnapangad KAS § 20 alusel pidama Eesti seaduslikes maksevahendeis oma kassas või jooksva arvel Eesti Panga, selle osakondades või posti jooksva arvel summa, mis võrdub vähemalt 3% tähtajalistest hoiustest juurde arvatud 10% jooksvate kohustuste summast. Kui panga kohustuste summa on suurem kümnekordsest põhi- ja tagavarakapitalist, siis ülalmainitud %-id on vastavalt 4 ja 12. Jooksvate kohustuste summa moodustub jooksvate arvete summast ja summast, mille võrra panga jooksvad kohustused teiste pankade vastu ületavad tema jooksvaid nõudeid nende vastu. KAS muudatus 14.I 1936 (RT 36,13,104) lubab 50%-i nõutavast reservist pidada riigi- või riigi poolt tagatud börsil koteeritavais väärtpabereis, kusjuures reservina arvestatakse 80% nende paberite börsihinnast. Sama seadus lubab Majandusministri nõusolekul kassatagavaraks lugeda ka korrespondent "Nostro" arvel olevaid summe välismaa pankades. Kui mõnest panga kuubilansist järgneb, et pank ei ole pidanud kinni ettekirjutatud vahekorra kohustuste ja kassatagavarade vahel, siis ei tohi ta oma laenusid suurendada enne, kui on seatud jalule seaduslik vahekord. Aasta eest, mil panga kuubilanssides kolme kuul ei ole kinni peetud seaduslikust minimaalvahekorra kohustuste ja kassatagavarade vahel, pank ei või arvestada dividendi.

KAS ettenähtud kassareservi normid on tunduvalt vähemad kui Vene Krediidiseaduses ette kirjutatud, kus kassareservid pidid moodustama vähemalt 10% kõrgist panga kohustusist. Reservide normi vähendamine võeti ette kaalutlusel, et panga kohustused rediskonto ja võlgade alal juba niivõrd on tagatud, et nad pangalt eneselt sularahas tasumist üksnes harvadel erandjuhtudel nõuavad, samuti on lugu ka panga poolt antud garantiidega. Nii et nende kohustuste katteks reservide pidamine ei osutu vajalikuks. Teiselt poolt ei saa panga reservideks lugeda panga nõudmisi teiste pankade vastu, nagu seda mõned seadusandlused ette näevad. Selliste nõudmiste reservide hulka arvamine on kogemuste põhjal osutunud ebasoovitavaks. Samuti KAS

koostamisel ja tema esimeses kehtivas redaktsioonis negatiivsetele kogemustele toetudes ei arvestatud kassareservidena panga välismaa pankades asetsevaid hoiuseid. Hiljem siiski on välis-hoiuste reservide hulka arvamine lubatud, kuid see on tehtud sõltuvalt Majandusministri loast.

KAS § 20 otsese mõtte järgi arvestatakse vahekorra panga kassa reservide ja panga kohustuste vahel ainult kuu-bilansside, mitte päevabilansside alusel, millest järgneb, et ajutised reservide erinevused KAS § 20 eeskirjade nõuetest jooksva kuu kestel on lubatavad.

Nõuded tagavarakapitali kohta. Pangale tekkida võivate kahjude katteks KAS näeb linnapankadele obligatoorselt ette tagavarakapitali moodustamise. Silmas pidades meie pankade üldiselt madalaid põhikapitale, tuleb iga aasta teatud osa puhaskasust arvata tagavarakapitali, kuni see on kasvanud põhikapitali suuruseks. KAS § 21 alusel linnapangad peavad panga puhaskasust määrama vähemalt 10% tagavarakapitali, kuni see kasvab poole põhikapitali suuruseks ja vähemalt 5%, kui tagavarakapital on ületanud poole põhikapitalist ja ei ole tõusnud võrdseks põhikapitalile. Tagavarakapitalist kaetakse pangale tekkinud kahjud. Peale tagavarakapitali võib linnavolikogu moodustada panga puhaskasust veel erikapitale, millede otstarve ei ole vastolus seadustega ega panga põhikirjaga.

Meie linnapankade põhikirjades on puhaskasust tagavarakapitali arvatav % määratud kindlaks. See on vaatamata tagavarakapitali ja põhikapitali suhtele Tallinna linnapangas 16% ja Tartu linnapangas 15%. Tegelikult meil linnapankade tagavarakapital kunagi ei kasva põhikapitali suuruseks, kuna linnapankade põhikirjad näevad ette ka põhikapitali igaaastase suurendamise puhaskasust sama %-i võrra, milline arvatakse tagavarakapitali.

Teiste seadusandluste eeskujul on KAS § 22 alusel Majandusministril õigus Vabariigi Valitsuse vastava otsuse kohaselt nõuda linnapankadelt kuni poole nende tagavarakapitali paigutamist riigi või riigi poolt garanteeritud väärtpaberitesse.

24. Moratorium. (KAS §§ 115-121).

KAS uususena näeb ette ajutiselt raskustesse sattunud pankadele moratoriumi andmise võimaluse. Kui pank ajutiselt ei suuda täita omi jooksvaid kohustusi likviidsete vahendite puudusel kuid ta siiski omab vastavaid aktiivaid, võib ta KAS § 115 eeskirjade kohaselt paluda moratoriumi.

Majandusminister oma korraldusega võib pangale anda moratoriumi kuni kolmeks kuuks, ja seda tarbekorral pikendada kuni ühe aastani. Vabariigi Valitsus võib Majandusministri ettepanekul pikendada moratoriumi kuni kahe aastani. Korraldised moratoriumi kohta avaldatakse vastava panga kulul RTL-s ja ühes kohalikus ajalehes. Moratoriumiga välditakse panga maksujõuetuks kuulutamise mööduvate raskuste tõttu ja sellega seoses olevad ebasoovitavad tagajärjed. Moratoriumi vältel on seistatavad igasugused kreditoride nõudmised ja endiste nõudmiste sundtäitmine. Kuid pangal on lubatud uute passiivtehingute ulatuses sooritada ka uusi aktiivoperatsioone ja Majandusministri loal erandina täita oma rahalisi kohustusi Majandusministri poolt määratud proportsioonis ja ulatuses. Kuna Majandusministril lasub moratoriumi andmisega suur vastutus panga kreditoride ees, on tal õigus krediitamatuse inspektori ettepanekul tagandada üksikuid või kõiki panga juhatuse ja nõukogu liikmeid ning nende asemele määrata teisi või seniseid organeid ametisse jättes nende juure nimetada usaldusmehe. Viimane saab tasu panga arvel kuni poole panga esimehe tasu ulatuses Majandusministri määramisel.

Moratoriumi kestel panga juhatuse peab jõudma selgusele panga olukorra kohta. Ta võib paluda Majandusministrit moratoriumi lõpetada enne tähtaega kas normaalseks edasitegutsemiseks või panga likvideerimisele asumiseks või avaldama oma arvamuse panga tegutsemisvõimaluste kohta pärast moratoriumi tähtaja lõppu. Vastavalt sellele otsustab Majandusminister krediitamatuse inspektori ettekandel panga edasitegutsemise või likvideerimise.

2) on vi 25. Linnapankade arvepidamine ja aruandlus.

Arvepidamine. Pankade arvepidamise korra reguleerimine on Vabariigi Valitsuse seletuse järgi tarvilik, et: 1) tulevikus hoida ära võimalikke konflikte krediitasutiste ja järelvalveorganite vahel; 2) kergendada ekspertiiside toimetamist; 3) legaliseerida ajakohast arvestamise korda ning 4) teha arvestamise korda niivõrd painduvaks, et see oleks kohaldatav kõikidele krediitasutistele.

KAS § 74 alusel linnapangad on kohustatud arvestama oma tehinguid kahekordse raamatupidamise süsteemi järgi. See süsteem on kergesti kontrollitav, annab selge ülevaate panga tegevusest ja on tänapäev kehtiv kõikjal krediitasutistes. Pidada tuleb (KAS § 75): 1) päevaraamat, 2) pearaamat ja 3) abiraamatud.

Päevaraamatut võib pidada ka eraldi rahalistele ja mitterahalistele tehingutele või eraldi igale panga tehingu liigile. Pearaamatus peab pidama eraldi arvet tehingute, varade ning tulude ja kulude liigile. Iga pearaamatu kollektiivkonto kohta on pankadele ette kirjutatud abiraamatute pidamine, milliseist oleks täpselt näha panga vahekorrad üksikute klientidega, üksikasjalik väärtuste olem ja üksikasjaliselt tulud ja kulud. Abiraamatuid on lubatud pidada ka kartoteegi kujul lahtistel lehtedel, mida annab välja panga juhatus nummerdatult ning panga pitseri jäljendiga varustatult. Osa abiraamatuid peetakse Krediitasutiste arvepidamise ja aruandluse määruuse ning Linnade eelarvete ja aruannete koostamise ning raamatupidamise juhiste alusel ja osa panga raamatupidamise vajadusest tingituna, ilma et neid oleks kuidagi seadustega või määrustega ette kirjutatud.

Sissekannete tegemine raamatuisse toimub tindiga, aniliinpliitsiga või kirjutusmasinaga. Vigade parandamine on kahesugune: 1) kui viga on juhtunud ainult päevaraamatus või ainult pearaamatus, või ainult kombineeritud päeva-pearaamatusse enne ülekande tegemist või abiraamatuis, siis valesti kirjutatu kriipsutatakse tindiga läbi nii, et läbikriipsutatu oleks selgesti loetav ja kirjutatakse sama tindiga õiged andmed peale. Parandus tuleb varustada parandaja ametniku initsiaalidega;

2) on viga juhtunud päevaraamatusse ja pearaamatusse, siis parandatakse see paranduslausendiga (storno), milliseid ei arvestata läbikäikude aruannete koostamisel (KAS § 76). Vigade parandamiseks on pandud kehtima kindel kord, et takistada raamatute võltsimist ja läbikäikude kunstlikku suurendamist. Sama eesmärki taotleb KS § 675, mille kohaselt raamatuid tuleb pidada korralikult, teatud korras, paranditeta, kraapimisteta, määrimata ja ridade vahele ning lausendite vahelistele tühjadele kohtadele kirjutamata, kusjuures raamatute leheküljed peavad olema nummerdatud päris alguses.

Raamatuid tuleb säilitada kümme aastat arvates mingi raamatu lõpetamise päevast (KS § 689). Raamatute hävimise või kadumise puhul tuleb sellest teatada kohalikule kohtule, kes selgitab teatise tõelikkuse ja annab tunnistuse, mis vabastab vastutusest raamatute mittesäilitamise eest (KS § 690, 691). Säilitamiskohustus on muidugi kehtiv seaduste ja määrustega ettekirjutatud raamatute suhtes, kuna panga enda vajadustest tingitud raamatupidamist see ei puuduta.

KAS § 77 annab eeskirjad linnapanga äriaasta puhaskasu arvutamiseks. Panga sama aasta bruttotuludest tuleb puhaskasu selgitamiseks arvata maha: 1) kõik panga poolt makstud intressid ja kõik panga äri- ja operatsioonikulud, samuti kõik maksud välja arvatud maksud puhaskasult; 2) panga ülalpidamise ja halduskulud; 3) tehingutest saadud kahjud, mille hulka arvatakse a) aasta lõpuks tasumata jäänud protestitud diskontovekslid ja tähtajaks tasumata jäänud tähtajalised ja ülesõeldud tähtajata laenud, kui laenude tasumise tähtajast on möödunud üle kolme kuu, samuti nende vekslite ja laenude intressid. Nõukogu ja revisjonikomisjoni otsusel võib mahakirjutamisele kuuluvaid laene panga kahjude hulka mitte arvata, kui nad leiavad, et need laenud on küllaldaselt tagatud. Selliste laenude kohta tuleb krediitasutiste inspektorile esitada nimistu ühes kommentaaridega; b) 10% avalikul enampakkumisel omandatud pangale panditud kinnisvara ostuhinnast; 4) kinnis- ja vallasvara amortisatsioon.

Panga tulude arvestamisel tuleb arvesse võtta äriaasta tulud, mis äriaastal pidid laekuma, välja arvatud tähtajaks tasumata jäänud klientide kohustuste ja protestitud vekslite kasvikud ja ka need, mis laekunud eelmistel aastatel kustutatud

summade arvel. Tulevaste aastate arvel saadud tulud võetakse arvesse vastavate aastate tulude arvestamisel.

Aastaruande koostamisel ei või bilansis panga vallas- ja kinnisvara näidata soetamisväärtusest kõrgema hinnaga. Efektid ja deviisid tuleb bilanssi võtta nende soetamishinnaga, kui aga nende paberite ja välisraha ostjate börsihind bilansi koostamise päeval oli madalam nende soetamisväärtusest, siis tuleb neid arvestada börsi ostjate hinnaga. Panga kohustused välisrahas võetakse bilanssi börsi müüjate hinna järgi.

Igaastased panga tegevustulemused tuvastatakse kasude ja kahjude arve kaudu.

Aruandlus. Linnapankades aruandlus on kahesugune: 1) sisemine - panga omas organisatsioonis subordineeritud organid on aruandekohuslikud superordineerituile ja 2) avalik aruandlus.

Sisemise aruandluse korras linnapanga juhatus on kohustatud vähemalt üks kord kuus esitama panga nõukogule kirjaliku aruande panga tegevuse kohta nõukogu poolt määratud tähtajaks, ulatuses ja korras. Nõukogu võib aruandeid juhatuselt nõuda ka sagedamini, eriti siis, kui ta osa oma pädevusest on delegeerinud juhatusesele (KAS § 29).

Möödunud äriaasta kohta panga juhatus peab koostama aastaruande. Aastaruanne vaadatakse läbi panga revisjoni komisjoni poolt, kes selle oma arvamusega panga asjaajamise ja aruande kohta esitab nõukogule. Nõukogu poolt läbivaadatud ja hääkskiidetud aruande esitab panga juhatus linnavalitsusele hiljemalt kolm kuud pärast äriaasta lõppu; linnavalitsus esitab selle ühe kuu jooksul linnavolikogule kinnitamiseks (KAS §§ 42, 52).

Linnapanga aastaruanne, mis esitatakse kinnitamiseks linnavolikogule, peab sisaldama Majandusministri poolt ettekirjutatud vormi järgi koostatud ja nõukogu poolt hääkskiidetud lõppbilansi ning kasude ja kahjude arve ning revisjoni komisjoni arvamus aruande kohta. Vähemalt kaks nädalat enne linnavolikogu koosolekut, kus linnapanga aastaruanne tuleb arutusele, peab panga juhatus saatma aruande kõigile linnavolinikele tutvumiseks (KAS § 79).

Avaliku aruandluse korras linnapangad on kohustatud KAS § 78 sätete alusel: 1) iga kuu esitama arvete seise krediitasutiste inspektorile; 2) avaldama iga kolme kuu järgi panga arvete seisud ja 3) avaldama panga aastaaruande.

Iga eelmise kuu viimase päeva lõpu kohta linnapangad koostavad oma arvete seisu Majandusministri poolt kinnitatud vormi järgi ja esitavad selle hiljemalt järgmise kuu 15. päevaks krediitasutiste inspektorile. Iga kolme kuu järgi linnapanga arvete seis tuleb avaldada RTL-s panga kulul.

Hiljemalt 15. päeval, arvates linnavolikogu koosoleku päevast, kus kinnitati linnapanga aastaaruanne, linnapangad peavad esitama krediitasutiste inspektorile kinnitatud aastaaruande ühes linnavolikogu protokolliga ära kirjaga aruande kinnitamise ja puhaskasu jaotamise kohta. Aastaaruanne avaldatakse panga kulul Riigi Teataja lisas ja vähemalt ühes kohalikus ajalehes.

Aruannete vormid määrab Majandusminister, mis Valitsuse seletuse järgi annab võimaluse krediitasutiste inspektorile esitada rohkem üksikasjalikke aruandeid kui neid avaldatakse ajalehtedes.

26. Järelvalve linnapankade üle.

Pankade tegelus alustub peale väliste ohtude ohuallikatele käitises eneses, milleks on organisatsioonilised puudused ja pangas töötavate inimeste võimete küündimatus, tahte puudus või tahtlikult egoistlikes huvides teotsemine. Need ohud võivad kujuneda saatuslikeks pankadele kui ka riivata klientide huve. Nende olelu tingib võitluse nende vastu, mida saavutatakse panga tegevuse pideva kontrolliga. Kontroll põhineb suurel määral panga rakingule ja panga arvepidamisel põhineval aruandlusel.

Kontroll ja järelvalve linnapankade üle toimub kolmesuguselt: 1) panga sisemine organisatoorne kontroll; 2) panga superordineeritud organite järelvalve subordineeritud organite üle ja 3) riiklik järelvalve krediitasutiste inspektuuri kaudu.

Organisatoorne kontroll linnapangas toimub organisatsioonide kontrollipõhimõtete rakendamises panga tegeluses. Neist põ-

himõtetest võib nimetada: 1) tehingute kirjalikkuse põhimõte ja seoses sellega 2) vormulari ja 3) kviitungi põhimõtted, 4) ära kirjutise läbikirjutisega a sendamine, 5) nummerdamise põhimõte, 6) koostoimimise ja isikute vastastikkuse põhimõte, mis avaldub muuseas kahe allkirja nõudes panga dokumentidel (KAS § 26), 7) isoleerimis põhimõte, 8) tööfunktsioonide lahutamise põhimõte j.t. Nende teostamine on ettenähtud osalt seadusis, osalt käitismajanuslikest vajadusist tingituna panga kokordades ja juhatuskirjades ja osalt kujunenud tavade alusel.

Superordineeritud organite järelvalvet teostavad juhatuse üle nõukogu otseselt ja linnavolikogu revisjoni komisjoni kaudu nõukogu ja juhatuse üle. Nõukogu teostab järelvalvet peamiselt juhatuselt vähemalt kord kuus saadavate aruannete kaudu.

Revisjonikomisjon võib igal ajal nõuda nõukogult ja juhatuselt igasuguseid teateid panga tegevuse kohta, kontrollida panga raamatuid, dokumente ja varasid. Pidevat kontrolli teostavad ka juhatus ja kõrgemad ametnikud alluvate teenistujate üle.

Riiklikku järelvalvet linnapankade üle teostatakse Majandusministri poolt vastava eriasutise - Krediitasutiste inspektori kaudu. Krediitasutiste inspektor kinnitatakse ametisse Majandusministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse poolt. Ta allub vahetult Majandusministrile. Krediitasutuste inspektori - koosseisude järgi Krediidi- ja kindlustusasutiste peainspektori - juures on vastav ametkond.

Järelvalvet krediitasutiste inspektor teostab linnapankadelt (KAS § 78 korras) saadavate arvete seisude ja aruannete kaudu ja pankade revideerimisega koha peal vähemalt üks kord aastas. Lisaks sellele saab krediitasutiste inspektor teateid linnapanga nõukogu otsustest, millega pangal lubatakse anda välja garantiikirju üle 75% panga põhi- ja tagavarakapitalist ja üksikule kliendile krediiti üle 20% resp. 50% panga põhi- ja tagavarakapitalist. Kuna Majandusministri kogu asjaajamine järelvalvele alluvate pankadega toimub krediitasutiste inspektori kaudu (KAS § 114), siis vaatab viimane läbi ka kinnitamiseks esitatud linnapankade põhikirjad, agentuuride ja

osakondade avamise asjad, avaldused loa saamiseks välisefektide tellimiste vastuvõtmiseks ja pangale panditud avalikul enampakkumisel omandatud kinnisvarade realiseerimise tähtaegade kinnitamine ning samuti krediitasutiste ostu-müügi, liitumise, ühinemise ja likvideerimise asjad.

Pankade revideerimine krediitasutiste inspektori poolt toimub KAS §§ 110-113 korras Majandusministri (KAS § 80) ja Vabariigi Valitsuse (KAS § 104) juhiste kohaselt. Leiab inspektor revideerimisel panga juhatuse poolt seaduserikkumisi sellises ulatuses, et teda ei või pidada usaldusväärseks jätkama panga asjaajamist, võib Majandusminister krediitasutiste inspektori ettepanekul tagandada linnapanga kogu juhatust või üksikuid juhatusliikmeid ja määrata nende asemele uusi isikuid, kuni uue juhatuse valimiseni põhikirjas ettenähtud korras.

Riikliku järelvalve kulud on KAS § 105 alusel jäetud järelvalvele alluvate pankade kanda. Igal aastal kalkuleeritakse riigi eelarvesse vastav summa, mille krediitasutiste inspektor jaotab pankadele proportsionaalselt nende põhi- ja tagavarakapitalile. Jaotuse kinnitab Majandusminister, kes määrab ka tähendatud summade tasumise tähtpäevad. Ei tasu pank mainitud makset tähtpäevaks, nõutakse see sisse administratiivkorras.

Krediitasutiste järelvalve korraldamise küsimus on erinevate riikide seadusandlustes leidnud mitmesuguseid lahendusi nii pankade omaalgatusliku kui ka haldusorganite kontrolli korras. Pärast pikemaid kaalutlusi meie kehtivas õiguses on jäänud riikliku järelvalve juurede. Ainult ühispankade, kes alluvad omaalgatuslikule välisrevisjonile, revideerimine krediitasutiste inspektori poolt on fakultatiivne. Valitsuse selletuse järgi pangad oma iseloomu poolest on praeguses ühiskonnas poolavalikõiguslikud asutised ja sellest lähtudes on Majandusministrile erakordsetel juhtudel antud õigus segada end erapankade juhtimisse ja koguni tagandada isikuid panga juhtivais organeis ja neid asendada uutega.

Kasutatud kirjandus:

Inno - lk. 75-82, 90-92, 110-114, 143-144

Piip - lk. 224-225

Pung-Vendelin lk. 28-32, 56-61, 74-78

Schaeffer - lk. 93-95.

VII L I N N A P A N K A D E L Ö P P .

27. Linnapankade tegevuse lõpetamise viisid.

Kehtiva õiguse kohaselt pangad võivad oma tegevuse lõpetada: 1) müügi, 2) teise pangaga liitumise või 3) ühinemise teel, 4) vabatahtliku või 5) sundlikvidatsioonini korras ja 6) maksujõuetuse puhul.

KAS 6 ptk. §§ 81-102 kohaselt võidakse KAS § 103 alusel ka linnapanku osta, müüa, liita ja ühendada. Linnapangad võivad osta teisi krediitasutisi.

28. Linnapankade müük, liitmine, ühendamine.

Müük toimub KAS §§ 81-87 korras. Müük on seaduses ettenähtud, et võimaldada pankadel tegevust lõpetada väljaspool likvideerimise korda, mis on seotud suurte kuludega ja teatud määral desorganiseerib rahaturgu. Et likvideerimist vältides siiski saavutada krediitasutiste arvu vähendamist on KAS loonud võimaluse pankade lõplikuks sulgemiseks müügi, liitumise ja ühinemise teel. Müüa võib kogu panga kõigi tema aktive ja passivatega, millega müüdav pank likvideerub või üksnes mõne osakonna, kusjuures ostjale siirduvad kõik müüdava panga nõudeõigused ja kohustused. Müüdava panga kreditoride kaitseks on ettenähtud, et müügilepingu tingimused peab kinnitama nii müüja linnavolikogu kui ka ostja panga peakoosolek, müük võib toimuda üksnes Majandusministri loal, müüja peab müügist saadud summad hoidma ühe aasta jooksul Majandusministri poolt määratud krediitasutises ja Majandusministril on õigus nõuda ostjalt vastavaid tagatise müüdava linnapanga kreditoride nõudmiste tagamiseks. Pärast vastava loa saamist Majandusministrilt kuulutab sellest ostja RTL-s, vähemalt ühes ajalehes mõlema panga asukohas ning päevalehes, milles avaldatakse kohtulikud kuulutused. Müük loetakse teostunuks kuulutuse ilmumise päevast Riigi Teataja lisas, samast ajast arvatakse ostja müüja õigusjärglaseks. Müüja vastutus oma kreditoride ees kestab üks aasta arvates müügi päevast. Tema kreditorid võivad selle aja jooksul pöörata nõudmisi müügist saadud summade vastu, mis de-

poneeritud Majandusministri poolt määratud krediitasutisse. Aasta möödumisel kustub müüja vastutus, kui tema vastu selle tähtaja jooksul ei ole esitatud hagnosisid.

Müüja panga hoiusummade omanikel on, ühe aasta jooksul, arvates kuulutuse ilmumise päevast RT lisas, õigus võtta välja omi hoiusumme ühes kasvikutega, vaatamata hoiusummade tähtajale.

Liitumine. Liitumisel (KAS §§ 88-94) liituja pank kaob täielikult, jääb teotsema vaid liitja pank suurendatud kapitaliga. Liitumine on võimalik ainult samas õigusvormis tegutsevate pankade vahel, järelikult võib linnapank liituda vaid kommertspangaga, kuna linnapangad ei ole võimeelised liitma endaga teisi panku (KAS § 103).

Liitumisleping tuleb kinnitada liituva linnapanga linnavolikogu ja liitva kommertspanga peakoosoleku poolt ja esitada Majandusministriile liitumisloa saamiseks. Pärast Majandusministriilt loa saamist liitev kommertspank kuulutab liitumislepingu jõustumisest RT lisas ja samades ajalehtedes kui pankade ostu-müügi puhul. Liitumine loetakse teostunuks kuulutuse ilmumise päevast RT lisas. Sellest päevast arvates kuue kuu jooksul liitev kommertspank vahetab liitunud linnapanga aktsiad liitumislepingu tingimuste kohaselt oma aktsiate vastu ümber. Tähtajaks väljavõtmata aktsiad liitev pank võib ära müüa linna arvel. Müügist saadud summe linnal on õigus saada kätte kümne aasta jooksul, arvates aktsiate ümbervahetamise tähtpäevast. Nii võib linn jääda liitva kommertspanga aktsionääriks või lasta talle kuuluvad aktsiad müüa.

Ühinemine (KAS §§ 95-103). Ühinemisel kaovad ühinejad krediitasutised ja luuakse uus, millele siirduvad ühinevate pankade kõik varad, nõudeõigused ja kohustused vastavalt ühinemislepingu tingimusele.

Linnapangad võivad ühineda kommertspankadega uueks kommertspangaks. Ühinemiseks on vajalik Majandusministri luba. Avaldusele selle saamiseks tuleb lisada uue aktsiapanga põhikirja kavand, mis võetud vastu kõigi ühinevate pankade peakoosolekute resp. linnavolikogude poolt. Ühinemine loetakse toimu- nuks kuulutamise RT lisas. Kuulutada tuleb ka ajalehtedes, nagu see nõutav pankade ostu-müügi ja liitumise korral. Aktsia-

te ümbervahetamine sooritatakse samas korras kui liitumise puhul. Ühinevate pankade kreditoride õigusi tagab: a) ühinemise tingimuste kinnitamine kõigi ühinevate pankade peakoosolekute resp. linnavolikogude poolt; b) Majandusministri nõusolek; c) uue panga asutajaiks on isikud, kes selleks volitatud ühinevate kommertspankade peakoosolekute ja linnapankade linnavolikogude poolt; d) kõik ühinevate krediitasutiste aktiivad ja passivad lähevad üle uuele kommertspangale.

29. Linnapankade likvideerimine.

Vabatahtlik likvideerimine (KAS § 122-129). Linnapangad võivad oma tegevuse lõpetada ka vabatahtliku likvideerimise korras, nagu see ette nähtud seadustes ja panga põhikirjas. Likvideerimisotsuse teeb linnavolikogu ja teatab sellest krediitasutiste inspektorile. Otsustanud panga likvideerida, valib linnavolikogu likvideerimiskomisjoni, milline asendab panga juhatust ja nõukogu, võttes neilt üle asjaajamise, mida jätkab seniste tehingute lõpule viimiseks. Uusi operatsioone likvideerimiskomisjon ei soorita, kinnisvarasid realiseerida võib ainult linnavolikogu nõusolekul.

Likvidatsioonist kuulutatakse RT lisas üleskutsega kreditoridele esitada oma nõudmisi 4 kuu jooksul. Tähtajaks esitamata jäänud nõudmised rahuldatakse panga arvepidamise alusel. Kreditorid saavad rahulduse vaatamata maksimiste tähtaegadele ja pank reserveerib summasid: 1) tehingute tasuks, mille kohta lõpparved tegemata, 2) vaidlusaluste võlgade katteks ja 3) kreditoride poolt välja võtmata summade katteks. Need summad deponeeritakse Eesti Panka või selle osakonda. Vabaks jäänud summad lähevad ühe aasta möödumisel arvates likvideerimise lõpetamise kuulutuse ilmumisest RT lisas, linna tuludesse, kui panga põhikiri ei määra teisiti.

Likvideerimiskomisjoni aruanded pärast läbivaatamist revisjonikomisjoni poolt kinnitab linnavolikogu. Likvideerimiskomisjon on aruandekohuslik krediitasutiste inspektorile KAS § 78 korras, tema liikmed vastutavad solidaarselt kahjude eest, mis on tekkinud nende poolsete seadusrikkumiste tagajärjel. Ilmneb likvideerimisel panga maksujõuetuse tunnuseid, peab likvideerimiskomisjon viivitusega pöörama asjaomase kohtu poo-

le palvega tunnustada pank maksujõuetuks.

Teade linnapanga likvideerimise lõpetamise kohta avaldatakse RT lisas. Selle avaldamise päev tähistab panga lõppu. Viimase kümne aasta raamatud ja dokumendid antakse pärast likvideerimise lõpetamist üle Siseministeeriumile.

Sundlikvideerimine (KAS §§ 130-136). Sundlikvidatsiooni alla langevad linnapangad, kui nad kahjude tagajärjel on kaotanud ühe kolmandiku või rohkem põhikapitalist või niisuguse summa, et põhikapital ei vasta enam seaduslikele alammääradele, mis põhikapitali kohta püstitatud.

Kui panga tegevuses ülaltoodud asjaolud ilmnevad, peab juhatus sellest saatma teate linnavalitsusele, kes kutsub kokku linnavolikogu hiljemalt kolme päeva jooksul. Linnavolikogu võib kasutada panga likvideerimisele või otsustada põhikapitali täiendada, mis peab toimuma hiljemalt ühe kuu jooksul arvates vastava otsuse tegemisest. Kapitali täiendamise tingimustest ja tähtajast linnavolikogu kuulutab RT lisas ja vähemalt ühes kohalikus ajalehes.

Kui linnapanga revideerimisel krediitasutiste inspektori poolt ilmneb asjaolusid, mis on sundlikvidatsiooni põhjuseks, võib Majandusminister krediitasutiste inspektori ettepanekul nõuda panga organitelt põhikapitali täiendamist või panga likvideerimisele asumist. Majandusministri nõude mittetäitmisel teatab see revideerimise tagajärgedest asjaomasele kohtule, kes toimib vastavalt maksujõuetuse asjus ettenähtud menetlusele. Majandusminister võib kohtult paluda panga likvideerimisele määramist, ka juhul, kui viimane korduvalt rikub KAS eeskirju.

Sundlikvidatsioon toimub üldiselt vabatahtliku likvideerimise jaoks ettenähtud korras. Kui aga linnavolikogu ei vali või ei saa valida likvideerimiskomisjoni, Majandusminister määrab likvideerimisvalitsuse: esimeheks riigiametniku, kel on juriidiline haridus või kogemusi pangaasjanduses ja 2 liiget Kaubandus-tööstuskoja poolt esitatud kandidaatidest.

Valitsus lahendab ka kreditoride üldkoosoleku kompetentsi kuuluvad küsimused Majandusministri kinnitamisel.

30. Maksujõuetus.

Maksujõuetuse (KAS §§ 137-157) korral linnapangad likvideeritakse konkursiprotsessi korras kaubandusliku maksujõuetuse kohta käivate eeskirjade järgi KAS ettenähtud eranditega.

Linnapanga maksujõuetuks tunnustamise eeldusteks on: 1) võlad pangatehingutest vähemalt 1500 krooni, 2) ülevõlastumus, 3) maksmiste lõpetamine, 4) vastav avaldus asjaomasele ringkonnakohtule. Kui pank mõnd üksikut õigustatud maksujõuet ei suuda rahuldada sel tööpäeval, mil nõue esitatud, peab ta maksmised viivitamata lõpetama kõigile ja esitama avalduse ringkonnakohtule panga maksujõuetuks tunnustamiseks.

Kohus maksujõuetuse küsimust hakkab arutama: 1) linnapanga juhatuse või 2) panga likvideerimiskomisjoni avaldusel, 3) panga kreditoride või 4) Majandusministri nõudel. Kohus ülesvõtnud asja, kutsub vastava panga esindajad kohtusse, teatab sellest viivitamata krediitasutiste inspektorile ja rakendab vajalikud meeted varatombu kaitseks. Panga maksujõuetuks tunnistatud, kohus kuulutab sellest RT lisas ja ettenähtud korras ajalehtedes ning otsusest ärakirja saadab krediitasutiste inspektorile, mille põhjal Majandusminister määrab likvideerimisvalitsuse samas koosseisus kui sundlikvidatsioonikorral.

Kohtu kuulutusega: 1) keelustatakse kogu maksujõuetu panga vara; 2) kutsutakse kreditore üles esitama omi nõudeid 4 kuu jooksul; 3) vastavalt õigustatud isikuid kutsutakse esitama sama tähtaja jooksul nõudeid konkursitombust esemete välistamiseks ja 4) kõiki isikuid teatama nende juures olevatest maksujõuetu panga varadest.

Likvidatsioonivalitsus võtab maksujõuetuks tunnistatud panga asjaajamise üle viivituseeta. Ta toimib konkursivalitsuse kohta käivate sätete kohaselt, tema sisemine asjaajamise kord määratakse Majandusministri juhatuskirjaga. Likvidatsioonivalitsus lahendab ka kreditoride üldkoosoleku kompetentsi kuuluvad küsimused Majandusministri kinnitamisel.

Likvidatsioonivalitsusel on õigus võõrandada likvideeritava panga vallasvara ja Majandusministri nõusolekul ka kinnisvara ja sõlmida kokkuleppeid panga võlgnikkudega neilt nõutava võla suuruse ja tasumisviisi kohta. Kuid kokkulepped kreditoridega ei ole lubatavad. Majandusministri loal võib kreditore osaliselt rahuldada ka enne likvideerimise täielikku lõpetamist, millest tuleb kuulutada RT lisas.

Oma kassas likvidatsioonivalitsus võib pidada sulara-ha kuni 5000 krooni. Muud summad hoitakse Eesti Pangas, selle osakondades, riigi hoiukassas või Majandusministri loal muis krediitasutistes.

KAS § 149 kohaselt hoiusummade ja jooksvate arvete saldod üldsummas kuni 200 krooni ühe isiku kohta kuuluvad rahuldamisele eesõigustatud korras TsKpS § 1899 lisa § 36 p. 5 järgi. Naaldudes KAS § 153-le võib Majandusminister need summad lubada välja maksta enne likvideerimise täielikku lõpetamist või ka enne likvidatsioonimassi kindlaks tegemist.

Likvidatsioonivalitsus esitab aruanded Majandusminist-rile likvidatsiooni kestel viimase poolt määratud tähtaegadel ja täieliku aruande oma tegevusest pärast oma töö lõpetamist.

Majandusminister võib likvidatsioonivalitsuse tegevuse lõpetada enne tema ülesande täitmist ja panna likvideerimise lõpuleviimise Pikalaenu Pangale.

Kasutatud kirjandus:

Piip - lk. 403-419

Pung-Vendelin - lk. 61-69, 78-89.

VIII L Ö P P M Ä R K M E I D.

31. Linnapangad praeguses olustikus.

Praeguste invasioonivõimude poolt Eesti Vabariigi põhiseadust ega sellel põhinevat õiguskorda ei respektierita.

Saksa tsiviilvalitsus on asunud looma Eestis n.n. "uut korda", kusjuures Eestis kehtivaid õigusnorme rakendatakse vaid subsidiaarselt, kuivõrd need : a) ei ole vastolus Saksa riigi poolt halduse ülevõtmise mõttega või b) ei ole pärast 7. juulit 1941 muudetud või kaotatud.

Uue korra loomine toimub: a) Idaalade Riigiministri või temale alluvate asutuste poolt või nende volitusel antud normide ja b) sõjaväeasutuste poolt antud tsiviilvalitsuse ressooridesse kuuluvate määruste kaudu. (Määrus kehtiva õiguse ja otsuste käitlemise kohta Eestis - ABl 1942 lk. 491).

Nii käideldakse Eestit juba praegu, sõja kestel, Saksa riigi osana, kuigi see küll senikehtinud rahvusvahelise õiguse normidega just kooskõlas ei ole. Tänapäeval tuleb aga praktikas sakslaste poolt kehtestatud norme arvestada, seda enam, et kõrgem õigusemõistmine on sakslaste käes ja eestlastest kohtunikudki peavad andma allkirja, et nad õigusemõistmisel arvestavad saksa tsiviilvalitsuse määrusi. (Määrus ajutise õigusemõistmise teostamise kohta - ABl 1942 lk. 180).

NSVL võimutsemise päevil linnapangad natsionaliseeriti. Natsionaliseeritud ettevõtete varad Idaala Riigikomissari poolt keelustati (Määrus ABl 1942 lk. 603). Hiljem linnapangad arvati majanduserivara hulka (Määrus ABl 1943 lk. 84) ja Kindralkomissari 23.X 1943 kirjaga anti linnavalitsustele tagasi arvates 1.XI 1943.

Linnapankadesse puutuvaist saksa tsiviilvalitsuse määrusist tuleb nimetada: Määrus majanduse ülesehitamise kohta Ida maa-alal (ABl 1942 lk. 11), mille kohaselt ettevõtete asutamine, omandamine, võõrandamine ja likvideerimine ning tähtsamate õigustoimingute, eriti kinnisvarade suhtes, sooritamise võivad toimuda vaid loaga. Loa andmiseks on pädev Riigikomissar, kes võib oma pädevust delegeerida subordineeritud asutustele. Vastavalt Majandusministri kompetents KAS sätete

järgi linnapanga asutamisel, likvideerimisel ja järelvalve sooritamisel on siirdunud Riigikomissarile. Riigikomissar võib ka linnapanku sulgeda, kui seda nõuab üldhuvi, Majandusministril seda õigust ei ole. Nende rahvamajanduslikuks ülesandeks. Rahaseaduse, Välis- kui ka Sisemaksevahendite liiklemist korraldavate seaduste eeskirjad on muudetud Deviisimäärusega (ABl 1942, lk. 13) ja viimase teostamiseeskirjadega (ABl 1942, lk. 93). Täheldatakse, et need määrused on juba jõus. Tähele panna tuleb ka muutunud maksuseadusi.

Ramatupidamise määruse alusel (ABl 1943, lk. 100) peab äriramatupidamise kontode ja lahtrite nimetustes, aastalõpetustes ja kõigis ettekirjutatud tõendites tarvitama saksa keelt. Muus osas on lubatav ka Eesti keele tarvitamine. Olulised linnapankade sättimisel on kogukonnaomavalitsust käsitavad eeskirjad: Kogukonnaomavalitsuste sisseadmise määrus (ABl 1942 lk. 387), esimene teostamismäärus (ABl 1942, lk. 497), teine teostamismäärus (ABl 1943, lk. 189) ja esimese teostamismääruse rakendamismäärus (AT 1943, 4, 17). Mainitud normistike alusel linnavolikogu ülesanded ja pädevus siirdakse linnapeale. (Esimene teostamismäärus § 2 p. 3), kellele äraolekul tema aset täidavad linnapea abid ja linnasekretär. Asetäitjate aktid peavad kandma 2 allkirja. Linnapea juurde nõudandjatena määratakse kuni 16 raehärrat. Asjus, mis IS järgi kuulub linnavolikogu võimkonda, peab linnapea enne otsustamist kuulama ära raehärrade seisukoha. Kui asja otsustamine ei kannata viivitust, võib linnapea otsustada ka ilma eelneva raehärrade arvamusega, kuid peab sel juhul raehärradele nende järgmisel nõupidamisel tehtud otsusest teatama. Raehärrade nõupidamise kutsub kokku, avab, juhatab ja lõpetab linnapea. Koosolekutest võtavad osa ka linnapea abid ja linnapea võib koosolekutele kutsuda tarviduse korral asjatundjaid. Avaldatud arvamused protokollitakse, kuid hääletamist ei toimu, kuna raehärrade arvamus linnapeale ei ole siduv, kes otsustab täielikult ja ainu-vastutusel. Seega linnapanga peakoosoleku funktsioonid praegu on siirdunud linnapeale, kes neis asjus aga enne otsustamist peab kuulama ära raehärrade arvamuse.

№132. Kokkuvõtlikke märkmeid. on üldiselt sama mis kom-
mertsbankadelgi, ainult on neil suurem tegevusvabadus laenu-
andmiseel. Linnapangad asutatakse linnaomavalitsuse poolt linna
rahaliste sissetulekute suurendamiseks. Nende rahvamajandusli-
kuks ülesandeks on seejuures LS alusel kohaliku kaubanduse ja
tööstuse edendamine. Omaeesmärgilt jäävad nad esijoones tooki-
taotlevaiks eramajanduslikeks pankadeks. Panga sõltumatust
linnaomavalitsusele normimisele alluvad nad laiaulatuslikult
nii avaliku kui ka eraõiguse alusel. Linnapangad ühistel
alustel koostatakse Linnapankade asutamisel on kehtiv kontsessioonisüs-
teem: asutamiseks on nõutav Majandusministri luba. Asutada
linnapanku on lubatud üksnes aktsiaseltsidena, kusjuures kogu
põhiaktsiate pakett peab kuuluma asutajale linnaomavalitsuse-
le. Linnapangad, millised seni tegutsenud teisis õigusvormes,
peavad oma põhikirja vastavalt muutma või likvideeruma.
Tüüpi univ. Majandusministrilt asutamiseks või edasitegutsemi-
seks loa saanud linnapangad tulevad registreerida Siseministee-
riumis ja järgnevalt Kaubandus-Tööstuskoja äride registris.

Oma tegevuse laiendamiseks on linnapankadel lubatud
avada ka osakondi ja agentuure, kuid ainult oma linna administ-
ratiivpiires.

Linnapanga juhtivateks organiteks on linnavolikogu,
panga esimees, nõukogu ja juhatus. Linnavolikogu sooritab lin-
napanga peakoosoleku funktsioone, neis ülesandeks toimib ta,
ja erikordadel tema asendajana linnavalitsus või linnapea, mit-
te avalikõigusliku võimukandjana, vaid aktsiapanga eraõigusli-
ku organina ja tema suhted linnapanga subordineeritud organite-
ga ja panga teenistujatega on eraõiguslikud. Vastavalt on ka
linnapanga ametnikud ja teenijad eraettevõtte ametnikud, mitte
avalikud teenistujad.

Selles mõttes linnapankade praegused põhikirjad ei
ole kooskõlas neile superordineeritud normidega ja praegune
praksis ei vasta kehtiva õiguse nõuetele. Vastavalt KAS ees-
kirjadele linnapangad peaksid oma põhikirjad viivitamata muut-
ma ja seadusega kooskõlastama või oma tegevuse lõpetama.

Operatsioonide ulatuse ja laadi järgi linnapangad
on universaalpankad deposiidipankade tüüpi, mis tegutsevad lü-
hikrediidi alal.

Neile lubatud tehingute ring on üldiselt sama mis kommertspankadelgi, ainult on neil suurem tegevusvabadus laenu andmisel linnale, kelle poolt nad asutatud.

Nimelt võivad linnapangad kuni poole oma põhi- ja tagavarakapitali summani anda laene linnale, kelle poolt nad asutatud, blankokrediidina s.t. ilma tagatiseta.

See veelkord kriipsutab alla linnapanga sõltumatust linnaomavalitsusest iseseisva ettevõtteks.

Riiklikule järelevalvele alluvad linnapangad ühistel alustel kommertspankadega.

Linnapangad võivad liituda ja ühineda kommertspankadega ja muutuda segaaktsiaseltsideks linna ja erakapitali osavõtul.

Nii ei ole sisulisi erinevusi kommertspankade ja linnapankade vahel: mõlemad on tookitaotlevad deposiitpankade tüüpi universaalpangad, mis tegutsevad aktsiaseltsidena lühikrediidi alal.